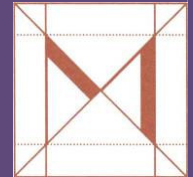

DIEZERPOORT CULTUURHISTORISCHE ANALYSE Projectgebied Diezerpoort, Gemeente Zwolle

Onderzoek i.o.v. de gemeente Zwolle, afd. monumentenzorg en archeologie
en afdeling Strategie en Ruimte
September 2010

MONUMENTEN
ADVIES BUREAU

COLOFON

Opdrachtgever

Gemeente Zwolle
Afdeling Ruimte & Strategie
Afdeling Stad & Landschap
Monumentenzorg en archeologie

Analyse en fotografie

drs. C.J.B.P. Frank
drs. J.H.J. van Hest

Historisch beeldmateriaal

Historisch Centrum Overijssel
Diverse beeldbanken en literatuur

**Dit is een uitgave van het Monumenten Advies Bureau, Nijmegen,
september 2010, copyright MAB Nijmegen 2010**

Website: www.monumentenadviesbureau.nl

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

drs. C.J.B.P. Frank

drs. F.A.C. Haans

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek

mw. V. Delmee BSc

drs. J.H.J. van Hest

ing. G. Korenberg

mw. drs. M. Lemmens

mw. drs. L. Valckx

Bredestraat 1

6542 SN NIJMEGEN

tel: 024-3786742

fax:024-3792477

E-mail: Info@monumentenadviesbureau.nl

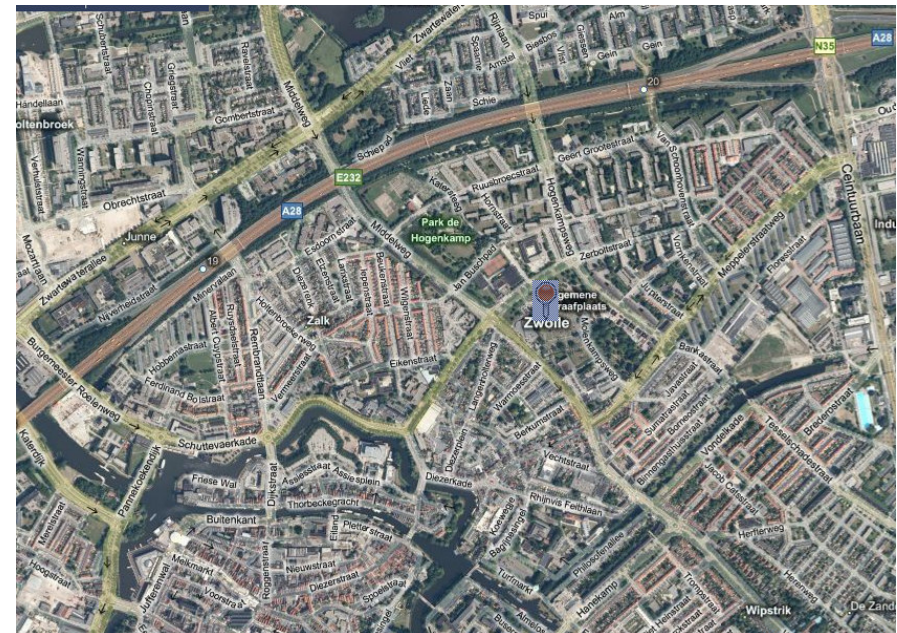

CULTUURHISTORISCHE INPUT PLANGEBIED DIEZERPOORT ZWOLLE

INHOUDSOPGAVE:

1 INLEIDING	4
1.1 Cultuurhistorie in Diezerpoort	4
1.2 Diezerpoort verandert	4
1.3 De cultuurhistorische analyse	4
1.4 Het doel van de analyse	5
1.5 De opzet van het onderzoek, rapportage	5
2 SCHETS PLANGEBIED	6
2.1 Ligging en begrenzing	6
2.2 Hoofdstructuur, algemeen	6
2.3 Deze West, algemeen historisch ruimtelijk beeld	7
2.4 De buurten in Deze West nader beschouwd	9
2.5 Deze Oost, algemeen historisch ruimtelijk beeld	13
2.6 Bebouwingskarakteristiek; historische bebouwing	16
2.7 Groenstructuren	22
3 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	26
3.1 Vroege ontwikkeling	26
3.2 Deze	28
3.3 De Bagijnweide	30
3.4 Na de middeleeuwen	32
3.5 Grote veranderingen in de 20 ^{ste} eeuw	45
3.6 Na de Tweede Wereldoorlog	50
4 CULTUURHISTORISCHE KWALITEIT	57
4.1 Cultuurhistorische waarden, algemene omschrijving	57
4.2 Historische ruimtelijke structuren	57
4.3 Historische bouwkunde	60
4.4 Historische groenstructuren	62
5 AANBEVELINGEN	65
5.1 Inleiding	65
5.2 Aanbevelingen t.a.v. de karakteristiek gebied	65
5.3 Aanbevelingen t.a.v. de hoofdstructuren	65
5.4 Bebouwing/objecten	65

5.5 Rooilijnen, erscheidingen, groen, etc.	65
6 OBJECTLIJSTEN PROJECTGEBIED	66
7 LITERATUUR / BRONNEN	69
Bijlage: ontwikkelingskaarten Deze	70
LIJST CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE BEBOUWING	73
BIJLAGEN :	
- Cultuurhistorische waardenkaart	

Luchtfoto situatie circa 2010 (bron: bingmaps.com).

1 INLEIDING

1.1 Cultuurhistorie in Diezerpoort

Ten noordoosten van de Zwolse binnenstad ligt de grote wijk Diezerpoort, een stadsgebied met een rijke geschiedenis, ontwikkeld vanuit de kleine voorstad, die in de middeleeuwen was ontstaan langs de uitvalsweg naar Berkum en Meppel. Een eeuwenoud stratenpatroon was het uitgangspunt voor een ogenschijnlijk organisch tot ontwikkeling gekomen, intensief bebouwde “nieuwstad”, die uiteindelijk vaste vormen kreeg na de laatste grote wijzigingen aan de vestinggordel rond de binnenstad van Zwolle. Op de Bagijneweide, van oudsher domicilie van onder andere blekerijen, ontstond na de komst van de HBS en het Ziekenhuis een woonbuurt met arbeiderswoningen én voorname herenhuizen.

Op de uitgestrekte Diezerenk groeide vanaf het eerste kwart van de 20ste eeuw in fasen een grote woonwijk, die een rijk geschakeerd beeld geeft van de opeenvolgende stedenbouwkundige en architectonische opvattingen gedurende de vorige eeuw. De Diezerpoort huisvestte vooral arbeiders, voorwie door woningbouwverenigingen en particulieren verschillende complexen zijn gerealiseerd. Voor de Tweede Wereldoorlog gebeurde dat in eenvoudige tuindorpachtige structuren, na 1950 volgens de modernistische uitbreidingsplannen. Tevens was er ruimte gereserveerd voor groenvoorzieningen op wijk- en buurtniveau, scholen, kerkgebouwen, sportvoorzieningen en een bedrijventerrein.

In het hart van Diezerpoort liggen de twee historische begraafplaatsen.

Van die lange en rijke historie zijn allerlei relict en structuren behouden gebleven. Vaak nog goed herkenbaar, zoals de compact bebouwde “Nieuwstad” met zijn historische perceleringen en de Rhijnvis Feithlaan, met de voorname rij herenhuizen, waarvan er vele zijn beschermd als gemeentelijk monument. Andere voorbeelden zijn de “tuindorpen” uit de jaren twintig en dertig van de 20ste eeuw en de prestigieuze stadsuitbreiding uit de jaren vijftig en zestig. De verstedelijking van het gebied ging ten koste van het platteland van de Diezerenk, dat grotendeels werd weggevaagd. Toch bewaart Diezerpoort ook van deze voorgeschiedenis bijzondere sporen: een netwerk van oude landweggetjes, waartussen de vooroorlogse uitbreidingswijken een plaats vonden en zelfs nog enkele relict van de vroegere agrarische bebouwing.

1.2 Diezerpoort verandert

“Diezerpoort is volop in beweging”, constateert het *Ontwikkelingskader Diezerpoort*. De gemeente Zwolle investeert samen met de wijkbewoners, de ondernemers, woningbouwcorporaties en andere partners in de wijk, die een langdurig traject is ingegaan van sociale en economische vernieuwing. Die zal zich ook gaan vertalen in fysieke ingrepen in de wijk en nieuwe bouwprojecten. Het streven is dat dit gebeurt met respect voor bewoners, duurzaamheid en de cultuurhistorische waarden.

Het *Ontwikkelingskader* biedt inspiratie en randvoorwaarden voor de veranderingen aan.

De in deze rapportage gepresenteerde cultuurhistorische analyse is een verdere verdieping van historische component van de wijk. De analyse vertelt het verhaal van de Diezerpoort aan de hand van een aantal belangrijke ruimtelijke thema's en beschrijft de belangrijke relict van de historische ontwikkeling, die we in het gebied kunnen zien. Deze onderdelen vormen de cultuurhistorische component van de Diezerpoort. Elk afzonderlijk, maar vooral in onderlinge samenhang met het stadsgebied zijn zij de cultuurhistorische dragers van het gebied.

1.3 De cultuurhistorische analyse

De volgende onderdelen komen in de analyse aan de orde:

- Beschrijving van de historisch-ruimtelijke ontwikkelingen van de Diezerpoort in hoofdlijnen;
- Beschrijving en overzicht van de aanwezige cultuurhistorische waarden (structuren, objecten);
- Kwalificatie van de cultuurhistorische kwaliteit van alle aanwezige bebouwing (indifferent, attentiewaarde, waardevol, zeer waardevol);
- Duiding van de cultuurhistorische waarden, in woord en beeld (Cultuurhistorische kaart)
- Aanbevelingen ter behoud en versterking van de aspecten met een hoge cultuurhistorische waarde;
- Historisch kaart- en beeldmateriaal;

De ontwikkeling van het gebied wordt geschetst aan de hand van een aantal cultuurhistorische thema's, die voor de wijk kenmerkend zijn.

De cultuurhistorische thema's zijn:

1. Het ontstaan van de Diezerpoort: ontwikkeling van het landschap;
2. De Nieuwstad of Voorstad: de eerste stap naar verstedelijking;
3. De 19de eeuw: Zwolle treedt buiten de vesting;
4. Tuindorpen in het interbellum;
5. Naoorlogse steden- en woningbouw: Dieze Oost;
6. Veranderingen langs de stadsgracht;

Het onderzoeksgebied omvat de wijk Diezerpoort ten noordoosten van de stadskern van Zwolle (zie het bijgevoegde kaartmateriaal).

1.4 Het doel van de analyse

Deze analyse beschrijft de cultuurhistorie in de Diezerpoort en levert daarmee de input voor de wijkvernieuwing, die wordt voorbereid. Het uiteindelijke doel is om een "overall"plan te maken, dat duidelijk in de waardevolle omgeving verankerd is. Diezerpoort is een gebied waar bewoners en bezoekers zich thuis moeten voelen, de bijzondere geschiedenis kunnen beleven. Een gebied met een eigen identiteit en dynamiek.

De analyse biedt het kader om de afzonderlijke plannen onderling af te stemmen en dient als inspiratiebron voor eigenaars, gemeente en ontwerpers. Op deze manier zal de unieke identiteit van Diezerpoort opnieuw kleur krijgen.

1.5 De opzet van het onderzoek, rapportage

De gegevens zijn verzameld tijdens veldwerkbezoek aan het gebied, archiefonderzoek en studie van diverse dossiers en documentaties van de gemeente Zwolle. Dit rapport bevat achtereenvolgens een beschrijving van de historisch-ruimtelijke ontwikkeling van het plangebied, een duiding van de cultuurhistorische waarden en kwalificatie van de kwaliteit, waarbij als belangrijk bestanddeel een overzichtslijst van de aanwezige bouwkundige elementen, waaronder de in cultuurhistorisch opzet belangwekkende objecten, complexen en ensembles is toegevoegd. De in deze lijst opgenomen adressen zijn weergegeven op de cultuurhistorische waardenkaart, waarop ook andere cultuurhistorisch waardevolle aspecten zijn weergegeven. Hoofdstuk 5 geeft aanbevelingen en de kansenanalyse van de parelplannen. Tenslotte is er een

literatuur- en bronnenlijst toegevoegd.

Monumenten Advies Bureau, september 2010

2 SCHETS PLANGEBIED

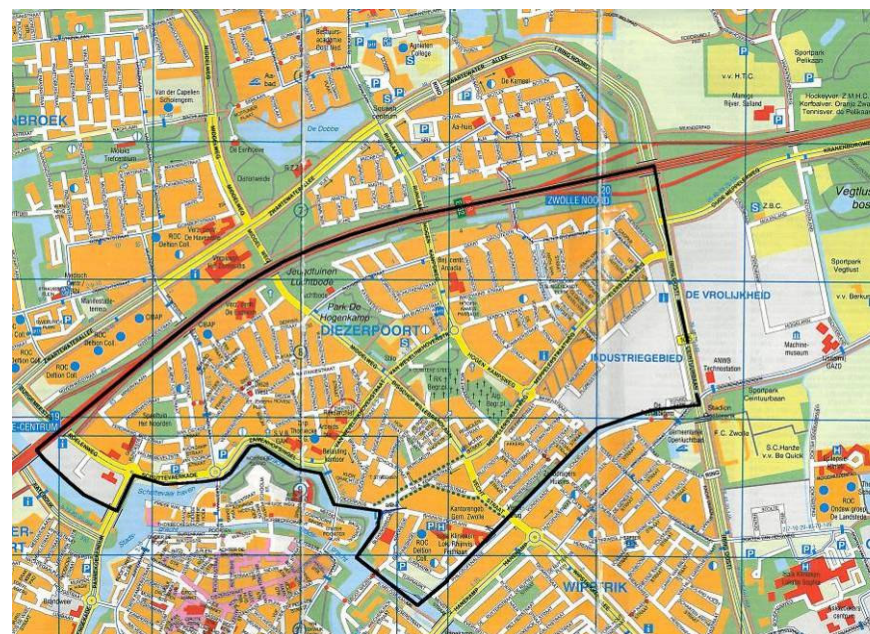
2.1 Ligging en begrenzing

Het projectgebied Diezerpoort omvat een groot stadsgebied ten noordoosten van de stadskern van Zwolle. Aan de noordwest- en noordzijde wordt het gebied begrensd door de A28, aan de oostzijde door de Ceintuurbaan (onderdeel van de Ring), aan de zuidoostzijde door de Nieuwe Vecht en aan de zuidzijde door het Almelose Kanaal en de noordelijke singelgracht rond het stadscentrum van Zwolle.

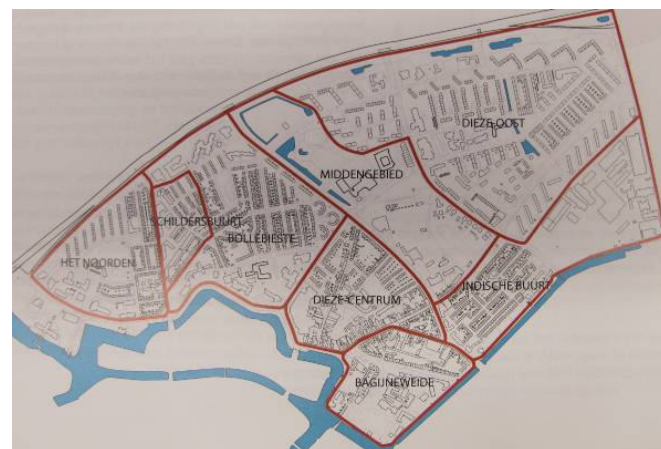
2.2 Hoofdstructuur, algemeen

Stadsgebied met buurten van onderscheidend karakter

Diezerpoort wordt omkaderd door een aantal sterk scheidende structuren (water aan de zuidoost- en zuidzijde, de brede A28 aan de noordzijde, en de Ring aan de oostzijde). Hierdoor lijkt de wijk ondanks de vele verbindingen naar buiten een op zich zelf staand element in het Zwolse stedelijke weefsel. Binnen de wijk ligt een zevental buurten, elk met een geheel eigen karakter, gevolg van de lange tijdspanne, waarbinnen de wijk zijn huidige vorm heeft gekregen: Deze Centrum, Bagijneweide, Het Noorden, de Schildersbuurt, de Bomenbuurt (Bollenbieste), de Indischebuurt en Dieze Oost (Hogenkamp, Meppelerstraatweg Zuid en bedrijventerrein Floresstraat). De hoofdwegenstructuur bestaat uit een netwerk van enkele in oorsprong eeuwenoude landwegen en een veel jonger stratenplan, dat in hoofdzaak uit de decennia direct na de Tweede Wereldoorlog stamt.

Afb. 1 Begrenzing onderzoeksgebied.

Afb. 2 Indeling in buurten, volgens Ontwikkelingsvisie Nieuwstad Diezerpoort, 2009.

2.3 Dieze West, algemeen historisch-ruimtelijk beeld

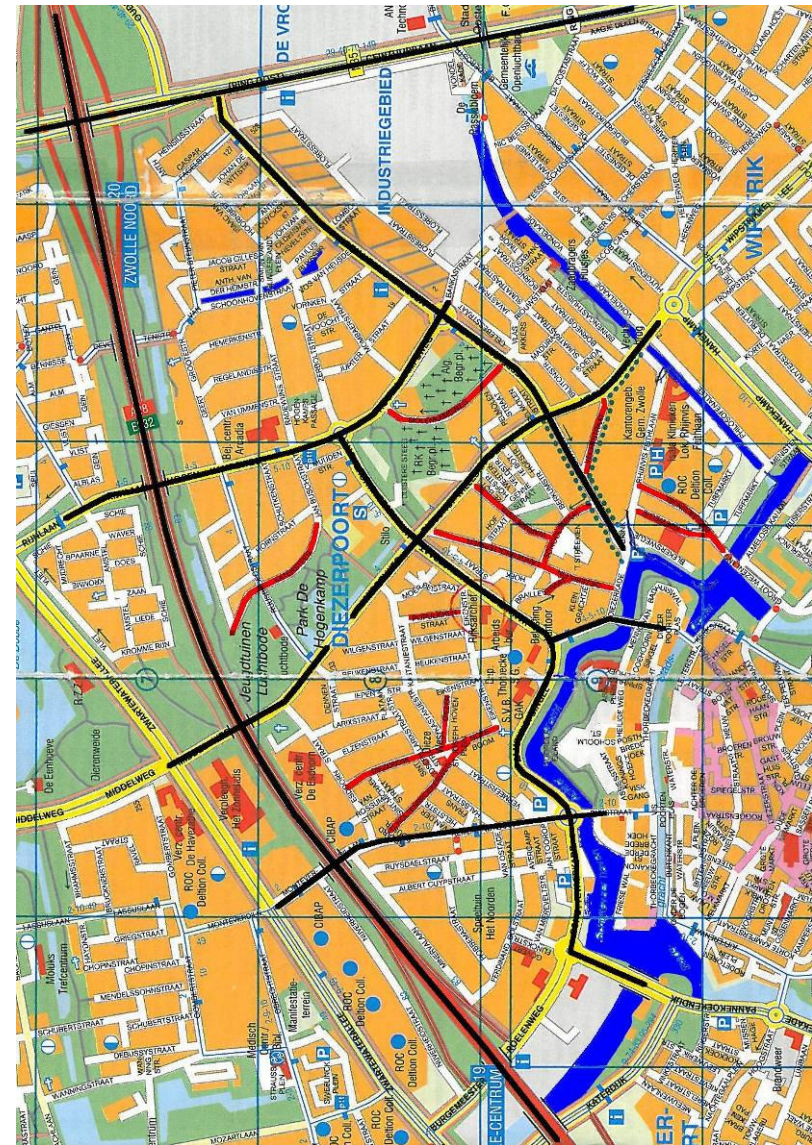
Oudste structuren

In het zuidwestelijke deel van de wijk (ten zuiden van de as Middelweg-Bisschop Willebrandlaan-Vechtstraat, ook wel Dieze West genoemd) bevinden zich de oudste wegen, die in wezen op zijn minst terug gaan tot de late middeleeuwen (Thomas a Kempisstraat-Meppelerstraatweg, Vechtstraat, Diezerplein-Langenholtterweg, Diezerenk, Holtenbroekerweg). Het zijn in oorsprong oude uitvalswegen richting de dorpen en buurtschappen ten noorden van Zwolle en eenvoudige ontsluitingswegen van het enkgebied, dat hier eens lag (Diezerenk). Langs deze wegen ontstond vanaf de late middeleeuwen vooral nabij het centrum van Zwolle een vrij dichte lintbebouwing. De wegen zijn nu nog te herkennen aan hun licht slingerende verloop en de zeer gevarieerde lintbebouwing uit uiteenlopende tijdsperiodes. Vanaf het einde van de 19de eeuw is deze structuur langzaam verder uitgebreid, waarbij op de tussenliggende terreinen bescheiden planmatige woningbouw werd gerealiseerd langs nieuw aangelegde straatjes.

De oude Bagijneweide met de voormalige lijnbaan (thans Rhijnvis Feithlaan) ontwikkelde zich na de komst van de HBS en het Sophiaziekenhuis tot een vrij voornamelijk woonbuurt met aaneengesloten herenhuysbebouwing. Langs de stadsgracht behield dit buurtje nog lang veel bedrijvigheid, gericht op het water en het eindpunt van de tramlijn, die hier lag.

Interbellum

In het Interbellum werden zoals gezegd tussen de oude linten kleinschalige woningbouwcomplexen gerealiseerd met merendeels grondgebonden geschakelde woningen met tuintjes, in de traditie van de tuindorpen. De Schildersbuurt, Bomenbuurt (Bollenbieste) en de Indische Buurt (ten noorden van de Vechtstraat, parallel aan de Nieuwe Vecht) zijn hier de nog bestaande voorbeelden van. Het zijn buurtjes met een eenvoudig orthogonaal stratenplan, die binnen de hoofdstructuren nogal op zichzelf staan. Enkele oude buurtjes zijn door ingrijpende saneringen geheel vernieuwd (omgeving Berkumstraat-Warmoesstraat, Rembrandtstraat-Frans Halsstraat, deels met behoud van het oude stratenplan).

Afb. 3 De hoofdstructuren in Diezerpoort. In zwart de belangrijkste straten en wegen en rood de overige straten, die op zijn minst teruggaan tot de late middeleeuwen (en te zien op de plattegrond van Jacob van Deventer).

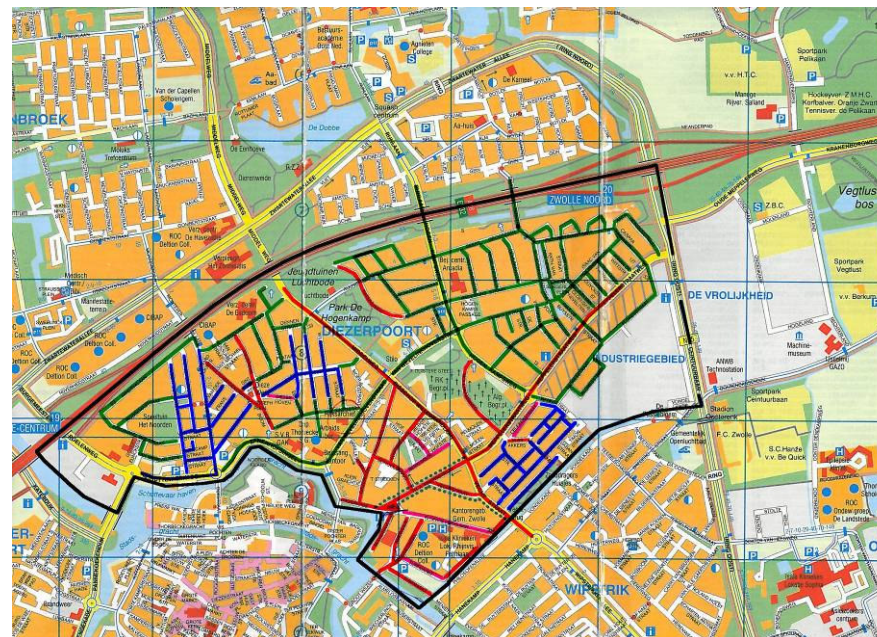
Ter hoogte van de Zamenhofsingel langs de stadgracht is in het derde kwart van de 20ste eeuw een deels nog laat 19de-eeuws wijkdeel volledig verdwenen bij de aanleg van de Van Wevelinkhovenstraat, die een nieuwe verbinding naar Dieze Oost zou gaan vormen. Langs de singel en de nieuwe wijkontsluitingsweg kwam ruimte voor grootschalige kantoorbebouwing (Belastingkantoor, GAK, Arbeidsbureau, later het Rijksarchief) en het overdekte wijkwinkelcentrum Diezerpoort. Aanpalende woonbuurtjes zijn hier flink gesaneerd (omgeving Braillestraat, Moerbeistraat).

Naoorlogs

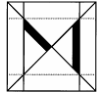
Vanaf de jaren vijftig zijn in het westelijke deel van Dieze West grote restructureringen verder opgevuld met merendeels grondgeboden geschakelde woningen. Alleen aan de noordwestrand (Minervalaan) werd een groot complex etagewoningen gerealiseerd, geordend in lange portiekflats (strokenbouw) in een ruime groenstructuur. Langs de Esdoornstraat is de wijkrand ingevuld met een kerk en enkele schoolgebouwen.

Langs de tot belangrijke wijkontsluitingsweg gepromoveerde Middelweg werden eveneens langgerekte blokken portiekflats geplaatst, die het stedelijke karakter van deze weg benadrukken.

In de uiterste westhoek van Dieze West, aansluitend op singelgracht en Zwarte Water, bevindt zich een aantal grote bedrijfs- en kantoorpanden, die in het kielzog van de nieuwe infrastructuur (A28, Burgemeester Roelenweg, de verbrede Schuttevaerkade) werden opgericht. In feite leeft hiermee de vroegere bedrijvigheid voort, die langs de stadsrand en het Zwarte Water was te vinden.

Afb. 4 Periodisering van de secundaire wegen- en straten: in rood de laatmiddeleeuwse en 17de-eeuwse structuren, in paars de patronen uit de 19de eeuw, in blauw de periode 1900-1940 en in groen de periode 1950-1970.

2.4 De buurten in Dieze West nader beschouwd

Dieze Centrum (Diezerpoort Nieuwstad)

Het betreft de in oorsprong laatmiddeleeuwse voorstadsontwikkeling, organisch gegroeid rond en aan een netwerk van vanuit de kern van Zwolle uitwaaiende wegen naar dorpen en buurtschappen buiten Zwolle. Het stratenpatroon is grillig, aan weerszijden van de straten bevinden zich belangrijke relictten van eeuwenoude verkavelingstructuren, hier en daar met stegen en osendrops (smalle druipgangen tussen de panden). De bebouwing kwam perceelsgewijs tot stand en heeft van oudsher gecombineerde functies: wonen, werken, winkels. De historische gelaagdheid is zichtbaar in de bebouwing, die in uiteenlopende tijdsperioden tot stand kwam en in enkele gevallen zeer oude sporen bevat.

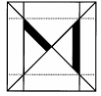
Afb. 5, 6, 7, 8, 9 en 10. Dieze Centrum: boven Thomas à Kempisstraat, midden de Diezerkade en Diezerplein, beneden de Vechtstraat en de Schoolstraat.

Bagijneweide

Ook in de Bagijneweide zijn verschillende tijdslagen zichtbaar in het ruimtelijk beeld. Het westelijke deel, met relictten van eeuwenoude stratenpatronen, is dichtbebouwd met aaneengesloten bebouwing met onder meer vroeg 20ste-eeuwse arbeiderswoningen aan het Koewegje en een voorname herenhuisbebouwing uit de late 19de en vroege 20ste eeuw aan de Bagijnesingel en de Brink. Middelpunt is hier de monumentale Oosterkerk. Ondanks de grotendeels vernieuwde bebouwing is het Blekerswegje in sommige gebouwen de oorspronkelijke bedrijvigheid aan de Singelgracht nog herkenbaar gebleven. Het oostelijke deel is ruim van opzet en wordt gekarakteriseerd door een open bebouwingsstructuur, gedomineerd door de monumentale complexen van de HBS en het voormalige Sophiaziekenhuis, met gebouwen uit verschillende bouwperiodes (het oorspronkelijke hoofdgebouw uit 1882-1884, de uitbreidingen uit 1915 en 1930 en het naoorlogse Pathologisch Laboratorium). Een ander markant gebouw is de watertoren. De Turfmarkt is een ruim, vrijwel onbebouwd terrein, waarin een karakteristieke bomenopstand het beeld bepaald. De noordrand van de wijk kent langs de Rhijnvis Feithlaan een aaneengesloten herenhuisbebouwing uit de late 19de en vroege 20ste eeuw.

Afb. 11, 12, 13, 14, 15 en 16: Bagijneweide: Boven de Brink en het Bleekerswegje, midden de HBS aan de Bagijnesingel en de watertoren aan deTurfmarkt, beneden herenhuizen aan de Bagijnesingel en de Rhijnvis Feithlaan.

Bomenbuurt (Bollenbieste)

Het hart van deze buurt kwam in de vroege jaren dertig van de 20ste eeuw tot stand. Destijds had het wijkje nauwelijks enige ruimtelijke relatie met de oudere structuren in de omgeving. De hoofdas wordt gevormd door de brede Kastanjestraat, die als een soort langgerekte pleinruimte een aantal woonstraatjes aan elkaar koppelt. Aan het "plein" grenzen de voormalige buurtwinkeltjes in de woonblokken. In een eenvoudige kamstructuur zijn de woonstraatjes aan de hoofdas verbonden. De bebouwing bestaat uit gesloten bouwblokken, verdeeld over enkele complexen in een eenvoudige maar schilderachtige baksteenarchitectuur.

Afb. 17, 18, 19, 20, 21 en 22 Bomenbuurt: lepenstraat, Kastanjestraat en Wilgenstraat en omgeving.

Schildersbuurt / Het Noorden

Dit buurtje bestaat uit enkele kleine woningbouwcomplexen uit de jaren twintig en dertig van de 20ste eeuw in gesloten en halfopen bouwblokken in een aan tuindorpen verwante opzet. Het stratenplan is eenvoudig en bestaat in hoofdopzet uit twee parallelle, noordzuid gerichte straten: de Albert Cuypstraat en de Rembrandtlaan, met daarbinnen enkele secundaire straten en een rechthoekig plantsoen, waaraan het uit 1929 daterende lagere schoolgebouw van architect Krook een prominente plek inneemt. Ten oosten van de Rembrandtlaan is in de jaren twintig een complex beneden- en bovenwoningen gerealiseerd op het driehoekige terrein, dat aan de oostzijde grenst aan de Holtenbroekerweg. Beide straten werden verbonden met rechte straatjes, met aan de zijde van de Rembrandtlaan driehoekige pleintjes. Deze structuur is nog herkenbaar, maar de oorspronkelijke bebouwing is recentelijk vervangen door nieuwbouw.

Na de Tweede Wereldoorlog is de Schildersbuurt naar het westen uitgebreid met een eenvoudig buurtje gekoppelde eengezinswoningen aan de Van Miereveltstraat en Ferdinand Bolstraat, en een omvangrijk complex etagewoningen aan de Minervalaan.

Afb. 23, 24, 25, 26, 27 en 28 Schildersbuurt / Het Noorden. Boven de hoek van de Schuttevaerkade en de Rembrandtlaan, en de Albert Cuypstraat. Midden de flats aan de Minervalaan en woningen aan de Albert Cuypstraat, beneden de Vermeerstraat en de Ruijsdaelstraat.

2.5 Dieze Oost, algemeen historisch-ruimtelijk beeld

Dieze Oost

Ook ten noordoosten van de Middelweg werd de voor circa 1950 nog agrarische Diezerenk doorsneden door een groot aantal wegen. De Meppelerstraatweg (het verlengde van de Thomas a Kempisstraat) was hiervan de belangrijkste uitvalsweg in noordoostelijke richting, de Middelweg liep in noordwestelijke richting naar Holtenbroek. In de hoek tussen Meppelerstraatweg en Vechtstraat was in de jaren twintig van de Indische Buurt tot ontwikkeling gekomen.

Indische Buurt

De Indische Buurt ligt op een rechthoekige terrein tussen de Meppelerstraatweg en de Nieuwe Vecht. Langs de Nieuwe Vecht bevinden zich de diepe parktuin van villa Molenzicht en de historische Zaadragershuisjes, die herinneren aan de vroegere bedrijvigheid langs de Nieuwe Vecht (verschillende oliemolens). De woonbuurt kwam vanaf 1909 in verschillende fasen tot ontwikkeling langs een aantal parallel aan de vaart verlopende straatjes en de korte verbindingen daartussen. De bebouwing bestaat uit langgerekte blokken geschakelde arbeiderswoningen, merendeels één of anderhalve bouwlaag met kap. De opzet met lage grondgebonden woningen, poortdoorgangen en pleintjes geven het geheel ondanks de hoge bouwdichtheid een tuindorpachtig karakter. Vlasakkers is een ouder structuurtje, waaraan een voormalig boerderijtje bewaard bleef. Langs de Celebesstraat bevindt zich een aaneengesloten rij woningen van rond 1900-1910. Het noordelijke deel van de Indische Buurt is in de jaren tachtig en negentig gesaneerd.

afb. 29, 30, 31, 32, 33 en 34 Indische Buurt. Boven de Binnengasthuisstraat en het pleintje in de Sumatrastraat; midden de Borneostraat; beneden de Borneostraat en de Sabangstraat.

Het naoorlogse Diezerpoort: Hogenkamp, Dieze Oost, Meppelerstraatweg

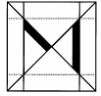
De Middelweg-Bisschop Willebrandlaan en Meppelerstraatweg zijn in de naoorlogse stadsuitbreiding getransformeerd tot belangrijke wijkontsluitingswegen. Met de komst van de A28 werd Dieze Oost geïsoleerd van de rest van het buitengebied en werd de verstedelijking van het gebied ingeleid. De oude landwegen verdwenen op enkele elementen (Katersteeg, Molenkampsweg) na geheel van de kaart; een tweede noordzuidgerichte hoofd-as deelt de nieuwe wijk in twee delen: ten westen/zuidwesten liggen de oude 19de-eeuwse begraafplaatsen, door de Van Wevelinkhovenstraat gescheiden van een vrij groen wijkdeel, waarin het Park de Hogenkamp, een sportcomplex en een aantal etagebouwcomplexen in vrij ruim opgezette groenstructuren zijn gelegen. Langs de Hogenkampsweg bevindt zich hier in een complex portiekflatwoningen de miljoenste naoorlogse woning van Nederland.

Ten oosten van de Hogenkampsweg ligt een aantal buurten met een hoge bebouwingsdichtheid binnen een modernistisch stratenplan, dat deels wordt bepaald door de wigvorm van het gebied tussen Meppelerstraatweg en A28. Centraal element in dit wijkdeel is een groen assenkruis met een singel en plantsoenen, waaraan halverwege het Simon van Slingelandtplein is gekoppeld, het oorspronkelijke buurtcentrum. De zuidzijde van het plein maakt deel uit van een langgerekte oost-west-as door Dieze Oost, gevormd door de Isaac van Hoornbeekstraat en de Zerboltstraat. De Meppelerstraatweg ontsluit een groot aantal straten van Dieze Oost en is door zijn groene aankleding en de parkachtige opzet van de bebouwingsstrook langs de zuidoostzijde een echte *parkway*. De noordrand van Dieze Oost wordt begrensd door de A28, die wordt afgeschermd door een langgerekte parkaanleg met veel groen en vijvers en een vrij stevige, expressieve bebouwingsrand met etagewoningen in grote, merendeels vierlaags blokken. Het middendeel van deze wijkrand wordt ingenomen door een strook met verschillende schoolgebouwen en een kerk.

In de zuidoosthoek van Dieze Oost bevindt zich een industriegebied (Floresstraat), waarvan het westelijke deel in het recente verleden is getransformeerd tot woongebied.

afb. 35, 36, 37, 38, 39 en 40 Dieze Oost. Boven de Meppelerstraatweg en het Simon van Slingelandtplein; midden de flats aan de Pieter Steynstraat en de maisonnettes aan de Geert Grootestraat; beneden de Schutkenstraat en de bejaardenflat aan de Hogenkampsweg.

Samenvattend

De **hoofdstructuur** van het gebied wordt dus bepaald door een raamwerk van aan elkaar gekoppelde of snijdende structuren:

- De nadrukkelijk aanwezige begrenzendende structuren (A28, Ring, Nieuwe Vecht en Stadsgracht)
- Een netwerk van prestedelijke wegstructuren (onderdelen Nieuwstadontwikkeling, oude uitvals- en enkwegen);
- Een kleinschalig centrumgebied (Dieze Centrum) met een kleinstedelijk karakter, grenzend aan de stadsgracht van Zwolle;
- De Bagijneweide, met behoud van oudere structuren in de 19de eeuw herontwikkeld;
- Een drietal vooroorlogse woonbuurten met het karakter van tuindorpen: de Schildersbuurt, de Bomenbuurt en de Indische Buurt;
- Een uitgebreid naoorlogs stratenplan, opgehangen aan een aantal hoofdassen (Meppelerstraatweg, Middelweg-Bisschop Willebrandlaan, Hogenkampsweg, Van Wevelinkhovenstraat); een groen assenkruis koppelt verschillende subbuurten; het vele groen geldt in de hoofdstructuur als een belangrijk ordeningsprincipe;
- Een brede groenstructuur tussen Middelweg en Hogenkampsweg met daarin de 19de-eeuwse begraafplaatsen, een naoorlogs stadspark en andere groene restgebieden;
- Een industriegebied in de zuidoosthoek van de wijk;

Restanten van oudere structuren

Van de prestedelijke hoofdstructuur van Diezerpoort zijn de Thomas à Kempisstraat (en in het verlengde daarvan de Meppelerstraatweg) en de Vechtstraat zeer herkenbare relicten, evenals de Langenholterweg en het zuidelijke verlengde daarvan (Diezerplein). Ook de Schoolstraat en de Warmoesstraat behoren tot deze oude structuur. Meer naar het westen toe zijn fragmenten van oude enkwegen bewaard: Holtenbroekerweg, Diezerenk. De Middelweg, in het verlengde van de Bisschop Willebrandlaan en de Vechtstraat herinnert in basis nog aan de eertijds hier lopende landweg. Het profiel is echter sterk verbreed.

afb. 41 en afb. 42 Oude voorstad.

Afb. 43 en afb. 44 19de-eeuwse stadsuitleg in de Bagijneweide.

afb. 45 en afb. 46 Tuindorpen.

afb. 47 en afb. 48 Naoorlogse uitbreiding.

2.6 Bebouwingskarakteristiek: historische bebouwing

Inleiding

In het gebied is de historische bebouwing zeer gevarieerd. In het kort worden hier de karakteristieke weergegeven. De bijzondere bebouwing binnen het onderzoeksgebied is per adres opgenomen in de aan dit rapport toegevoegde objectenlijst. Hierin vindt men informatie over ontstaanstijd, functie, karakter en waardering.

Individuele huizenbouw langs de oude linten

De bebouwing langs de oude lintstructuren in Dieze West bestaat merendeels uit individuele panden op relatief smalle, diepe kavels. Dit bebouwingsbeeld is nog goed te zien aan de Thomas à Kempisstraat, delen van de Vechtstraat en aan de Diezerpoort, ondanks diverse recente wijzigingen in de gevelwanden langs deze straten. De panden, merendeels met gecombineerde functies (winkel/bedrijvigheid/wonen) zijn als op zich zelfstaande bouwprojecten tot stand gekomen en vertonen een grote onderlinge verscheidenheid. De algemene karakteristiek is de bescheiden korrelgrootte, één of twee bouwlagen met kap, gedekt met keramische panden. De gevels zijn van baksteen of gepleisterd, de gevelindelingen zijn traditioneel. Er bestaan markante afwisselingen van bouwstijlen en details, gevolg van de uiteenlopende bouwperiodes. Sommige panden aan genoemde straten bezitten achter hun voorgevel mogelijk veel oudere constructies.

De belangrijkste voorbeelden:

- Blekerswegje 4-4a, 1903
- Blekerswegje 6, 19de eeuw
- Brink 1, circa 1850
- Brink 2-3, 19de eeuw
- Diezerkade 1, 1880
- Diezerkade 7-8, 18de eeuw
- Diezerkade 16, 18de-19de eeuw
- Diezerplein 21, circa 1870
- Diezerplein 25, 1898
- Diezerplein 4, circa 1870
- Diezerplein 20-22, 1904
- Diezerplein 34-36, circa 1900-1920
- Vechtstraat 96

- Thomas à Kempisstraat 13
- Thomas à Kempisstraat 17
- Thomas à Kempisstraat 90

afb. 49 en 50 Individuele panden langs de Thomas à Kempisstraat.

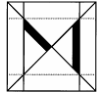
Herenhuizen uit de periode rond 1900

In het wijkdeel Bagijnneweide werden aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw herenhuizen en grote middenstandswoningen gebouwd, vooral aan de Rhijn

vis Feithlaan, aan de Bagijnnesingel en in de omgeving van de Brink. Het betreft voor de bouwtijd karakteristieke grote woningen van merendeels twee bouwlagen met kap, gedekt met keramische pannen, en voorzien van voorgevels die de toenmalige welstand van de bewoners uitstralen: statige lijstgevels, vensters met omlijstingen, veel decoratieve details in pleisterwerk, natuursteen en baksteen. Verschillende bouwstijlen uit de periode rond 1900 zijn er vertegenwoordigd. De herenhuizen zijn veelal als kleine bouwprojecten gerealiseerd, waarbij meerdere woningen in één keer zijn opgeleverd.

De belangrijkste voorbeelden en ensembles:

- Herenhuisbebouwing aan de Rhijnvis Feithlaan;
- Herenhuisbebouwing en grote middenstandswoningen aan de Bagijnnesingel;
- Herenhuizen in de omgeving van de Brink;
- Villa Molenzicht aan de Vechtstraat;

afb. 51 en 52 Herenhuizen en grote middenstandshuizen aan de Rhijnvis Feithlaan en de Bagijnesingel.

De tuindorpen uit het Interbellum

In de jaren twintig zijn in de Schildersbuurt, de Bomenbuurt en de Indische Buurt door diverse woningbouwverenigingen en particuliere bouwers kleine en grote projecten sociale woningbouw gerealiseerd. Het zijn veelal kleine grondgebonden geschakelde arbeiderswoningen in lange (half)gesloten bouwblokken, met één volledige bouwlaag en een in de vaak prominent aanwezige kap opgenomen verdieping. De gevels zijn opgetrokken in baksteen, soms met eenvoudige decoratieve details, de daken zijn gedekt met keramische pannen. Bij enkele complexen hebben de woningen een volledige verdieping; soms er is dan vaak sprake van een opzet met beneden- en bovenwoningen. De bouwstijl is zakelijk-traditioneel, soms met accenten in de trant van de Amsterdamse school. De meeste complexen zijn eenvoudig gesitueerd aan langgerekte straatjes. De gevelwanden worden hier en daar onderbroken door doorgangen naar de verborgen achtererven. Bij enkele complexen is gespeeld met verspringende rooilijnen, schuin geplaatste hoekwoningen en kleine pleinvormige ruimtes. De Bomenbuurt is hiervan het overtuigendst uitgewerkte voorbeeld.

De belangrijkste voorbeelden en ensembles:

- Complex Albert Cuypstraat 1-15, hofje voor r.k. armlastige ouderen;
- Complex Binnengasthuis aan de Binnengasthuisstraat;
- Complex Borneostraat 12-60 (Zwolsche Vereniging tot Verbetering der Arbeiderswoningen);
- Complex Bollenbieste, Kastanjestraat en omgeving, twee complexen door Algemeene Zwolsche Coöperatieve Woningbouwvereniging;
- Complex Sumatrastraat en Billitonstraat in de Indische Buurt;

afb. 53 en 54 Bollenbieste en Indische Buurt.

Andere woningen uit het interbellum

Verspreid in Diezerpoort zijn in de jaren dertig kleine complexen middenstandswoningen gebouwd. Het zijn woningen in traditioneel-zakelijke stijl, vaak met accenten in de trant van de Amsterdamse school. De woningen hebben twee bouwlagen en prominent aanwezige, met pannen gedekte daken met flinke dakoverstekken. De bakstenen gevels zijn soms verlevendigd met siermetselwerk, houten en stalen ramen met glas-in-lood en elementen als erkers en met veel aandacht vormgegeven voordeuren. De woningen zijn grondgebonden en geschakeld in korte en lange blokken, vaak met bijzondere hoekoplossingen. Deze complexen zijn te vinden op de hoek van de Schuttevaerkade en de Rembrandtlaan, aan de Vermeerstraat (beide complexen met een opvallende hoeksituering), aan de Rhijnvis Feithlaan, de Bagijnesingel en aan de Jupiterstraat.

De belangrijkste voorbeelden en ensembles:

- Bagijnesingel 1-13, 1932;
- Brink 8-10, 1935;
- Schuttevaerkade 2-32, 1927;
- Vermeerstraat 1-23;

afb. 55 en 56 Middenstandswoningen aan de Brink en de Vermeerstraat.

Naoorlogse woningbouw

De naoorlogse woningbouwcomplexen worden gekenschetst door een grote variëteit aan bouw- en woningtypen: van grondgebonden één- en tweelaags geschakelde bejaarden- en eengezinswoningen tot allerlei varianten van lage- en middelhoge etagebouw: galerij- en portiekflats, maisonnettes en hoogbouw met inpandig toegankelijke bejaardenwoningen. In de bouwtypologie en de verschillende bouwstijlen zijn de bouwkundige ontwikkelingen van de periode 1950-1970 uitstekend te volgen.

De vroegste naoorlogse woningbouw is te vinden in de omgeving van het Simon van Slingelandtplein en de Paulus Buysstraat. Hier heerst het baksteentraditionalisme van de Delftse School, met de kenmerkende pannengedekte zadeldaken en relatief kleine vensters met roedenverdelingen. Ook de tweelaags etagewoningen aan de Isaac van Hoornbeekstraat zijn in traditionele trant gebouwd, al is algemene indruk moderner door de grote ramen en de horizontale belijning van de gevels. Typologisch interessant in de wijk is het complex maisonnettes aan de Geert Grootestraat. De stijl is nog gematigd modern, niet zo verwonderlijk gezien de vroege bouwtijd van het complex (circa 1956). Bijzonder is dat de afzonderlijke wooneenheden duidelijk aan de buitenzijde herkenbaar zijn. De galerijen worden ontsloten door halftransparante trappenhuissecties tegen de kopgevels.

In de jongere complexen overheerst een nog modernistischer vormgeving: platte daken, in de gevels zichtbaar gelaten betonnen verdiepingsvloeren, een uitgesproken horizontale belijning in de vensterstroken met grote brede ramen. Kenmerkend wordt de alzijdigheid van de ontwerpen: de woningblokken staan immers niet langer rond gesloten binnenhoven maar in een open verkaveling. Goede voorbeelden van dit soort complexen zijn te

vinden in de omgeving van Schutkenstraat, lang de Hogenkampsweg, de Mombaerstraat en aan de Middelweg. Door het toepassen van haakvormige of trapsgewijs verspringende plattegronden en het combineren van hoog- en laagbouwaccenten in kleine stempels wordt aan de eenvoudige architectuur een speels en vriendelijk karakter gegeven (bijzondere voorbeelden aan de Pieter Steijnstraat en de Ruusbroecstraat). Dit wordt nog eens versterkt door het vele groen van de gemeenschappelijke en semi-openbare groene ruimte waarin de gebouwen zijn geplaatst.

De opvallend grote complexen portieketagewoningen aan de Minervalaan en de Meppelerstraatweg vallen op door hun sterke gevelgeleding met brede, gemetselde balkonstroken, die de monumentale zakelijkheid van de vooroorlogse Haagse schoolarchitectuur in herinnering roepen.

De belangrijkste voorbeelden en ensembles:

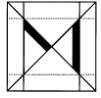
- Geert Grootestraat 2-200, 1956;
- Meppelerstraatweg 2-528, 1952;
- Minervalaan 3-158 e.v. 1952;
- Mombaerstraat 2-12 e.v. circa 1960;
- Pieter Steynstraat 1-359, 1955;
- Ruusbroecstraat 7-201, 1960;
- Simon van Slingelandtplein e.v. circa 1955;

afb. 57 en 58 Strokenbouw aan de Minervalaan en de maisonnettes aan de Geert Grootestraat.

Boerderijen

De agrarische geschiedenis van het gebied wordt verbeeld in de

aanwezigheid van het sterk verbouwde restant van een T-boerderijtje aan Vlasakkers en enkele (dubbele) woningen met vroegere stalruimte aan de achterzijde aan de Diezerenk.

afb. 59 en 60 Diezerenk 44-46 en Vlasakkers 1.

Scholen

In het projectgebied bevinden zich diverse historische schoolgebouwen, die vaak markante herkenningspunten vormen in de buurt waarin ze staan. Dat geldt zeker voor de bewaard gebleven vooroorlogse scholen: de monumentale HBS uit 1867 aan de Bagijnesingel en de door stadsarchitect L. Krook in 1929 ontworpen lagere school aan de Hobbemastraat. Het gebouw is sterk vergelijkbaar met andere door Krook in zakelijk-expressionistische trant ontworpen scholen.

Diezerpoort bezit een aantal interessante schoolgebouwen uit de jaren vijftig en zestig van de 20ste eeuw, die alle ruim zijn opgezet en geplaatst in door veel groen bepaalde zones. De typologie en de architectonische uitwerking zijn functionalistisch. De moderne scholenbouw wordt gekenmerkt door vernieuwende plattegrondvormen, grote lokalen met veel lichttoetreding, liefst van meerdere zijden, functiescheiding (lokalen, gymzalen, personeelsruimten in aparte bouwdelen) en een eenvoudige, heldere architectuur.

Belangrijkste voorbeelden:

- Bagijnesingel 6, HBS, 1967;
- Burgemeester Drijbersingel 11-13, vrml. BLO-school, 1958;
- Eikenstraat 2-2a/ Beukenstraat 83, Dr. A. Jacobsschool en E. Heimansschool, 1962-1964;
- Hobbemastraat 6, 1929;
- Langenholterweg 10a, vrml. Bewaarschooltje, 1933;

- Molenkampweg 1, vrml. Sint Franciscusschool, 1958-1959;
- Radewijnstraat 10-12, vrml. Lagere school, circa 1955;
-

afb. 61 en 62 Scholen aan de Radewijnstraat en de Eikenstraat.

Kerken

In de Diezerpoort zijn verschillende kerken te vinden, van diverse denominaties en zowel modern als oud. De vroeger in het gebied aanwezige middeleeuwse kapellen zijn geheel verdwenen. Tot de meest in het oog springende kerken behoort de Oosterkerk aan de Bagijnesingel. De kerk dateert uit 1888 en werd door de Nederduits Gereformeerden (Doleantie) gebouwd in een eclectische stijl. De bouw van de nieuwe rooms-katholieke St.-Michaëlskerk aan de Bisschop Willebrandlaan in 1964 (architect C. Pouderoyen) hangt samen met de toenemende ontvolking van de binnenstad waar de laat 19de-eeuwse St.-Michaëlskerk stond en de groei van de wijk Dieze in de jaren zestig. De kerk is een goed voorbeeld van de moderne naoorlogse kerkarchitectuur. Een andere moderne kerk in Dieze is de Opstandingskerk aan de Esdoornstraat. Ditmaal betreft het een Gereformeerde kerk Vrijgemaakt, ontworpen door W. Boxman. Aan de Burgemeester Drijbersingel kwam rond 1965-1970 de Samenhofkerk te staan. Bij deze baptistenkerk (architectenbureau Meijerink) zal de locatiekeuze net als bij de kerk aan de Turfmarkt eerder door de voorhanden zijnde grond zijn bepaald dan dat er een groot aantal kerkgangers in de naaste omgeving woonde. Veel kleinschalige van opzet zijn historische evangelisatiegebouwtje van de Nederduitsch Hervormde Stadsevangeliatie aan de Berkumstraat 100 (1920-1921) en het bijeenkomstlokaal van de Vergadering op de hoek van het Koewegje en de Brink (1914).

Belangrijkste voorbeelden:

- Bagijnensingel 17a, Oosterkerk, 1888;
- Berkumstraat 100, gebouw Nederduits Hervormde Stadsevangelisatie, 1920-1921;
- Brink 13, samenkomstlokaal voor de "Vergadering", 1914;
- Burgemeester Drijbersingel 15, Samenhofkerk, circa 1965;
- Esdoornstraat 25, Opstandingskerk, 1962-1964
- Bisschop Willebrandlaan 32-34, Michaëlskerk, 1964;

afb. 63 en 64 Opstandingskerk aan de Esdoornlaan en het Evangelisatiegebouw aan de Berkumstraat.

Winkelpanden

Dieze bezit nog een verrassend groot aantal historische winkelpanden- en complexen, die een aardig beeld geven van dit bouwtype vanaf circa 1900 tot het einde van de 20ste eeuw. In de Vechtstraat bevinden zich nog diverse individuele winkelpanden (vaak met een bovenwoning) met eenvoudige winkelpuien uit de periode rond 1900, de tijd dat de straat zich steeds meer als een wijkwinkelstraat ging profileren. Eveneens uit deze periode zijn de grote blokken winkels met bovenwoningen, die architect Post circa 1905-1910 ontwierp aan het Diezerplein. In de complexmatige opzet en de bouwstijl (invloed destijds voor winkelpanden erg gewilde Jugendstil) herinneren deze panden aan de verdergaande ontwikkelingen van het winkelgebied in het eerste kwart van de 20ste eeuw. In de tuindorpen zien we hier en daar in de complexarchitectuur opgenomen buurtwinkeltjes, die voorzagen in de dagelijkse levensbehoeften. In de naoorlogse uitbreidingswijk waren de winkels geclusterd in het wijkcentrum rond het Simon van Slingelandtplein en in een winkelstrip aan de Hogenkampsweg. Bijzonder is het moderne

winkelpand aan de Vechtstraat, dat de eerste Zwolse supermarkt huisvestte. Een vrij recente ontwikkeling is het grote overdekte winkelcentrum Diezerpoort.

De belangrijkste voorbeelden:

- Diezerplein 21, met winkelpui uit 1924-1925;
- Diezerplein 1a-7a, winkels en woningen, ca. 1905;
- Diezerplein 29-39, winkels en woningen, 1909-1910;
- Diezerplein 4, met winkelpui uit 1949;
- Kastanjestraat, woningcomplex AZCW, met enkele winkeltjes, 1933-1934;
- Schuttevaerkade 2-32 ev., woningcomplex met enkele winkeltjes, 1927;
- Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37, woningblokken met winkels in de onderbouw, circa 1955;
- Thomas à Kempisstraat 13, met winkelpui uit circa 1925-1930;
- Thomas à Kempisstraat 17, met winkelpui uit circa 1930;
- Thomas à Kempisstraat 60, winkelpandje uit circa 1895;
- Thomas à Kempisstraat 72, winkelpandje uit circa 1915-1920;
- Vechtstraat 74-80, Supermarkt met bovenwoningen, 1961;
- Vechtstraat 108-110, winkels met bovenwoningen, 1937-1938
- Warmoesstraat 77-83, buurtwinkeltje, circa 1915-1920;

Bedrijfsgebouwen en kantoren

De bedrijvigheid concentreerde zich in Dieze van oudsher vooral langs het water: de Nieuwe Vecht, de stadsgracht en het Zwarte Water, waar relatief schoon water voorhanden was en een goede infrastructuur. De fabrieken, blekerijen en werkplaatsen die in de 19de en vroege 20ste eeuw in het gebied, naast de landbouw, voor werkgelegenheid zorgden, zijn vrijwel alle verdwenen, op enkele incidentele werkplaatsjes in Dieze centrum na. Wel zijn er nog enkele woningen, die als onderdeel van of in relatie tot een specifiek bedrijf zijn gerealiseerd.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de oude werklocaties langs het Zwarte Water met de komst van de Burgemeester Roelenweg flink gemoderniseerd en uitgebreid, tot een modern kantorengedebied. De voormalige Lederwarenfabriek Welma uit 1953 is hier één van de laatste relictten van het industriële verleden. Door de sanering van het verkrotte stadsdeel tussen Bomenbuurt en Stadsgracht en de aanleg van de Van Wevelinkhovenstraat

kwam hier ruimte voor een aantal grote kantoorgebouwen, grootschalige complexen met uit verschillende vleugels bestaande plattegrond en meerdere bouwlagen, die in dit wijkdeel een behoorlijke schaalvergroting betekenden. Het industriegebied langs de Nieuwe Vecht werd in het uitbreidingsplan voor Deze verder uitgebreid. O.a. Philips vond hier onderdak in een uitgestrekt modern complex aan de Ceintuurbaan en de Floresstraat. Aan de Floresstraat staat een bedrijfsverzamelgebouw met opslagruimten en garages uit 1957.

Een deel van de bedrijvenstrook langs de Nieuwe Vecht is inmiddels vervangen door een woonbuurt.

De belangrijkste voorbeelden:

- Binnengasthuisstraat 54-55, zaadragershuisjes, 18e eeuw;
- Blekerswegje 4-4a, woningen gerealiseerd bij houtbedrijf, 1903;
- Boerendanserdijk 1, portierswoning gesloopte oliefabriek van Reinders, circa 1915;
- Brink 14-14a, magazijn en kantoor uitgeverij La Rivière & Voorhoeve, 1959-1960;
- Burgemeester Drijbersingel 25-25a, GAK-kantoor, 1952-1953;
- Ceintuurbaan 15/Floresstraat 21, Condensatorenfabriek Philips, vanaf 1953;
- Diezerplein 25, kleinschalig bedrijfspand, circa 1898;
- Diezerplein 34 en 36a, kleinschalige bedrijfspanden met woningen, circa 1895 en circa 1920;
- Koewegje 4, 4a-e, bedrijfspand met kantoor en woningen, circa 1895;
- Thomas à Kempisstraat 38, stalhouderij, hoef- en kachelsmederij, 1885 en ouder;

afb. 65 en 66 Bedrijfspanden aan het Diezerplein en de Ceintuurbaan;

2.7 Groenstructuren

Inleiding

Dieze Oost onderscheidt zich van West door het overvloedig aanwezige groen, dat als ordeningsprincipe heeft gefungeerd voor het stedenbouwkundig plan uit de periode na de Tweede Wereldoorlog. In West, de wijk met het oude centrum en de vooroorlogse buurtjes ontbreken grootschalige grondstructuren.

Parken en plantsoenen

Grootschalige openbare parkstructuren uit de periode voor de Tweede Wereldoorlog zijn in het projectgebied niet aanwezig, uitgezonderd de twee 19de-eeuwse begraafplaatsen. Vooral de Algemene Begraafplaats is een grote historische groene enclave in de wijk, met een gevarieerde, deels waardevolle bomenopstand.

In het na de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen wijkdeel Dieze Oost zijn parken en plantsoenen een essentieel onderdeel van het stedenbouwkundig ontwerp. Het middelgrote stadspark De Hogenkamp ligt centraal in de wijk en heeft een voor de ontstaanstijd (circa 1970) kenmerkende modern-landschappelijke aanleg met grote centrale zonneweide, slingerende paden, langgerekte vijverpartijen en schijnbaar willekeurig geplaatste boomgroepen in de buurt van de paden. In de zuidwestrand van het park bleven enkele oude leilinden bewaard van een vroeger boeren erf.

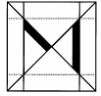
Naar het oosten toe zet het park zich bijna naadloos voort als de groene onderlegger voor verschillende woonbuurtjes met etagewoningen. De groene weide met verspreid staande bomen is als een tapijt onder de bebouwing over de wijk uitgerold. De ongedwongen groenaanleg vormt een contrast met de eenvoudige functionalistische woningbouw, die in verschillende stempels in het gebied is geplaatst. Zo maken ook de grote plantsoenen tussen de flats aan de Ruusbroecstraat van dit 'tapijt' deel uit. Genoemde groenstructuren vinden langs de noordrand van Dieze Oost aansluiting bij een langgerekte parkrandzone langs de A28. Karakteristiek zijn hier de langgerekte vijvers en de houtopstand die de wijk afschermt van de drukke snelweg. In deze groene wijkrand is ter hoogte van de Geert Grootestraat een scholenzone met kerk opgenomen.

afb. 67 De groencomponent is een belangrijk ordeningsprincipe in het stedenbouwkundig plan van Dieze Oost. Ten zuiden van de wijk liggen de beide begraafplaatsen, waarbij vooral de oostelijke (de Algemene Begraafplaats) opvalt door het vele groen.

afb. 68 en afb. 69 Park De Hogenkamp: eenvoudige landschappelijke aanleg met grote zonneweiden, boomgroepen en solitair.

Naar het zuiden toe is het Park De Hogenkamp via een smalle groene zone gekoppeld aan het gebied met de beide 19de-eeuwse begraafplaatsen. Een langgerekte watersingel met vijver, gesitueerd in een groene omlijsting koppelt de parkway Meppelerstraatweg aan het groene tapijt. De grootstedelijke bebouwing langs de zuidzijde van deze weg, gevormd door een lange reeks forse vierlaags flats is ook hier weer ingebed in een nadrukkelijk aanwezige groenstructuur met grasvelden en solitair.

Het overvloedig aanwezige (semi)openbare groen geldt als ordeningsprincipe in het stedenbouwkundig plan.

In het dichtbebouwde vooroorlogse deel van Diezerpoort (West) was de ruimte voor grootschalige groenaanleg beperkt. De naoorlogse invullingen beperken zich hier tot restruimten. Toch bevinden zich hier enkele groenstructuren uit de naoorlogse periode, zoals de groene entourage van de strokenbouw aan de Minervalaan (vergelijkbaar met de Meppelerstraatweg) en het wigvormige parkje als centraal onderdeel in het noordelijke deel van de Bomenbuurt. (tussen Larixstraat en Elzenstraat).

Tuinen

Een bijzonder element in de overigens dichtbebouwde Indische Buurt is de diepe tuin achter villa Molenzicht aan de Vechtstraat. De tuin met zijn eenvoudige landschappelijke aanleg en enkele forse oude bomen is fraai gesitueerd langs de Nieuwe Vecht. Samen met de oude villa, de bebouwing van het Binnengasthuis en de historische Zaadragershuisjes vormt de tuin een karakteristiek ensemble.

Lijnstructuren

Historische bomenlanen met een monumentale beplanting zijn in Diezerpoort zeldzaam. Wel bevindt zich langs de Nieuwe Vecht een waardevolle historische boomopstand, die zeer bepalend is voor het beeld langs deze oude vaart. Verder hebben onder meer de Brink, de Rhijnvis Feithlaan en de Bagijnesingel een min of meer markante doorgaande laanbeplanting, zij het van vrij recente datum. Ook elders in de wijk zijn er straten met een relatief jonge laanbeplanting. De Meppelerstraatweg met zijn gedeeltelijke laanbeplanting, groene middenberm en de aanpalende plantsoenen heeft door het vele groen het karakter van een *parkway*.

afb. 70, 71, 72, 73, 74 en 75 Groen in Dieze Oost. Boven de portiekflats in de omgeving van de Schutkenstraat, geplaatst in een groene parkaanleg; in het midden de vijver tussen Paulus Buysstraat en Van Schoonhovenstraat, onderdeel van het groene assenkruis; beneden het noordelijke deel van het assenkruis en plantsoen tussen Larixstraat en Elzenstraat in Dieze West.

In het oude deel van de Bomenbuurt vormt het verbrede deel van de Kastanjestraat de centrale buurtas. Het beeld wordt hier gedomineerd door een rij forse paardenkastanjes, die telkens ter hoogte van de straathoeken in het stratenplan zijn geplaatst.

Solitaire bomen

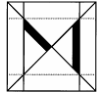
Verspreid in de wijk bevinden zich op pleinen, in groenstroken, plantsoenen en groene binnenruimten diverse waardevolle solitaires, die door hun omvang door de gemeente Zwolle als “waardevol” of “monumentaal” zijn aangemerkt. Deze bomen zijn bepalend voor het straat- en stadsbeeld. Ze zijn weergegeven op de cultuurhistorische waardenkaart.

afb. 76, 77, 78 en 79 Plantsoenen en semi-openbaar groen bij naoorlogse woningbouwcomplexen aan de Minervalaan (boven), Geert Grootestraat en Meppelerstraatweg (beneden).

afb. 80, 81, 82, 83, 84 en 85. Lijnstructuren: boven de laanbeplanting in de Borneostraat en op de Turfmarkt; midden de Meppelerstraatweg en de oude beplanting langs de Nieuwe Vecht; beneden de langgerekte middenberm met kastanjes aan de Kastanjestraat in Bollenbieste, en de beplanting op het Diezerplein.

afb. 86, 87, 88, 89, 90 en 91 Boven: eenvoudige, vrij jonge beplantingen in de Thomas à Kempisstraat en Vechtstraat. Midden links de Rhijnvis Feithlaan, links een laantje tussen de Zerboltstraat en de Radewijnstraat; beneden wijkparkje met forse bomen, vermoedelijk de relictten van schoolpleinbeplanting aan de Warmoesstraat-Berkumstraat.

afb. 92, 93, 94, 95, 96 en 97 Boven: de Algemene Begraafplaats vanaf Meppelerstraatweg en Molenkampsweg; midden de bijzondere groenelementen in de grote tuin van Villa Molenzicht (Vechtstraat); beneden forse solitaires in de achtertuin van een herenhuis aan de Rhijnvis Feithlaan en in een plantsoen aan de Warmoesstraat, vermoedelijk een relict van schoolpleinbeplanting.

3.HISTORISCH RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

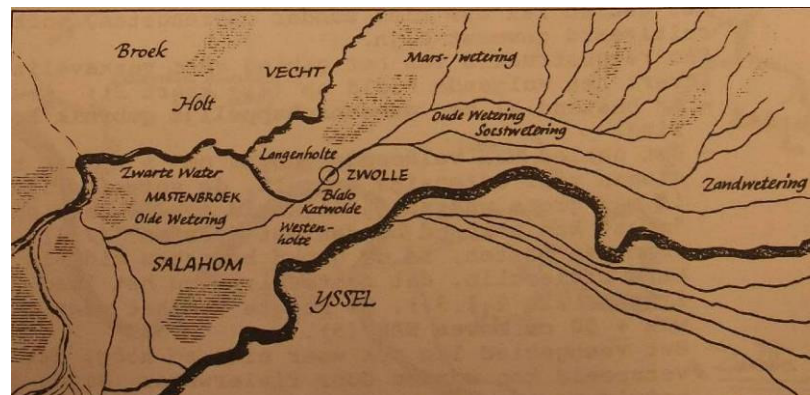
3.1 Vroege ontwikkeling

Dekzandruggen en late natte gronden

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een complex gebied van dekzandruggen en lage natte gronden in het stroomgebied van de IJssel en het Zwarte Water, waarbij vooral de hogere dekzandruggen al vroeg door de mens in gebruik werden genomen. Ten zuiden van het Zwarte Water en de Aa bevindt zich een oude dekzandrug, die in noordwest-zuidoostrichting loopt en waarop de binnenstad van Zwolle, het gebied rond de Hoogstraat en ook delen van de wijk Assendorp zijn gelegen. Ten noorden hiervan bevindt zich een tweede dekzandrug, waarop uiteindelijk Dieze en de Diezerenk tot ontwikkeling kwamen.

De ondergrond van het projectgebied bestaat uit grove zanden en grind (keileem), die deel uitmaken van het Oost-Veluwse stuwwalcomplex. De diepte waarop het keileem voorkomt ligt tussen de vijf en de tien meter beneden NAP. Deze ondergrond is overdekt door zanden, die vooral onder invloed van de heersende wind en het aanwezige water zijn afgezet: de dekzandruggen.

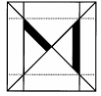
Al in de jonge steentijd werd de "Zwolse" zandrug bewoond. De huidige nederzetting is waarschijnlijk rond 800 gevormd. Vanaf deze tijd eeuw werd het gebied stukje bij beetje ontgonnen om het te kunnen gebruiken voor akkerbouw. De lager gelegen gronden, zoals het Weezenland, werden in gebruik genomen als weidegebied en hooiland, maar hiertoe moest wel de afwatering worden verbeterd door het graven van sloten. Ook op de zuidelijker gelegen zandruggen ontstonden agrarische nederzettingen, zoals Ittersum, Schelle en Oldeneel. Vermoedelijk gebeurde dit al voor 500 na C. Op de noordelijker gelegen dekzandrug ontwikkelde zich vermoedelijk al in 10de eeuw of eerder bewoning. Hier ontstond een groot enkgebied. Deze "Diezerenk" was het kerngebied van de zelfstandige boermarkte Dieze. Ook de andere agrarische gemeenschappen in het gebied waren in markeverband georganiseerd. Rondom de enken, die intensief voor bewoning en landbouw werden gebruikt, lagen uitgestrekte onontgonnen gebieden.

afb. 98 De IJsselvechtdelta rond 800 na Chr. (Illustratie uit Muffels, Cultuurhistorisch-landschappelijk onderzoek Stadshagen).

Afb. 99 Op dit detail van de Topografisch Militaire Kaart (veldminuut) door J.V.D. Dittlinger, 1851 (Nationaal Archief) tekent de vroegere dekzandrug waarop de Diezerenk ontstond zich nog duidelijk in het landschap af. De groen gekleurde lagere gebieden bleven eeuwenlang als weideland in gebruik.

Zwolle aan het Zwarte Water

In het prille begin van de nederzetting, waaruit later de belangrijke handelsstad Zwolle zou ontstaan, was aan het Zwarte Water nog geen veelbetekende rol toebedeeld. De belangrijkste handelsroutes in Overijssel in de Vroege Middeleeuwen liepen over land, dat immers niet veel goed bevaarbare waterwegen bezat. Zo liepen er drukke routes vanaf de kuststreek over Utrecht, de Veluwe en via Deventer naar Duitsland, en van Utrecht via Amersfoort, Hattem en Zwolle naar noord- en oost Nederland. In de elfde eeuw ontwikkelde zich in Zwolle, dat gunstig lag aan één van die routes en de Zwolse Aa, enige handel van betekenis. Het Zwarte Water, waarin de Zwolse Aa zijn vervolg had, werd gaandeweg belangrijker in de zich uitbreidende handel, vooral in landbouwproducten. Het was echter geen ideale vaarweg. Door de geringe watertoevoer van de bescheiden zijriviertjes was de bevaarbaarheid in droogteperioden niet optimaal. Pas na de twaalfde eeuw ontwikkelde het Zwarte Water zich tot een bredere en diepere stroom. Verschillende factoren waren daar de oorzaak van, zoals grootscheepse ontginningscampagnes in de lage komkleigronden. De nieuw gevormde rijke weidegronden werden via wateringen en sloten afgewaterd naar de grotere waterlopen, die daardoor meer water gingen voeren. Het ontstaan van de Zuiderzee zorgde voor meer instroom in het Zwarte Water, waardoor bij het krachtig terugvloeien van het water de bodem werd uitgediept. Ook menselijke baggerwerkzaamheden deden veel goed.

De economische opkomst van Zwolle kan niet los worden gezien van de agrarische vooruitgang op het platteland en de verbeterde vaar- en landwegen. De kleine nederzetting langs de Aa groeide uit tot een stedelijke gemeenschap met bovenlokale functies, waarin handel en nijverheid een grote rol speelden. De actieve overzeese koop- en vrachtvaart, zoals bedreven door de stad Kampen was aanvankelijk voor de Zwollenaren nog onbereikbaar, voor diepgaande schepen was het Zwarte Water immers nauwelijks te bevaren en de IJssel lag op flinke afstand. Veel belangrijker was Zwolles functie als spil in de bloeiende economie van de IJsselstreek door haar aloude oriëntatie op het oosten. De rivier de Vecht en verschillende landwegen, die via Dieze liepen, verbonden de stad met de handelscentra in Westfalen, zoals Osnabrück, Munster, Paderborn en Soest. Zwolle ontwikkelde zich tot een natuurlijke overslag- en doorvoerplaats, waar kooplieden uit alle windrichtingen elkaar troffen op de jaarmarkten.

Zwolle wordt stad

De *marke* Suolle kreeg in 1230 stadsrecht van de bisschop van Utrecht. Een deel van de bestaande nederzetting, Middelwijk genaamd, werd het centrum van de stad. Hier werd in de loop der eeuwen de huidige binnenstad

gecreëerd, die vooral in de 14de-15de eeuw een grote bloei doormaakte. Een ander gedeelte van de oude agrarische nederzetting, Assendorp genaamd, bleef echter buiten de stadswallen. Deze nederzetting behield zijn agrarische karakter, onder andere profiterend van de stedelijke vraag naar landbouwproducten voor voedsel en industrie. Aan de westzijde ontwikkelde zich eveneens een open “voorstadsgebied”, “De Hoogstraat” of de Kamperpoort, met als centrale as de Hoogstraat, die zich voortzette in de Gasthuisdijk en de verbinding over land met Kampen vormde. Aan de noordzijde ontwikkelde zich langs de wegen naar Berkum, Meppel, de Diezerenk (én de verder weg gelegen handelsgebieden) een derde voorstadsgebied, de “Nieuwstad”, die al in de middeleeuwen vrij intensief bebouwd was.

Vesting Zwolle

De bloeiende Hanzestad Zwolle werd in de middeleeuwen voorzien van een stenen ommuring met stadspoorten, muurtorens en een buitengracht. Vanaf de late 16de eeuw, toen er verwoed werd gestreden tegen de Spaanse overheersing, is de vesting Zwolle, belangrijke schakel in de reeks vestingsteden langs de IJssel, gemoderniseerd. Het zwaartepunt lag in de periode 1615-1629, toen buiten de middeleeuwse ommuring een omwalling is gerealiseerd met elf bastions en een stervormige vestinggracht. De uitbouw van de vesting ging deels ten koste van de bebouwing in de “voorsteden”.

Ontginningen

Het ommeland van Zwolle werd, voor en na de stadsvorming, gaandeweg steeds verder ontgonnen voor agrarisch gebruik. De hoger gelegen gronden op de diverse dekzandruggen werden voornamelijk voor akkerbouw gebruikt, terwijl de lager gelegen delen dienst deden als weidegebied en hooiland. Hiertoe moest echter wel de afwatering worden verbeterd door het graven van sloten, die water afvoerden naar de diverse natuurlijke waterlopen.

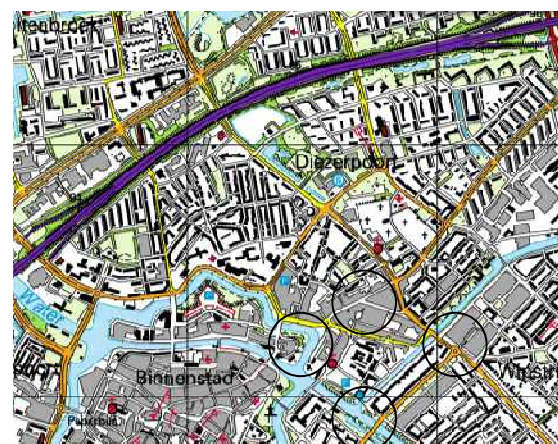
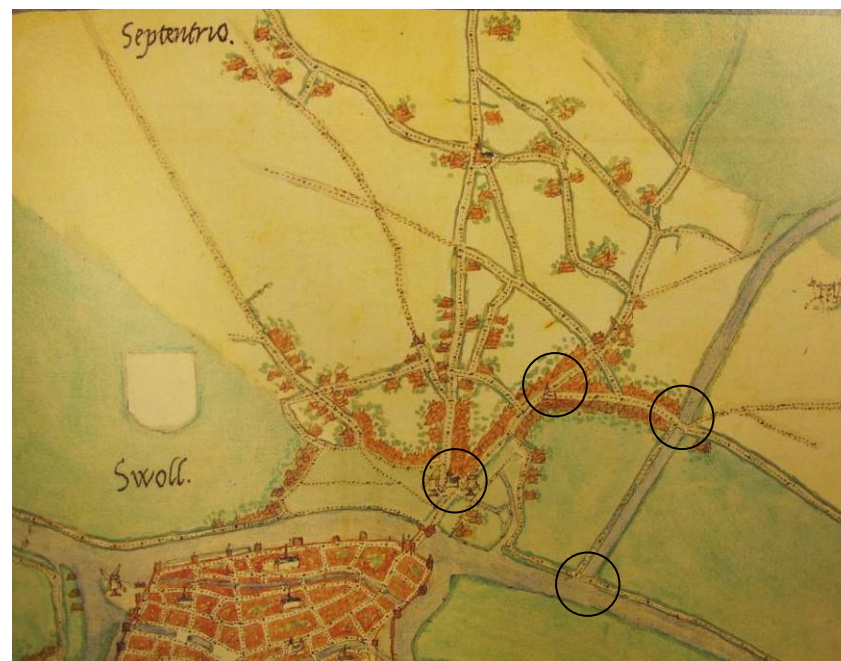
3.2 Dieze

De Marke van Dieze en de stad

Nadat de Zwollenaren in de tweede helft van de 14de eeuw hun vorst-bisschop (de bisschop van Utrecht) hadden geholpen bij het opruimen van enige roofridderburchten, werden in fasen de bezittingen verdeeld. Een en ander leidde reeds in 1364 tot de aanleg van de Mastenbroekerpolder. In 1384 werd de Zwolse stadsvrijheid vergroot met het gebied van de marke van Dieze, ten noorden van de Kleine Aa. Het gebied buiten de ringmuur ter hoogte van de Diezerpoort, bekend als de Nieuwstad, kwam nu onder het Zwolse stadsrecht te staan. Dit nieuwe stadsdeel was overigens al langere tijd groeiende. Al omstreeks 1300 had het Diezegebied een rol gespeeld als uitvalsbasis voor de Heren van Voorst bij hun aanvallen op de stad Zwolle. De aanvallen concentreerden zich op het buiten de Diezerpoort gelegen gebied De Smeden (ten noordoosten van de huidige Diezerstraat). De Dieze vormde een landelijke nederzetting met een agrarische betekenis. Overigens gold ook het gebied De Smeden, waar de smeden waren gevestigd, als onderdeel van de Diezer marke. Tezamen met de agrarische bevolking van de Dieze zouden ook de smeden na 1384 kunnen profiteren van de Zwolse privileges. Producten konden nu vrij worden verkocht binnen de Zwolse stadsmuren en de Dieze.

Nieuwstad Diezerpoort in de 16de eeuw

De plattegrond van Zwolle, rond 1560 getekend door Jacob van Deventer geeft een goed beeld van de oude structuren buiten de dan nog middeleeuwse omwalling van de stad. In deze periode lag de stad Zwolle nog binnen de middeleeuwse stadsmuren en grachten en heeft uitbreiding van het vestingstelsel met bastions en ravelijnen nog niet plaats gevonden. Aan de noordzijde grenst de laat 15de-eeuwse uitbreiding van de oude stad aan het Zwarte Water, dat in oostelijke richting overgaat in de Nieuwe Wetering. De betekenis van de oudere waterlopen Kleine en Grote A, in de 16de eeuw geheel binnen de stadsmuren gelegen, is door de nieuw gegraven/verbeterde tracés van Zwarte Water en Nieuwe Wetering sterk afgenomen.

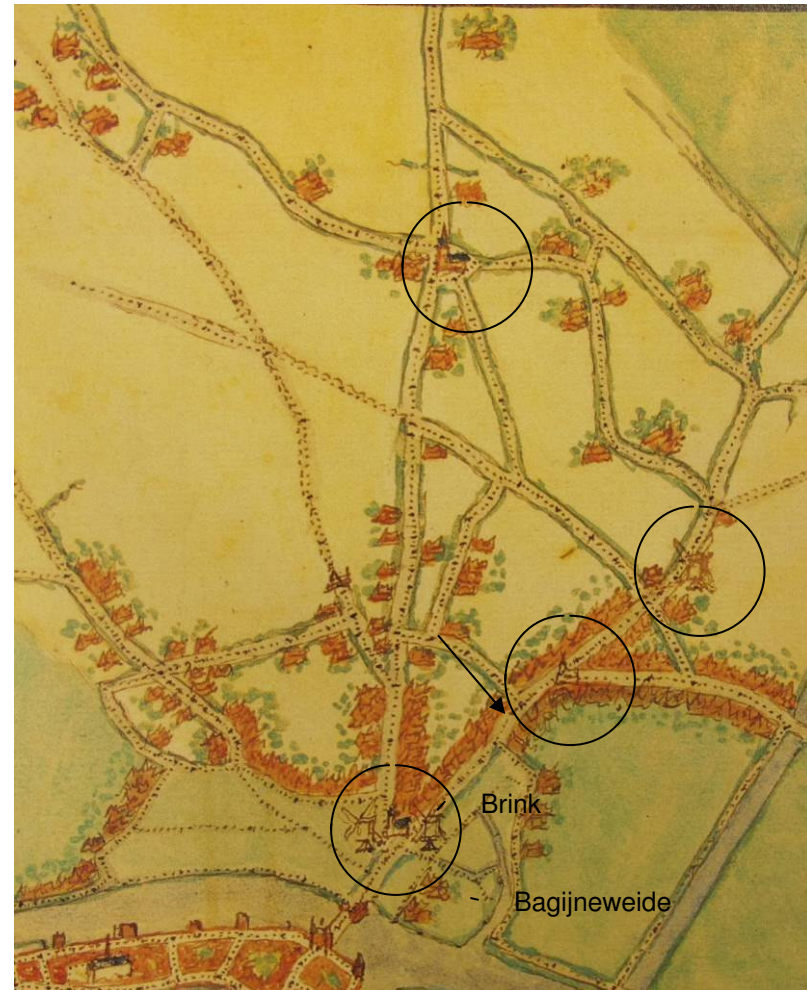
afb. 100 en 101 Het onderzoeksgebied op de kaart van Jacob van Deventer en de huidige topografische kaart (bron: watwaswaar.nl).

Ten noorden en noordoosten van de oude stad heeft zich volgens de kaart van Van Deventer de voorstad Dieze tot een dichtbebouwde nederzetting ontwikkeld. Vanuit de nederzetting lopen verschillende wegen richting de Diezerenk. Het zuidelijke deel van de Diezer Nieuwstad, waaronder de buitenwijk "de Smeden" was in de late 15de eeuw binnen de omwalling gevoegd. De Voorstad ontwikkelde zich langs een netwerk van wegen, die vanuit een centraal punt bij de entree tot de stad (Diezerpoort) in verschillende richtingen uitwaaiëren.

Hoewel het knooppunt van wegen door de uitbreiding van de Zwolse vesting is verdwenen, is het wegenplan nu, na bijna 500 jaar nog steeds herkenbaar in het verloop van de huidige Thomas à Kempisstraat (de oude weg naar de Berkumerbrug en naar Meppel), Diezerplein met in het verlengde de Langenholterweg, voorts de Vechtstraat (richting Twente en Duitsland) en de in oost-westrichting over de Diezerenk lopende Middelweg. Ook de Brink is een onderdeel van deze oude nederzetting. Op de kaart van 1560 is ze herkenbaar in het zuidoostelijke deel van Dieze, oostelijk van de weg naar Meppel. Het zuidelijke deel van Dieze werd in het begin van de 17de eeuw opgeofferd ten behoeve van de aanleg van een moderne aarden vestinggordel met bastions (1606-1619).

Opvallend is de zeer dichte, vrijwel aaneengesloten bebouwing langs de straten van de voorstad in de 16de eeuw. Veel bewoners vonden als boeren, tuinders en dagloners werk in het agrarische achterland, dat belangrijk was voor de voedselproductie voor de nabijgelegen stad en de handel in landbouwproducten. Op de kaart van Van Deventer zijn drie windmolens te zien; ze speelden ongetwijfeld een rol in de verwerking van producten die van het land kwamen. Economische activiteiten waren echter aan de stad Zwolle voorbehouden. De Nieuwstad, strategisch gelegen aan verschillende uitvalswegen, zal in die tijd ook een functie hebben gehad in de verzorging van reizigers en kooplieden, voor wie herbergen en stalhouderijen ter beschikking tot stonden.

Afb. 102 Diezerpoort op de plattegrond van Jacob van Deventer, situatie circa 1560. De toenmalige kapellen en molens in het gebied zijn omcirkeld. De pijl wijst naar de tegenwoordige Thomas à Kempisstraat.

Op de kaart zijn verder op zijn minst twee kapellen weergegeven: op de splitsing van de Thomas a Kempisstraat en de straat Diezerplein (thans ligt hier de stadsgracht), en op een knooppunt van wegen midden op de Diezerenk, aan de Langenholterweg. Deze laatste is in de 15de eeuw gesticht door de erfgenamen van de Diezer Marke. Verder lijkt op de splitsing van de Thomas a Kempisstraat en de Vechtstraat een kapel te zijn getekend. Over dit bedehuis is verder niets bekend.

De dichte bebouwing in het zuidelijke deel van het voorstadsgebied veronderstelt een intensieve verkaveling, waarvan in de huidige percelering naar alle waarschijnlijkheid relictten zijn bewaard gebleven, vooral aan de Thomas à Kempisstraat, de Vechtstraat en rond het Diezerplein. Het is niet ondenkbaar, dat ook in de bebouwing resten van laatmiddeleeuwse gebouwen zijn opgenomen, hoewel jongere stadsplattegronden van de dan uitgebreide vesting Zwolle suggereren, dat de bebouwing in de nabijheid van de aarden wallen om militair-technische redenen was afgebroken.

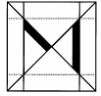
3.3 De Bagijneweide

Ook de Bagijneweide maakte deel uit van Dieze. Het vormde in de 16de eeuw het vrij spaarzaam bebouwde zuidoostelijke deel van de nederzetting, grenzend aan de Brink. Het gebiedsdeel sloot ook toen aan de zuidzijde aan op de Nieuwe Wetering (het huidige Almelose Kanaal). Aan de oostzijde bevond zich in 1560 reeds het tracé van de Nieuwe Vecht, die volgens verschillende bronnen eerst rond 1600-1602 zou zijn gegraven tussen de Overijsselse Vecht en de Nieuwe Wetering. Mogelijk betrof het een kanalisatie van een bestaande wetering. De vaart bood een snelle verbinding tussen de Vecht en Zwolle, vooral voor de schepen die Bentheimer Zandsteen en landbouwgewassen aanvoerden. Langs de vaart ontwikkelde zich al vroeg bedrijvigheid in de vorm van molens voor de verwerking van granen en gewassen waaruit olie gewonnen werd. De aanleg van de Ceintuurbaan betekende de definitieve sluiting van de vaarweg.

Voor de Reformatie (16de eeuw) behoorde de Bagijneweide tot het begijnenconvent. Het convent zelf, gesticht in 1366, was gelegen binnen de stadsmuren aan de Begijnenstraat (tegenwoordig Praubstraat). Nadat het begijnenconvent in 1384 was verkocht aan Geert Grote, werd vervolgens het stadsbestuur eigenaar. Mogelijk kwam toen ook de Bagijneweide in handen van de stad.

Afb. 103 De Bagijneweide rond het midden van de 16de eeuw (grote cirkel). Binnen de kleine cirkel ligt de Brink, de pijl wijst naar de Nieuwe Vecht, met daarlangs een jaagpad.

Uit de periode van de Middeleeuwen zijn in de Bagijneweide verschillende elementen in aanleg behouden gebleven. Allereerst zijn de contouren van het deels door waterlopen (Nieuwe Wetering en Nieuwe Vecht) afgebakende gebied nog goed vergelijkbaar met de situatie in de late middeleeuwen. Voorts gaat het Koewegje in aanleg terug tot deze periode. Dit zelfde geldt voor de Brink, waarvan de huidige locatie overeenkomt met die van de op de kaart van Van Deventer zichtbare grote open brinkstructuur. De vorm is echter gewijzigd door de aanleg van de Rhijnvis Feithlaan en het Blekerswegje.

Aan de oostzijde van het Koewegje stonden in de 16de eeuw enkele huizen. Tevens waren er wegen langs de kaden van de Nieuwe Wetering en de Nieuwe Vecht. Deze zullen deels als jaagpaden zijn gebruikt. De Bagijneweide was door de specifieke ligging in een door verschillende waterlopen bepaald, vrij laag gelegen gebied vooral als weidegrond in gebruik. De latere naamgeving van een deel van het gebied (Bagijneweide) verwijst ook naar deze agrarische functie.

Van historische verkavelingsstructuren, teruggaande op de middeleeuwse periode zijn geen relicten behouden gebleven.

Het agrarische achterland: de Diezerenk

Op historische kaarten van Zwolle is te zien, dat het agrarische ommeland van de stad zeer lang het beeld heeft bepaald en vaak reikte tot aan de stadswallen. Dit was ook aan de noordzijde van de stad het geval. De "Nieuwstad" had zich hier ontwikkeld langs een bestaand netwerk van landwegen, die in noordelijke richtingen naar de buurtschappen op de Diezerenk liepen. Op de enk, die zich op de dekzandrug had gevormd, stonden vele boerderijen, een situatie die tot halverwege de vorige eeuw heeft bestaan. De komst van de nieuwe woongebieden vanaf de jaren twintig betekende het einde van de agrarische activiteiten in Diezerpoort. Ook de meeste boerenerven werden opgeruimd, zodat slechts op enkele plekken nog iets van de agrarische voorgeschiedenis is te herkennen. Het betreft een voormalig boerderijtje aan de Vlasakkers en een dubbele boerenwoning aan de Diezerenk. In het Park de Hogenkamp bleven de leilinden van een verdwenen boerenerf staan, dat aan het oude tracé van de Middelweg lag; Ook de weidelanden aan weerszijden van het Zwarte Water liepen nagenoeg door tot aan de stadsgracht. Wel werden ze hier afgewisseld door kleinschalige bedrijven, blekerijen en werven.

Het noordelijke deel van Dieze. Het pijltje wijst naar de Middelweg. Langs het netwerk van wegen staan verschillende boerderijen.

Enkele oude leilinden in het park De Hogenkamp zijn de stille getuigen van een verdwenen boerenerf.

3.4 Na de middeleeuwen

Ontwikkelingen in de 17de eeuw

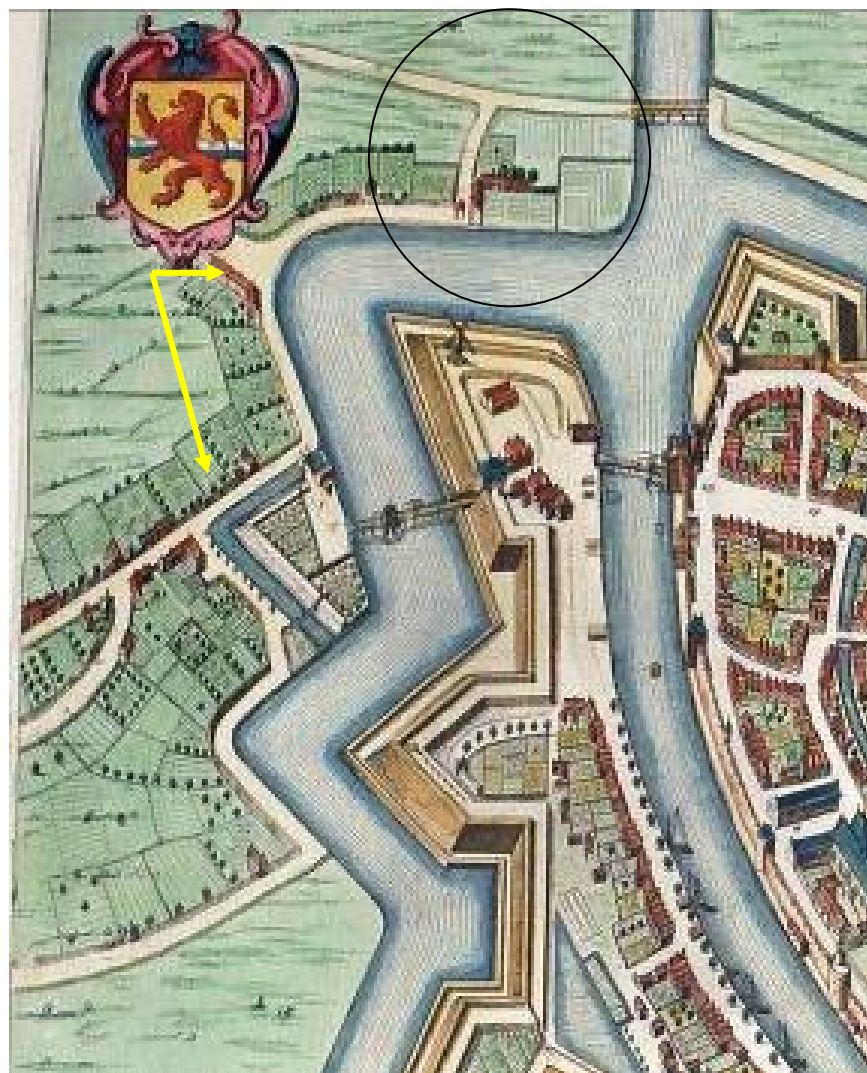
In het begin van de 17de eeuw vindt een grote ruimtelijke ingreep plaats in Diezerpoort. De nieuwe situatie is goed te zien op de 17de eeuwse stadsplattegronden van Zwolle, o.a. de hiernaast afgebeelde. De kaart geeft de toestand omstreeks het midden van de 17de eeuw weer (1649).

Inmiddels waren in de vroege 17de eeuw nieuwe vestingwerken rond de oude stad aangelegd, bestaande uit een uitgebreid stelsel van grachten en aarden wallen in het bekende stervormige patroon. Ten noorden van de oude stad ontstond het binnen de 17de-eeuwse vestingwerken opgenomen Noorder Eiland. De op de middeleeuwse grachten aansluitende percelen rond de stad werden bij de aanleg van de nieuwe vestingwerken sterk gewijzigd.

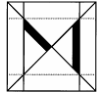
Dit geldt ook voor de noordwestflank van het Diezerpoort- en Bagijneweidegebied, waar een fors bastion met vestinggracht werd aangelegd. Een deel van de bebouwing van de voorstad Dieze, met de daar liggende kapel, werd gesloopt voor de aanleg van de stadsgracht en om in de onmiddellijke nabijheid van de vesting een vrij schootsveld te verkrijgen.

In hoeverre de gehele "Nieuwstad" is ontruimd is niet duidelijk. De kaart van Blaeu uit 1649, waarop het onderzoeksgebied (op de kaart links boven) voor een deel zichtbaar is, toont een volledig onbebouwd gebied, maar op andere 17de-eeuwse kaarten is toch enige bebouwing te zien aan de ingang van de straat richting Langenholte. De Bagijneweide lijkt grotendeels onbebouwd, hoewel hier in de 17de eeuw waarschijnlijk al enkele leerlooierijen stonden met de bijbehorende schoen- of looikuipen. Dit waren met water gevulde kuilen, waarin onthaarde huiden van ossen en koeien met behulp van gemalen eikenschors werden geconserveerd. De aanwezigheid van schoon water – en dat was er in overvloed in dit gebied! - was voor dit ambacht beslist noodzakelijk. De leerindustrie speelde tot in de 19de eeuw een grote rol.

De op de kaart van Blaeu zichtbare brug ter hoogte van het huidige Almelose kanaal werd gerealiseerd tussen 1560 en 1649 en verwijst via de huidige naam, Schoenkuipenbrug, naar genoemde bedrijvigheid. Overigens heette deze brug in de vroege 19de eeuw nog de Schoekhoeksbrug (kadastrale kaart 1822), mogelijk een verbastering die samenhangt met de schoenkuipen (?).

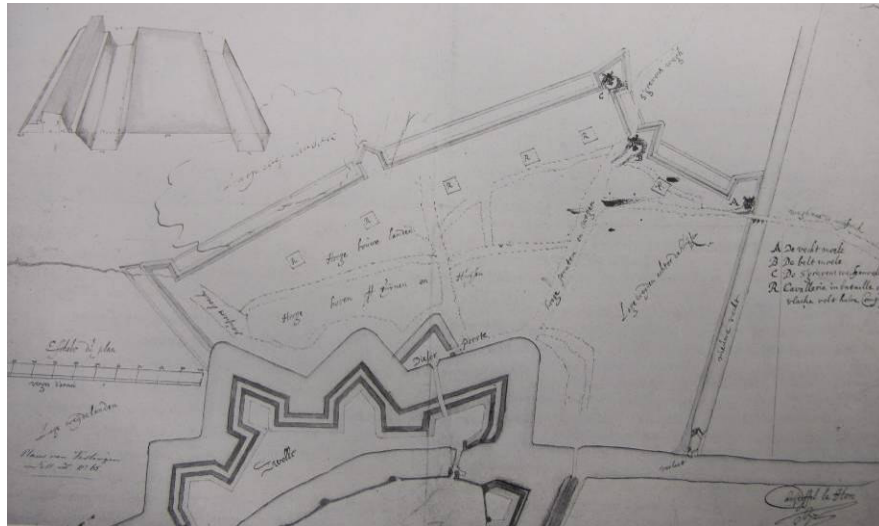
Afb. 104 Detail kaart *Novum ac magnum Theatrum urbium Belgicae Foederatae*: kaart nummer 97 tussen pag.181-182: *Swolla*. Situatie 1649. In de cirkel ligt het gebied van de Bagijneweide. De pijltjes wijzen naar het begin van de tegenwoordige Thomas à Kempisstraat en het Diezerplein.

De 18de eeuw

In de 18de eeuw zijn de 17de-eeuwse vestingwerken nog in volle glorie aanwezig. De bebouwing van de Diezer Voorstad heeft weer aansluiting gezocht bij de omgrachting; de militaire noodzaak voor een vrij schootsveld was blijkbaar niet meer zo dringend. Door de intensieve bebouwing kreeg het voorstadsgebied een stedelijk aanzien. Aan de zuidzijde van de stad zijn zelfs delen van de vestingwerken, met name de hoornwerken bebouwd geraakt. In 1790 werd de vestingstatus van Zwolle opgeheven. Tevoren waren al delen van de buitenwerken van de vestinggordel herschapen in wandelingen of opgenomen binnen de stadsuitbreidingen.

Binnen het onderzoeksgebied zijn de Nieuwe Wetering, de Nieuwe Vecht en de vestinggracht nog steeds de bepalende elementen. Inmiddels is wel in het verlengde van de Diezerkade het tracé van de huidige Rhijnvis Feithlaan aangelegd (voor 1882 "Platte Allee" genoemd). Deze structuur, aanvankelijk als lijnbaan (ten behoeve van een touwslagerij) in gebruik, is beplant met een dubbele rij bomen.

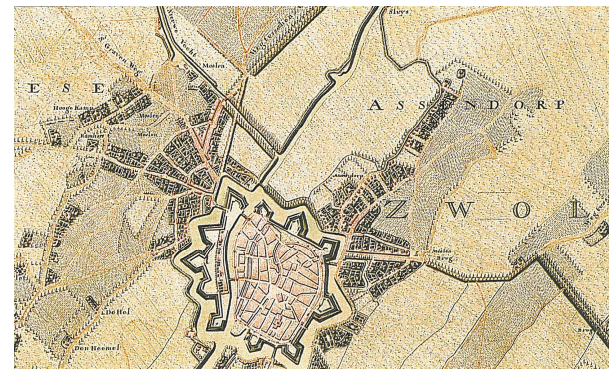

Afb. 105 Vermoedelijk eind 17de eeuw heeft men nog gewerkt aan een plan om de voorstad in Dieze te omwallen en zo onderdeel van de vesting Zwolle te maken. De plantekening geeft een aardig beeld van het stratenplan van de voorstad, zo omstreeks 1700, de ligging van drie molens (die blijkbaar in de nieuwe omwalling moesten worden opgenomen), de Nieuwe Vecht en het

daarin gelegen "verlaet". De benaming van de terreinen en de wegen verwijst naar de gesteldheid van het terrein: de wegen zijn aangeduid als "hooge straten en wegen", het perceel langs de Nieuwe Vecht vermeldt "lage weijden achter de huizen", dit is de Bagijneweide. Binnen de nieuwe omwalling liggen de "hooge bouwelanden" en de "Hooge hoven off tuynen en huysen", daarbuiten de "lage weylanden".

Aan weerszijden van de Nieuwe Vecht zijn in de 18de eeuw lanen met een dubbele bomenrij gerealiseerd. Ook het Koewegje is aan de westzijde beplant met bomen, maar bebouwing ontbrak in eerste instantie nog, evenals langs het Blekerswegje. Ook hier zou in de loop van de 18de eeuw bebouwing verrijzen. De Brink was in die tijd een ruim, met bomen beplant terrein. Tussen Koewegje en Nieuwe Vecht strekte zich een volledig onbebouwd terrein uit, dat in vier grote percelen werd verdeeld door een stelsel van elkaar kruisende sloten, die aansloten op parallel aan Lijnbaan, Nieuwe Vechtkade en Weteringkade verlopende sloten. Deze percelen waren waarschijnlijk in gebruik als weiden of bleekvelden van de blekerijen die zich hier vestigden. Naast de leerlooierijen vestigden zich ook andere bedrijfjes in het gebied. Zij profiteerden van de gunstige ligging langs het water en de nabijheid van de Zwolse binnenstad.

Op de Diezerenk kwamen meer boerderijen.

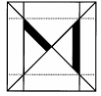
afb. 106 Detail van de Hottingerkaart (circa 1785-1787), met links boven een deel van Dieze (uit: *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland, 1773-1794*, Groningen 2003).

De zaaddragershuisjes, erfenis van de olienijverheid

De zogeheten zaaddragershuisjes aan de Binnengasthuisstraat 54-55 maken deel uit van het complex van het Binnengasthuis dat hier in 1923-1924 aan de oevers van de Nieuwe Vecht (Vondelkade) is gerealiseerd. Qua oorsprong dateren ze uit de 18de eeuw en verwijzen ze nog naar de prestedelijke periode van dit gebied. Langs de rivier waren diverse oliemolens gesitueerd, waarvan molen de Passiebloem een goed bewaard gebleven restant vormt. De in bedoelde huisjes woonachtige zaaddragers werkten voor de eigenaars van de oliemolens. Nadat het voor de productie van natuurlijke (lijn)oliën bestemd zaad met kleine scheepjes in zakken was aangevoerd, werd het door de zaaddragers gelost en op de plek van bestemming gebracht. De zaaddragershuisjes raakten na de oorlog sterk in verval, maar zijn in 1964 gerestaureerd waardoor ze nog altijd een markante positie innemen. Behalve deze huisjes en De Passiebloem verwijst ook de even verderop aan de Wipstrikkerallee 2-4 gelegen fabrikantenvilla van Reinders nog naar de vroegere oliefabricage in dit gebied.

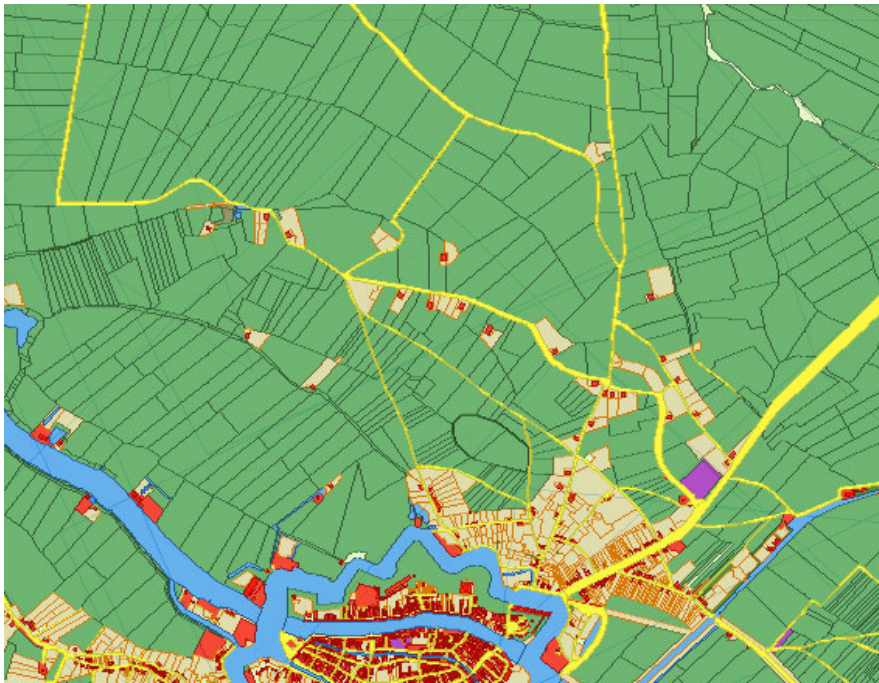
De 18de-eeuwse zaaddragershuisjes aan de Binnengasthuisstraat.

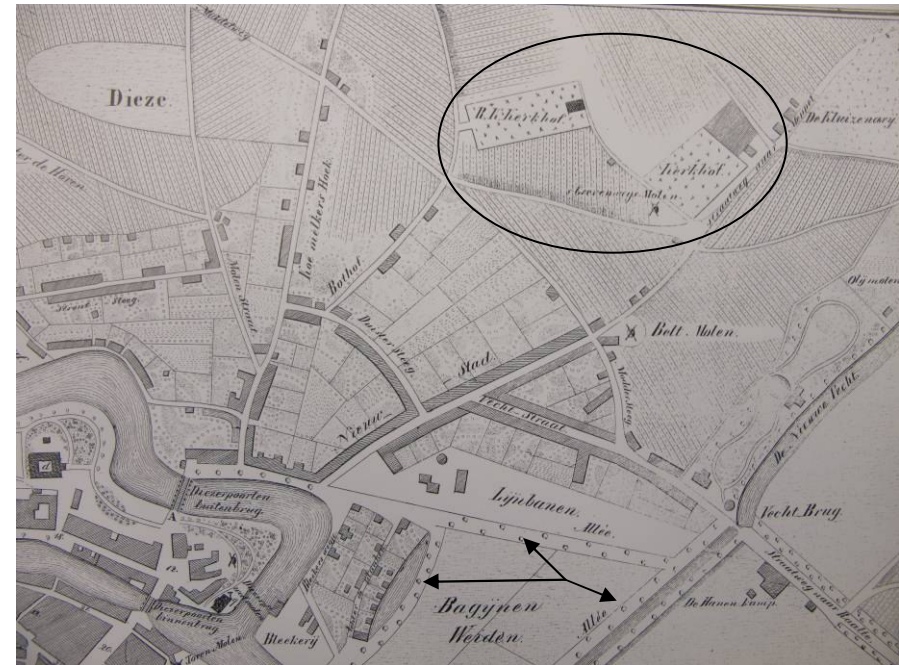
Eerste helft 19de eeuw

Via de nauwkeurige kadastrale kaarten van 1822, 1832 en de topografische en militaire kaart uit de periode 1858-1861 kan de verdere ontwikkeling van het onderzoeksgebied tot omstreeks het midden van de 19de eeuw worden gevolgd. Veel is er dan nog niet veranderd, behalve dan dat er een verdere verdichting van de bebouwing in het Nieuwstadsgebied is te zien. De Lijnbaan is in deze periode nog een nauwelijks bebouwde structuur, die in het oosten eindigt bij de laan langs de Nieuwe Vecht. Langs Lijnbaan en Nieuwe Vecht bevinden zich bomenrijen. De Schoenkuipenbrug is ook nu weer de schakel tussen het Weezenland en de Bagijneweide, waar naast het Koewegje en het Blekerswegje nu ook het nog onbebouwde tracé van de Bagijnesingel zichtbaar is.

Op de Diezerenk werden een Algemene en een Rooms katholieke begraafplaats aangelegd.

Afb. 107 Dieze rond 1830, naar de kadastrale kaart uit die periode. Bron: Watwaswaar.nl.

Afb. 108 Detail van de stadsplattegrond van Zwolle uit 1846. Opvallende veranderingen zijn de aanleg van de beide begraafplaatsen en die van de Lijnbaan. De Bagijneweide is nog grotendeels onbebouwd, maar de met bomen beplante Bagijnesingel is al wel aangelegd. Ook langs de Lijnbaan en de Nieuwe Vecht staan bomen (zie pijlen).

Begraven in Diezerpoort

De wijk Diezerpoort kent twee monumentale begraafplaatsen: de Algemene Begraafplaats en de rooms-katholieke begraafplaats. Ze zijn gelegen tussen de Meppelerstraatweg en de Bisschop Willebrandlaan en worden van elkaar gescheiden door een schilderachtig laantje met oude kerkhofmuren en hoog geboomte (Molenkampsweg). Het zijn relatief jonge begraafplaatsen. In 1841 werd de rooms-katholieke begraafplaats in gebruik genomen; de Algemene Begraafplaats dateert uit 1823-1824. Eeuwenlang was te Zwolle begraven in en rondom de Grote of St.-Michaëlskerk. Verder bestond de begraafplaats van het vroegere Bergklooster op de Agnietenberg. Zoals elders vormden de wetgeving in de Franse tijd (1804) en de tijd van het vroege Koninkrijk der Nederlanden het sein voor het begraven buiten de bebouwde kom. Vandaar de aanleg van de Algemene Begraafplaats. Bij de buiten de stad gelegen Beltmolen kocht de gemeente in 1823 enkele akkers waar een vrij eenvoudige buitenbegraafplaats is aangelegd, eertijds het Nieuwe Kerkhof geheten. Een van de eersten die hier werd begraven was burgemeester en schrijver Rhijnvis Feith (1753-1824). Diverse andere bekende Zwollenaren vonden er hun laatste rustplaats. Bij de ingang is de karakteristieke toegangspoort met dienstwoning en wachtruimte te zien, daterende uit de periode rond 1900. De begraafplaats bleef in gebruik tot 1933 toen De Kranenburg in gebruik is genomen. Voor de rooms-katholieke begraafplaats uit 1841 werd de grond aangekocht door F.W.J.A. baron Van Lamsweerde. In tegenstelling tot de romantisch-landschappelijke aanleg van de Algemene Begraafplaats is hier uitgegaan van een orthogonale opzet, met een hoofdpad dat naar de rijzige kerkhofkapel leidt. De eerdere kapel die hier stond is in 1883 vervangen door het huidige neogotische bouwwerk dat al op grote afstand is te zien. Paulina M.M. Vos de Wael schonk het gebouw. Uit dezelfde tijd dateert het baarhuisje met zijn karakteristieke trapgevels. Verder vallen de neogotische toegangspoort en het in de lengte-as hiervan gelegen Calvariekruis op. Het gietijzeren corpus van het kruis dateert uit 1853. Beide begraafplaatsen raakten in de loop van de tijd ingekapseld binnen de oprukkende verstedelijking. Langs genoemde Molenkampsweg is de authentieke sfeer evenwel nog goed te proeven.

De “Nieuwe” of Algemene Begraafplaats aan de Meppelerstraatweg, rond 1880. Het grote monument naast het gebouw is geplaatst ter ere van burgemeester en dichter Rhijnvis Feith (HCO, Zwolle).

De ingang van de Algemene Begraafplaats aan de Meppelerstraatweg.

Molens

Langs de Nieuwe Vecht stond in het verleden een groot aantal (olie)molens. Ze waren bestemd voor de bereiding van lijnolie, dat werd geslagen uit vlas. Het olievlas bevat lijnzaadhoudende zaden die geschikt zijn voor de olieproductie. Behalve het vanuit Twente aangevoerde vlas werd langs de Nieuwe Vecht gebruik gemaakt van vlas dat in Dieze zelf werd verbouwd. Een benaming als de Vlasakkers verwijst hier nog naar. Molen de Passiebloem (Vondelkade) vormt een restant van die oude bedrijvigheid. Dit schilderachtig aan het water gelegen bouwwerk verwijst nog naar de oude ambachtelijke werkwijzen, terwijl bij dergelijke molens vooral in de loop van de 19de en vroege 20ste eeuw steeds meer de machinale oliemolens ofwel oliefabrieken ontstonden.

De olieproductie concentreerde zich te Zwolle in het bijzonder aan de Nieuwe Vecht, de Wipstrikkerallee en in Zwollerkerspel. Langs de Nieuwe Vecht stonden maar liefst vijf oliemolens. Behalve de Passiebloem waren dit de Roode Molen, de Aloë, de Fortuijn en de Hoop. In het kielzog van de molenbedrijvigheid woonden in de Diezervoorstad van oudsher ook molenbouwers. Zo is het bekend dat er rond 1830 aan de Diezerkade en op de hoek van de tegenwoordige Thomas a Kempisstraat enkele molenbouwers woonden. In de tweede helft van de 19de eeuw nam de vraag naar ambachtelijke molenbouwers door de komst van electro- en benzinemotoren af.

Nog in 1925 stond aan de Thomas a Kempisstraat een hoge op een belt gebouwde stellingmolen, op de plek waar al in de 17de eeuw een standerdmolen had gestaan. Voor de sloop in 1934 was de molenstomp in gebruik als een autowerkplaats. De vroegere graanmolen had jarenlang bekend gestaan als de 'Möllen van Marsman', naar de grootvader van de bekende dichter Hendrik Marsman (1899-1940). De in 1861 opgerichte windkorenmolen De Vlijt, die aan de Vlasakkers stond, is rond 1955 gesloopt.

Drie molens tussen de Nieuwe Vecht en de Middelweg, op de stadsplattegrond van 1846.

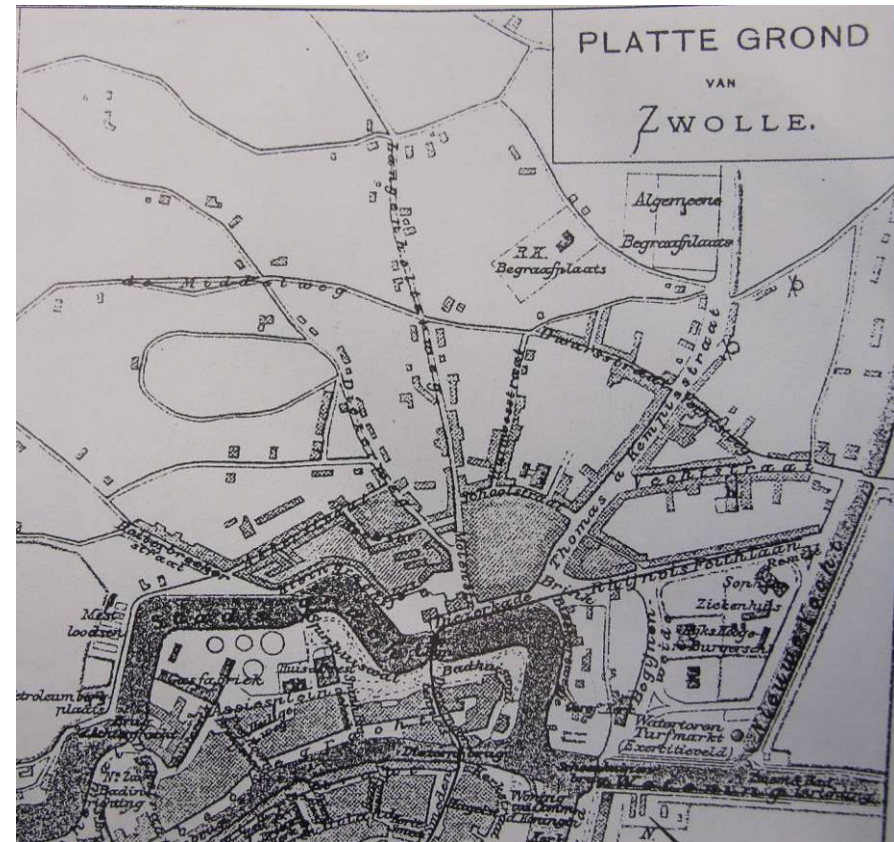

Molen de Vlijt aan de Vlasakkers, die halverwege de jaren '50 is afgebroken (foto circa 1933-1935, collectie HCO, Zwolle). Rechts de onderbouw van de beltmolen van Marsman, die in 1934 verdween (foto collectie HCO).

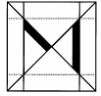
Tweede helft 19de eeuw

In de tweede helft van de 19de eeuw ontwikkelde Zwolle zich in rap tempo tot een belangrijke provinciestad met een druk spooknooppunt, nieuwe bedrijvigheid en een sterk groeiend bevolkingsaantal. Rondom de binnenstad werd druk gebouwd aan nieuwe woonbuurten en werden allerlei voorzieningen gerealiseerd, zoals grote scholen, ziekenhuizen, en stationsgebouwen.

Ook in Diezerpoort zijn deze ontwikkelingen te zien, het meest zichtbaar in eerste instantie in de Bagijneweide. Hier verrees in de jaren '60 van de 19de eeuw de Koninklijke H.B.S. In 1865-1866 vond de bouw plaats naar een ontwerp van de architect B. Reinders. Een jaar later kon het gebouw in gebruik worden genomen. Het in eclectische stijl uitgevoerde gebouw zou in de vroege 20ste eeuw enige uitbreidingen ondergaan. Twee jaar later verscheen rechts van de school een conciërgewoning. In 1885 werd rechts van de H.B.S. een tweede school gebouwd, later bekend als de Jac. P. Thijsseschool. Westelijk van de HBS is in 1883 het Sophiaziekenhuis gebouwd. Al in 1823 werd gepleit voor de stichting van een dergelijk ziekenhuis, maar pas zestig jaar later lukte het een gemeentelijke ziekenhuis op te richten, dit ter vervanging van onder andere het ziekenhuisje van het Gemengd Armbestuur.

Afb. 109 Detail van de plattegrond van Zwolle uit 1895 (collectie HCO, Zwolle).

Genezen langs de Nieuwe Vecht

In 1884 kwam langs de Rhijnvis Feithlaan een voor zijn tijd modern ziekenhuis te staan, vernoemd naar koningin Sophie. Het door stadsarchitect J.L. van Essen ontworpen ziekenhuis werd gebouwd op de Bagijneweide. Op dat moment kende Zwolle behalve het Sophiaziekenhuis ook een rooms-katholiek ziekenhuis (Weezenlanden), een zogeheten passantenhuis voor besmettelijke ziekten en het ziekenhuis van de hervormde armenstichting. In de loop van de tijd groeide het hospitaal aan de Rhijnvis Feithlaan uit tot een omvangrijk complex, ingesloten tussen de Bagijnensingel en de Nieuwe Vecht. Zo bouwde architect L. Krook in 1915 een nieuwe vleugel. Het meest tot de verbeelding sprekende onderdeel van het complex is evenwel de langs de Rhijnvis Feithlaan gelegen vleugel uit de jaren 1930, naar ontwerp van J.G. Wiebenga (1886-1974) die in 1931-1934 gemeentearchitect van Zwolle was. Deze in samenwerking met architect J. van der Linden gerealiseerde vleugel wordt gekenmerkt door een modern-functionalistische opzet, sterk contrasterende met de historiserende vormtaal van de achter de vleugel schuilgaande bouwdelen langs de Nieuwe Vecht. Na de oorlog zouden nog diverse andere bouwdelen worden gerealiseerd, waaronder een zusterhuis en een paviljoen voor de chirurgische afdeling. Door de veranderende eisen voor een moderne zorginstelling werd in de vroege jaren 1970 aan de Dokter van Heesweg een nieuw ziekenhuiscomplex gerealiseerd. Het oude 'Sophia' ofwel 'Sophietje' aan de Rhijnvis Feithlaan kwam toen grotendeels leeg te staan en kreeg uiteindelijk de bestemming van een zogeheten 'kunstenlab' voor culturele activiteiten in de vorm van kunstenaarsateliers. Een deel van het gebouw – aan de Stilobadstraat – heeft evenwel nog steeds een medische functie. Hier zijn een pathologische afdeling en een laboratorium voor medische microbiologie en infectieziekten te vinden, als een onderdeel van de Isala-klinieken waarvan het tegenwoordige Sophia deel uitmaakt.

De Bagijneweide met Sophiaziekenhuis omstreeks 1975

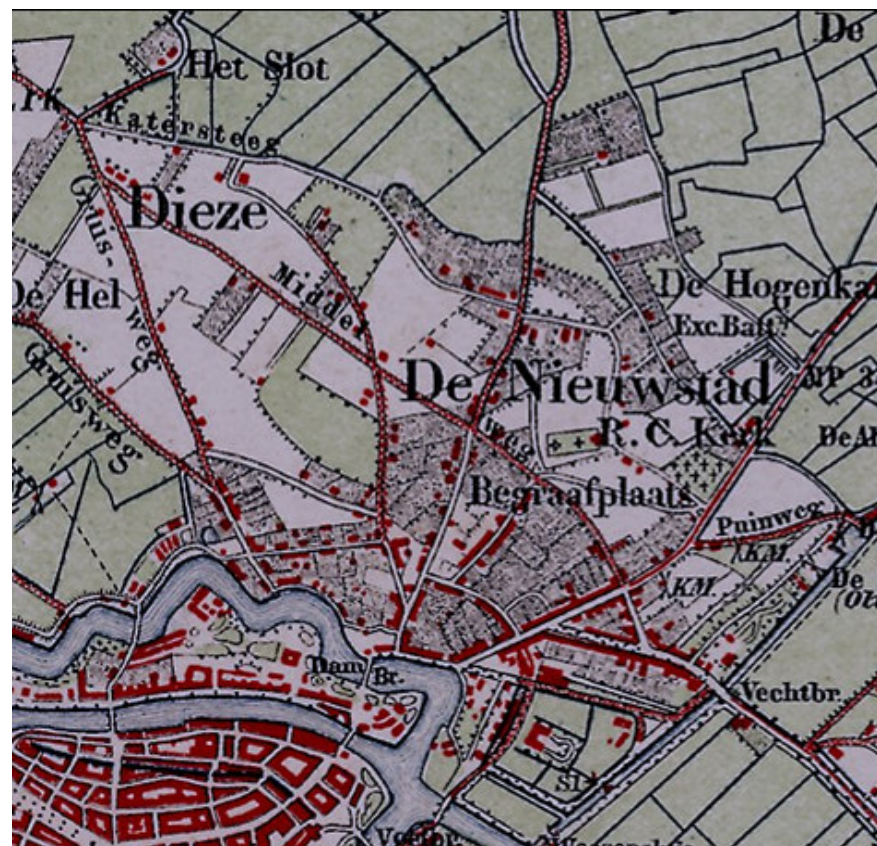
De oudbouw van het Sophiaziekenhuis, ansichtkaart collectie HCO.

Op het zuidelijke deel van het Turfmarktterrein verrees in 1892 een watertoren. Als gevolg hiervan verdween het zuidelijke deel van de laan langs de Nieuwe Vecht. De 36 meter hoge watertoren is een ontwerp van J. Schotel en bevatte een ijzeren hangbodemreservoir. Het water werd aanvankelijk betrokken uit de heidegebieden bij Heerde (Zwolsse Bos).

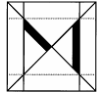
Aan de Bagijnesingel (omstreeks 1900 heette deze nog Bagijneweide) werd het straatbeeld vanaf 1888 in sterke mate bepaald door de Oosterkerk, gebouwd ten behoeve van de Nederduits Gereformeerde gemeenschap in Zwolle. Aansluitend kwamen aan de Bagijnesingel enige grote herenhuizen te staan. Aan de Brink en het Blekerswegje waren reeds omstreeks 1860 enkele aanzienlijke huizen verreesen. De grote villa aan het Blekerswegje dateert uit 1859 en werd aanvankelijk omgeven door een grote tuin.

Langs de kade aan het Blekerswegje werd in 1898 een raccordement (aansluitingsspoor) met overlaadsteiger aangelegd ten behoeve van de in 1895 naar Zwolle doorgetrokken stoomtramverbinding vanuit Coevorden.

De komst van de HBS en het Sophiaziekenhuis vormde een belangrijke impuls voor de ontwikkeling van een woonwijk in het gebied. Vanaf omstreeks 1878 verrees de markante woonhuisbebouwing langs de Platte Allee, die niet lang daarna werd omgedoopt in Rhijnvis Feithlaan. De bebouwing kenmerkt zich door veelal kleine herenhuizen en middenstandswoningen in eclectische trant). In het gebied tussen Blekerswegje en Koewegje en aan de Brink waren in het midden van de 19de eeuw al enige vrijstaande, ruime villa's gebouwd. Deze ontwikkeling zien we ook elders in Zwolle, waar de fraaie locaties langs de singelgrachten grote aantrekkingskracht uitoefenden op welgestelden, die hier hun grote herenhuizen bouwden. Van de villabebouwing in het onderzoeksgebied resteren nog de villa's aan de Brink 11 en het hierboven reeds genoemde exemplaar uit 1859 aan het Blekerswegje, tegenwoordig een onderdeel van het complex van de Sociale Dienst. Enkele voorname herenhuizen verreesen rond 1900 aan de Bagijnesingel.

Afb. 110 Situatie op de Topografisch Militaire Kaart van circa 1890. Het netwerk van straatjes in de Nieuwstad en in Dieze raakt steeds dichter bebouwd. Op deze kaart is mooi het onderscheid te zien tussen de bouwlanden op het hoge gedeelte van Dieze en de lager gelegen weidelanden. De verharde enkweg in richting Dieze zijn aangeduid als "Puinweg" (bron: watwaswaar.nl).

Industrie en bedrijvigheid

Dieze kent van oudsher allerlei vormen van bedrijvigheid. Zo waren er onder meer de langs de Nieuwe Vecht gesitueerde oliemolens voor de lijnolieproductie. De Nieuwe Vecht speelde ook een belangrijke rol in de handel in turf, die via de vaart in Zwolle werd aangevoerd.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd geleidelijk overgegaan op de machinale fabricage waardoor er verschillende oliefabrieken ontstonden. Eén van de bekendste was die van Reinders Slaolie. Het uitgebreide fabriekscomplex omvatte een groot terrein langs de Nieuwe Vecht. Koert Reinders uit Hoogezand had er in 1893 stoomoliemolen De Aloë overgenomen. Na de overname van de Reinders Fabrieken in 1970 door Golden Wonder kwam in 1989 een einde aan dit bekende Zwolse bedrijf. Tot de andere bekende bedrijven in Dieze behoort de Philips-vestiging aan de Ceintuurbaan. Het tussen deze weg en de Floresstraat gelegen gebied sloot aan op de (inmiddels gesloopte) Reindersfabrieken en ademt nog altijd voor een groot deel de sfeer van een bedrijventerrein uit de eerste decennia na de oorlog. Philips produceerde er condensatoren en bood aan honderden werknemers vast werk. Uiteindelijk is de vestiging evenwel afgestoten. Karakteristiek voor de oudere bedrijfsactiviteiten was de turfoverslag langs de Diezerkade (en de Thorbeckegracht). De omstreeks 1850 gesmede plannen om de turfhandel langs de Bagijneweide te concentreren leidden weliswaar tot de aanleg van de Turfmarkt, maar de turfpramen bleven toch naar de Diezerkade varen. Het nabijgelegen Koewegje verwijst nog altijd naar de periode dat er de koeien via een smal weggetje naar de Bagijneweide werden gedreven. Vermoedelijk hebben er ook stallen gestaan. Tenslotte, de Schoenkuipenbrug verwijst naar de schoenmakerskuipen die hier stonden waarin leer werd geloid. Tot de vroege 19de eeuw zijn de leerlooiers hier actief geweest.

Bedrijvigheid langs de Nieuwe Vecht op de topografische kaart uit 1907 (bron: watwaswaar.nl).

Het Philipsterrein in 1974, vanaf de Floresweg (foto collective HCO, Zwolle).

Aan het Blekerswegje bevindt zich tegenwoordig nog steeds een restant van de tramlijn van de DSM = Dedemsvaartse Stoomtramweg Maatschappij. De DSM was opgericht in 1885 en bereikte in 1895 Zwolle. De hoofdlijn verbond de stad via Coevorden met Ter Apel en had zijtakken naar Meppel, Hardenberg en Hoogeveen. In de Stadsgracht nabij het Blekerswegje werd in 1898 een raccordement geplaatst, met steiger. Deze stond vooral ten dienste van het vervoer van turf. Deze brandstof werd via de Dedemsvaartse tramverbinding aangevoerd vanuit het Drentse veengebied rond Coevorden en Emmen. In Zwolle werd het materiaal overgeladen op houten turftjalken ten behoeve van doorvoer naar Amsterdam. Bij het Sophiaziekenhuis werd in 1895 een tramremise in gebruik genomen ten behoeve van de Zwolse paardentram waarvan het tracé twee jaar eerder werd doorgetrokken tot aan het einde van de Rhijnvis Feithlaan. De naamgeving van deze laan verwijst overigens naar de Zwolse dichter die woonachtig was op het landgoed Boschwijk dat via de betreffende laan (voorheen Platte Allee) was te bereiken.

De Diezerpoort Nieuwstad huisvestte steeds meer inwoners, meest arbeiders, voor wie huizen werden gebouwd in de omgeving van de Warmoesstraat, aan de Langenholterweg en de (nu verdwenen) Akkerstraat. Ook kwamen er enkele schoolgebouwen. Langs de stadsgracht vestigden zich enkele bedrijven en in het westelijke deel van Deze werd door de stad een vuilstort aangelegd.

De Brink rond 1925, gezien richting Rhijnvis Feithlaan (collectie HCO)

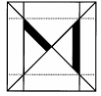
Voornaam wonen aan de Rhijnvis Feithlaan e.o.

Wanneer men langs de Rhijnvis Feithlaan loopt dan valt aan de ene zijde de markante functionalistische bebouwing van het vroegere Sophiaziekenhuis op. Aan de andere zijde zijn de uit voorname herenhuizen uit de 19de eeuw

bestaande gevelwanden te zien. Hier vertegenwoordigt Deze een totaal ander karakter dan in de rest van de wijk, waar juist de voor de volks- en lagere middenklasse bestemde woningbouw overheerst. Herenhuizen, enkele oude villa's alsook het statige gebouw van de vroegere Rijks-HBS zetten de toon in het gebied van de Rhijnvis Feithlaan, de Bagijnesingel en de Turfmarkt. Lange tijd stond de Rhijnvis Feithlaan bekend als de 'Platte allee' ofwel 'Lijnbanen allee'. Deze lommerrijke allee maakte deel uit van de wandelroute in de richting van het buiten 'Boschwijk' dat ooit werd bewoond door de schrijver en latere Zwolse burgemeester Rhijnvis Feith (1753-1824). Op een laat 19de-eeuwse stadskaart van Zwolle is goed te zien dat de toen reeds als de Rhijnvis Feithlaan bekend staande allee langs de noordwestzijde geheel is omzoomd door herenhuizen. Tegelijk met de Diezerpoort lag dit deel van de stad toen nog ingebed in het landelijke buitengebied langs de Nieuwe Vecht (Zuidbroek). Uit de Topografisch Militaire Kaart van 1865 blijkt dat de noordwestzijde van de Rhijnvis Feithlaan toen al was bebouwd. Aan de overzijde bevonden zich nog de onbebouwde terreinen van de Bagijnweide, tot omstreeks 1830 eigendom van de Waalse kerk en daarna in handen van de gemeente die er aanvankelijk de bedoeling had een marktterrein in te richten. Op een deel ervan zou evenwel in 1883 het Sophiaziekenhuis worden gebouwd. De herenhuizen aan de Rhijnvis Feithlaan zijn uitgevoerd in de voor de ontwikkelingen in de tweede helft van de 19de eeuw karakteristieke Neorenaissance-trant. Ze worden gekenmerkt door sierdetails als sluitstenen, speklagen, hoek- en negblokken. In hun opzet vormen ze een voortzetting van de voorname bebouwing aan het Groot Wezenland waar langs de grachten van de oude stad eveneens herenhuizen kwamen te staan.

De Rhijnvis Feithlaan rond 1900-1905, detail van een ansichtkaart uit die periode, collectie HCO, Zwolle.

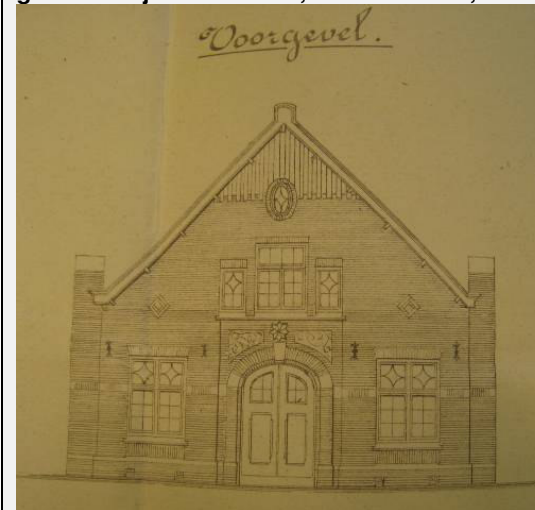
Geloven in Diezerpoort

In de Diezerpoort zijn verschillende kerken te vinden, van diverse denominaties en zowel modern als oud. Tot de meest in het oog springende behoort uiteraard de Oosterkerk aan de Turfmarkt, het uiterste punt van Dieze. De kerk dateert uit 1888 (architecten J.W. en C.W. Meijer) en werd door de Nederduits Gereformeerden (Doleantie) gebouwd op het terrein van een oude leerlooierij. De lidmaten van deze kerk kwamen van heinde en verre, dus waren niet alleen in de directe omgeving woonachtig. Dit geeft aan dat de locatie van deze kerk een min of meer pragmatische reden heeft: er was grond beschikbaar.

De bouw van de nieuwe rooms-katholieke St.-Michaëlskerk aan de Bisschop Willebrandlaan in 1964 (architect C. Pouderoyen) hangt daarentegen samen met de toenemende ontvolking van de binnenstad waar de laat 19de-eeuwse St.-Michaëlskerk stond. Om deze reden en vanwege de gemeentelijke plannen voor de binnenstadsvernieuwing werd besloten om langs de toenmalige Middelweg waar de stad zich sterk uitbreidde een nieuwe kerk te bouwen. In het gebied van de vlakbij gelegen Langenholterweg waren al vanouds veel katholieken woonachtig. Een andere moderne kerk in Dieze is de Opstandingskerk aan de Esdoornstraat, eveneens deel uitmakende van een naoorlogs wijkgedeelte en in dezelfde periode gebouwd als Pouderoyen's Michaëlskerk. Ditmaal betreft het een Gereformeerde kerk Vrijgemaakt, ontworpen door W. Boxman. Aan de Burgemeester Drijbersingel kwam rond 1965-1970 de Samenhofkerk te staan. Bij deze baptistenkerk (architectenbureau Meijerink) zal de locatiekeuze net als bij de kerk aan de Turfmarkt eerder door de voorhanden zijnde grond zijn bepaald dan dat er een groot aantal kerkgangers in de naaste omgeving woonde. Al met al geven de hier vermelde kerken een kleurig beeld van het 'geloven in Diezerpoort'. Voegt men daar nog voorbeelden bij als het historische evangelisatiegebouwtje van de Nederduitsch Hervormde Stadsevangelisatie aan de Berkumstraat 100 (1920-1921), het bijeenkomstlokaal van de Vergadering op de hoek van het Koewegje en de Brink (1914) of het in de voormalige school aan de Radewijnstraat ondergebrachte islamitische ontmoetingscentrum van de aleviten dan kan met recht worden gesproken van een gevarieerd historisch beeld.

De St.-Michaëlskerk aan de Bisschop Willebrandlaan in 1973. Foto gemeentelijke fotodienst, collectie HCO, Zwolle.

Bouwtekening Evangelisatiegebouw Nederduitsch Hervormde Stadsevangelisatie, 1920 (collectie HCO, Zwolle).

Op de plek waar de Nieuwe Vecht uitmondt in het Almelose Kanaal werd een sluizencomplex gerealiseerd met bijbehorende, zogenaamde Menistenbrug. De naam van deze brug verwijst naar de sluiswachter Egbert van de Vegt die behoorde tot de doopsgezinde Menistengemeenschap.

Tenslotte dient te worden gewezen op de bedrijvigheid binnen de Bagijnweide. Deze bestond hoofdzakelijk uit blekerijen en wasserijen, voornamelijk gesitueerd in het gebied tussen Koewegje en Blekerswegje. Alhier was onder andere de blekerij Poppe gevestigd, ook wel bekend als wasserij De Maalstroom.

Oostoever Zwarte Water

Op de oostelijke oever van het Zwarte Water bevonden zich in de 19de eeuw de houtzaagmolens de Maaijer en de Zaaijer. Vlakbij de stadsgracht waren enkele fabrieken gevestigd. In 1953 vestigde zich hier nog de lederwarenfabriek Welma. Het bedrijfsgebouw met de bijbehorende dienstwoning staan er nog steeds. De andere fabrieken zijn echter afgebroken en vervangen door grootschalige kantoorgebouwen. Van ver na de Tweede Wereldoorlog dateren de bedrijfsgebouwen, die op de kade tussen A28 en Blaloweg zijn gerealiseerd.

Militaire activiteiten aan de Meppelerstraatweg

Het markante gele marechausseegebouw op de hoek van de Meppelerstraatweg en de Jupiterstraat is in 1929-1931 gebouwd en lag tot aan de naoorlogse stadsuitbreidingen in een landelijke omgeving. Het ontwerp werd geleverd door de bouwkundige afdeling van de Genie in Groningen (bureau van de Eerstaanwezend Ingenieur). Deze zette het pand op als een brigadegebouw van de Koninklijke Marechaussee, op de plek waar eerder al een militaire kazerne had gestaan. Dat de Meppelerstraatweg op deze locatie reeds langer een militaire historie kent blijkt uit het gegeven dat er nog eerder een militair verdedigingspunt was. Deze omstreeks 1870 aangelegde batterij was bedoeld als een buffer tegen een mogelijke Pruisische inval – in dezelfde periode vond de Frans-Pruisische Oorlog plaats (1870-1871). De Marechausseekazerne is uitgevoerd in een zakelijk-expressionistische stijl met invloed van de Nieuwe Haagse School. Het sterk in het oog vallende bouwwerk wordt gekenmerkt door metselwerk in gele steen, steile dakschilden en een markante hoektoren. Tegen de gevel is een tegeltableau met het Nederlandse rijkswapen aangebracht. De tegelijk met het hoofdgebouw gerealiseerde bouwdelen hadden de functie van bergplaats, stalgebouw en smederij. Tegenwoordig is de marechausseekazerne in gebruik als wervingsbureau van de Koninklijke Landmacht.

De Marechausseekazerne aan de Meppelerstraatweg, circa 1950 (particuliere collectie).

3.5 Grote veranderingen in de 20ste eeuw

De eerste helft van de 20ste eeuw

Na 1900 zette de snelle groei van Zwolle zich door. De toenemende bedrijvigheid, de vele onderwijs- en zorginstellingen en het groeiende ambtelijke apparaat zorgden voor een toestroom van nieuwe bewoners uit vooral de arbeiders- en middenstandsklassen. Voor hen werden op diverse locaties buiten de stadskern, zoals in Assendorp en Pierik woningen gebouwd door particuliere bouwondernemers en woningbouwverenigingen. Vooral onder de lagere klassen, die soms in erbarmelijke omstandigheden leefden in verkrotte woningen in de binnenstad en de oude buurtjes langs de stadsgracht was de woningnood hoog. Vanaf het begin van de 20ste eeuw probeerden woningbouwcorporaties het tij te keren met de bouw van complexen goede en betaalbare woningen. Ook in Deze waren ze actief, het eerst in de Indische Buurt, zoals aan de Celebesstraat en de Billitonstraat. In dit straatje bouwde Openbaar Belang in 1909 een aantal kleine geschakelde arbeiderswoningen.

In de jaren twintig en dertig werd ook het oostelijke deel van de Indische Buurt bebouwd. Hier strekte het Binnengasthuis neer met een groot aantal nieuwe woningen voor ouden van dagen. Rond 1900-1910 werd er nog veel gebouwd langs de oude linten, zoals de Langenholterweg, de Warmoesstraat, de Diezerenk, de Diezerhoven en de Akkerstraat, waar een vrijwel aaneengesloten lintbebouwing ontstond van kleine complexen geschakelde woningen.

In het westelijke deel van de wijk werden in de jaren twintig-dertig de Schildersbuurt en de Bomenbuurt (Bollenbieste) aangelegd. Dit gebeurde volgens een tevoren ontworpen eenvoudig stratenplan en de complexen bestonden uit grotendeels gesloten bouwblokken rond binnenterreinen met tuintjes. Het eerste complex was dat van de St.-Josephstichting, die in 1922 een groot aantal huizen ten oosten van de Rembrandtlaan liet bouwen. Deze woningen zijn inmiddels gesloopt en vervangen door nieuwbouw.

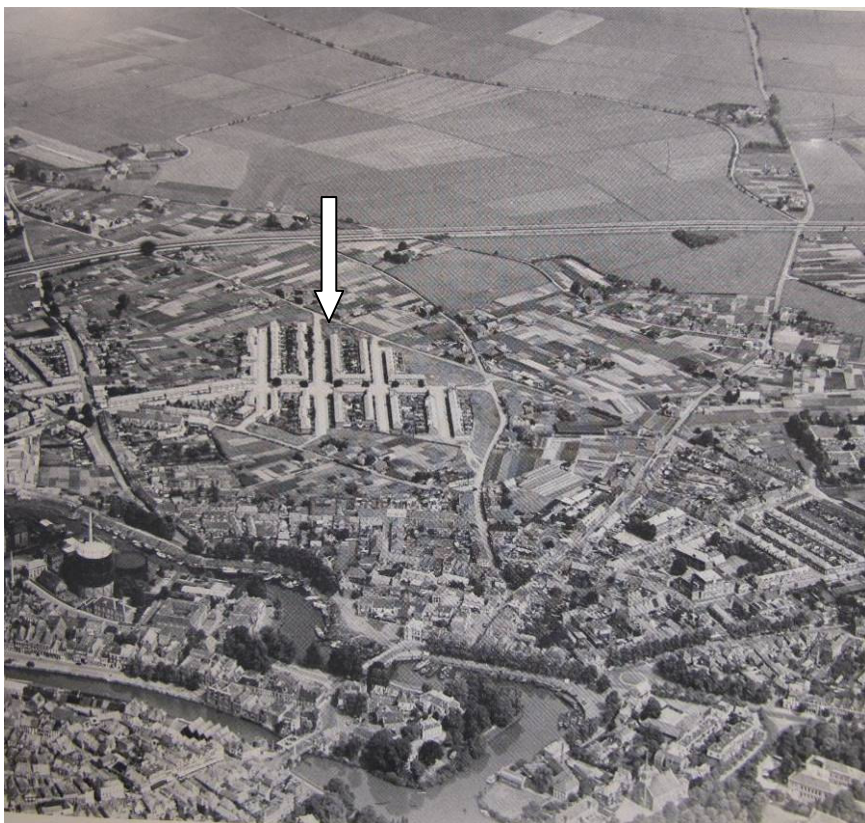
De nieuwe buurtjes nestelden zich tussen de bestaande lintstructuren en hadden door de grondgebonden lage woningen, de aanwezigheid van tuintjes en plantsoenen het karakter van tuindorpen.

Voor de middenstandsklasse werden verspreid in de wijk kleine complexen geschakelde woningen gebouwd, zoals aan de Schuttevaerkade, de Vermeerstraat, de Middelweg, de Bagijnesingel en vlakbij de in 1929-1931 gebouwde Marechauseekazerne aan de Jupiterstraat.

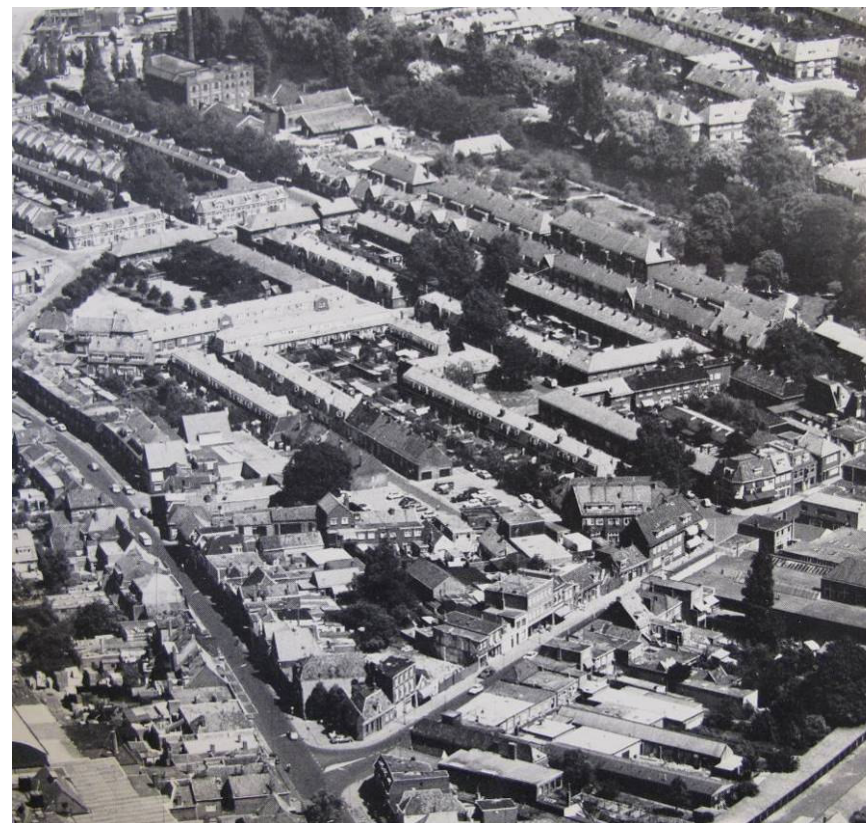
De oude wijk rond de Thomas à Kempisstraat ontwikkelde zich in de periode steeds meer tot een wijkcentrum met allerlei voorzieningen als winkels en enkele scholen. Ook in de Schildersbuurt verrees in 1929 een nieuwe lagere school, ontworpen door gemeentearchitect Krook. Aan het Diezerplein werden rond 1905-1910 enkele grote blokken met winkels en bovenwoningen gebouwd naar ontwerp van architect Post.

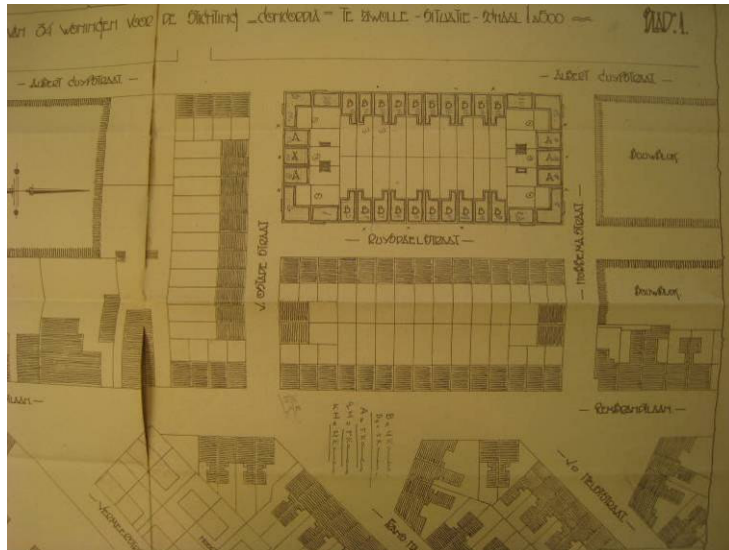
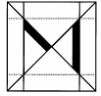
Afb. 111 Topografische kaart 1933. De Schildersbuurt en de Indische Buurt zijn aangelegd (cirkels links en rechts), de Bomenbuurt (in het midden) nog niet (bron: watwaswaar.nl).

Afb. 112 Luchtfoto Dieze omstreeks 1940. De Bomenbuurt is enkele jaren daarvoor voltooid en heeft nog geen aansluiting gevonden in het bestaande stedelijk weefsel (collectie HCO, Zwolle).

Afb. 113 Deze foto uit het midden van de 20ste eeuw toont de Indische Buurt vanuit het zuidwesten (linksonder ligt de Thomas à Kempisstraat). Alle vooroorlogse complexen in het buurtje staan nog overeind, de saneringen in de noordhoek hebben nog niet plaats gevonden (foto uit: *Op de Kop gekiekt*, 1976).

Afb. 114 Detail bouwtekening complex woningen van woningstichting Concordia aan de Albert Cuyppstraat, 1927 (archief HCO, Zwolle).

Afb. 116 Ruberg ontwierp ook voor de woningstichting "Het Noorden" woningen, die onder meer aan de Rembrandtlaan werden gebouwd.

Afb. 115 Gevelaanzicht van de woningen van het complex, 1927, architect Ruberg (archief HCO, Zwolle).

Afb. 117 De Kastanjestraat in de Bomenbuurt (Bollenbieste). Het woningbouwcomplex is door De Algemeene Zwolsche Coöperatieve Woningbouwvereniging in 1933-1934 gebouwd. De foto dateert uit circa 1955 (collectie HCO, Zwolle).

Het uit de binnenstad overgeplaatste Binnengasthuis

Tot 1923-1924 was het Binnengasthuis in de Zwolse binnenstad gevestigd, bij het Gasthuisplein en de Oude Vismarkt. Het bestond uit een verzameling van kleine huisjes en ging qua oorsprong terug op 1302. Het was de aan de H. Geest toegewijde liefdadigheidsstichting die het gasthuis had opgericht voor 'arme beddezieke lude' en 'ellendige zieke'.

In 1660 kreeg het H. Geestgasthuis de naam Binnengasthuis. In de opzet met een eigen kapel, eetzaal en ziekenafdeling is het gasthuis bij de nieuwbouw in 1923 niet teruggekeerd. Aan de langs de Nieuwe Vecht gelegen Binnengasthuisstraat kwam 'slechts' een reeks bejaardenwoningen te staan, naar ontwerp van de bekende Zwolse architect M. Meijerink. Opdrachtgever was de stichting Het Nieuwe Binnengasthuis en nog altijd verwijst een herdenkingssteen in het hoofdgebouw van het complex naar hun initiatief. Hier is ook de grote bel te zien die werd geluid bij de oproep voor het 'ter disse' gaan.

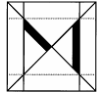
Meijerink voerde het complex uit in de verzakelijkte vormtaal van de twintiger jaren, met vrij breed overstekende pannendaken. Vlakbij het complex – bij de brug over de Nieuwe Vecht – staat nog altijd een markante uit 1877 daterende villa. Hier woonde mr. D. van Laer die als voorzitter van het Binnengasthuisbestuur diens achtertuin ter beschikking stelde voor de bouw van het complex. In 2008 kwam een einde aan de huisvestingszorg door Stichting De Gasthuizen, waaronder zowel het Binnen- als het Buitengasthuis vielen. Het woningbezit van deze stichting is toen overgedragen aan Openbaar Belang dat kantoor houdt in de vroegere villa van Van Laer.

Opening van het Nieuwe Binnengasthuis aan de "Binnengasthuisstraat" in 1924 (collectie HCO, Zwolle).

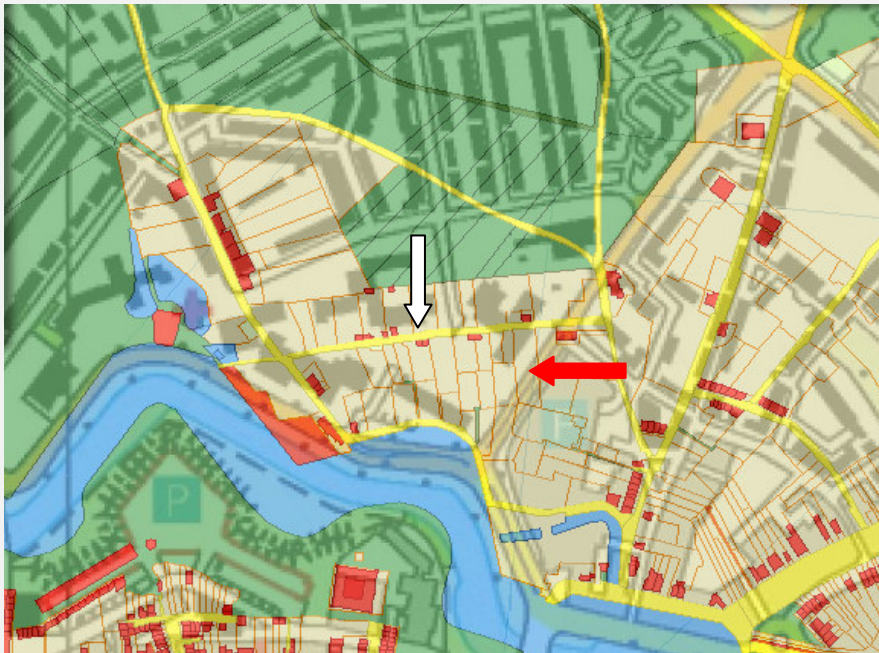

De poort naar het Binnengasthuiscomplex aan de Borneostraat.

Bombardement en herbouw Bollenbieste (Bomenbuurt)

Het zuidelijke deel van de Bollenbieste, dat aan de Zwolse stadsgracht grensde, kende voor de Tweede Wereldoorlog een gemengd gebruik. Nog tot ver in de 19de eeuw behield het gebied deels een agrarisch karakter. Het werd doorsneden door enkele oude landwegen in noordelijke richting en de Akkerstraat, waarvan de oorsprong middeleeuws is. Langs deze wegen ontwikkelde zich woonbebouwing. Verder ontstond er enige bedrijvigheid en vestigde de gemeentereiniging zich er op een groot terrein.

Het gebied ten noorden van de stadsgracht omstreeks 1830, geprojecteerd over de huidige situatie (bron; Watwaswaar.nl). De witte pijl wijst naar de verdwenen, oorspronkelijk middeleeuwse Akkerstraat, de rode naar de nieuw aangelegde Van Wevelinkhovenstraat. Op deze projectie is goed te zien dat de vooroorlogse structuren (wegenpatroon, verkavelingen) bij de sanering vrijwel zijn verdwenen. De contouren van de vestinggracht (en de Zamenhofsingel) zijn minder scherp gemaakt. Dit is vermoedelijk rond 1900 gebeurd, getuige de topografische kaarten uit die periode.

In de Tweede Wereldoorlog liep het zuidelijke deel van Deze zware schade op door een bombardement. Op 15 december 1944 vielen de bommen op Bollenbieste. Vele woningen aan de Holtenbroekerstraat, Klein Grachtje en de Beukenstraat werden vernield en er waren vijf doden en vele zwaar en licht gewonden te betreuren. Voor de wijk en het gehavende gebied werd al in 1944-1945 door de dienst Openbare Werken een plan van uitbreiding gemaakt, waarbij de wijkrand langs de stadsgracht zou worden gesaneerd. Uiteindelijk is dat plan niet uitgevoerd en is het oude deel van Deze in kleine deelplannen verder opgevuld. De omgeving van de Zamenhofsingel is daarbij bestemd voor een aantal grote solitaire gebouwen in een groene campusachtige setting, conform de groene scholen- en kantorenzones, die in naoorlogse uitbreidingswijken werden aangelegd. Er kwamen enkele scholen, grote kantoorgebouwen (o.a. het moderne GAK van architectenbureau Elling (1952-1953 en het Belastingkantoor) en de Baptistenkerk. Op deze manier werd een tegenhanger ontwikkeld voor de ten zuiden van de binnenstad gelegen Van Roiensingel.

De vooroorlogse structuur van het gebied werd met de sanering volledig uitgewist, waardoor het oude deel van Bollenbieste werd losgeknipt van de oude structuren waarmee het aan het oude Deze was gekoppeld.

Links de Beukenstraat na het bombardement van 15 december 1944. Rechts detail van een luchtfoto uit 1974, tijdens de bouw van het belastingkantoor op de hoek van de Zamenhofsingel en de Van Wevelinkhovenstraat (beide afbeeldingen collectie HCO).

3.6 Na de Tweede Wereldoorlog

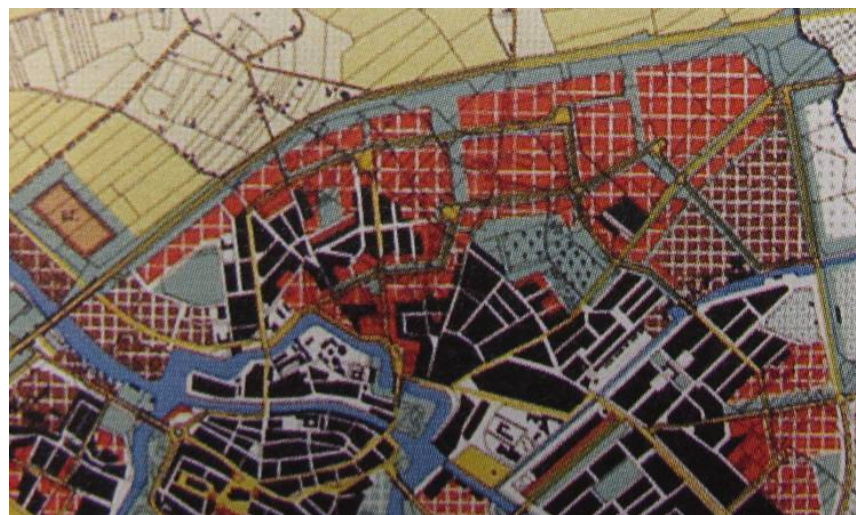
Naoorlogse structuurplannen

Tot de tweede Wereldoorlog was Assendorp-Pierik de belangrijkste uitbreiding van Zwolle geweest. Na WOII werd ingezet op een meer omvattend uitbreidingsplan. De bekende architect-stedenbouwkundige W.M. Dudok werd gevraagd om een plan voor Zwolle te ontwerpen. In de jaren 1948-1953 maakte hij een structuurplan, waarin onder andere een stadsuitbreiding was voorzien aan de zuidzijde van de spoorbaan. Aan de noordzijde zou het stadsgebied eindigen bij de A28. In 1950 werd door Dudok een stedenbouwkundig deelplan gepresenteerd voor de Meppelerstraatweg. Deze oude uitvalsweg kreeg aan weerszijden bebouwing, deels in de vorm van moderne strokenbouw en aan de zuidzijde werd door Dudok een industrieterrein ontworpen. Overigens was in augustus 1949 al een gewijzigd Plan van Uitbreiding Assendorp vastgesteld.

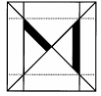
Het stedenbouwkundig plan voor de Meppelerstraatweg is grotendeels uitgevoerd. De eerste woningen (de portiekflats van architect P.A. Lankforst) verrezen in 1952 en werden in 1953 opgeleverd. In 1953 begon Philips met de bouw van haar grote condensatorenfabriek op het nieuw aangelegde industrieterrein. In 1953 werd gestart met het grote woningbouwcomplex van woningbouwverenigingen Bouwlust en Samenwerking, met etagewoningen, eengezinswoningen en winkels rond het Van Slingelandtplein, dat het wijkcentrum zou worden van het nieuwe Dieze Oost. Grenzend aan dit buurtje verrezen in 1954-1955 een groot complex lage etagewoningen van de woningbouwvereniging A.Z.C.W., naar ontwerp van architectenbureau H. en A.H. Klomp (Isaac van Hoornbeekstraat en Caspar Fagelstraat).

afb.118 en 119 Links detail structuurplankaart “Uitbreidingsplan in hoofdzaak voor de gemeente Zwolle” van Dudok, 1949 (uit: *S.J. van Embden*, Rotterdam 1996, p. 196). Rechts detail van de Structuurschets voor Zwolle door ir. S.J. van Embden, voltooid in 1954 (uit: *S.J. van Embden*, Rotterdam 1996, p. 197).

Afb. 120 Detail van het plan van Dudok

Dudoks totaalplan terzijde geschoven

Het structuurplan voor geheel Zwolle, dat in 1953 is gepresenteerd, viel slecht bij het gemeentebestuur. Men vond het voorstel voor de uitbreidingen in zuidelijke richting niet realistisch en er ontstonden conflicten met Dudok. Zo werd uiteindelijk prof. S.J. van Embden ingehuurd als stedenbouwkundige om een nieuwe visie te ontwikkelen op de toekomst van Zwolle. Het nieuwe ontwerp werd in 1955 gepresenteerd en voorzag in grootschalige uitbreidingen in noord- en noordwestelijke richting. Net als in Dudoks plan werd ook voorzien in een uitbreiding van het industriegebied tussen Zwarte Water en de Voorsterweg.

Van Embden en Dieze Oost

Ondertussen werd volop gebouwd in Dieze Oost, deels naar de oorspronkelijke plannen van Dudok, deels volgens de nieuwe plannen van Van Embden, in samenwerking met N.P.H.J. Roorda van Eysinga. Zij waren verantwoordelijk voor het stedenbouwkundig ontwerp van de opvallende noordrand van Dieze Oost. Dit toont een uitgesproken voorkeur voor de modernistische stedenbouw, veel meer dan de door Dudok uitgewerkte plannen, waarin nog enkele traditionalistische aspecten waren verwerkt als de grotendeels gesloten verkavelingen. Het noordelijk deel van Dieze Oost wordt dan ook gekenmerkt door een duidelijke keuze voor een volledig open verkaveling, een in stempels opgezette bebouwing en het vele groen als ordeningsprincipe.

Vanaf 1955 werd druk gewerkt aan de noordrand van Dieze. Hier verrezen de opvallende haakvormige flats van het Arnhemse architectenbureau Nap en Van Ede (1955), een bijzonder complex maisonnettes en eengezinswoningen aan de Geert Grootestraat (1956, architecten H. Mastenbroek en J.H. de Herder) en de etagewoningen en lage eengezinswoningen van de Stichting Algemeen Mijnerwerkersfonds van de Limburgse steenkolenmijnen, door architect J.B. Koning en J.C. Rentjes (1960).

In de jaren 1961-1962 bouwde de woningbouwvereniging Samenwerking een aantal portiekflats langs de Middelweg, in dezelfde periode ontstond een groot complex met portiekflats aan de Schutkenstraat en de Hogenkampsweg. In één van deze flats bevond zich de miljoenste naoorlogse woning van Nederland, een mijlpaal die op 8 november 1962 met koninklijk bezoek en een kunstwerk in de voortuin werd gevierd.

In verschillende groenstroken langs de noordelijke wijkrand en het westelijke deel van het assenkruis kregen verschillende moderne schoolgebouwen veel groen en ruimte.

Afb. 121 Detail topografische kaart, situatie rond 1952. De flats in Dieze West (Het Noorden) zijn in aanbouw. Dieze Oost wacht op de grote veranderingen (bron: watwaswaar.nl).

Afb. 122 Detail topografische kaart, situatie rond 1964. Dieze Oost is bijna voltooid (bron: watwaswaar.nl).

Afb. 123, 124, 125 en 126 Dieze Oost in de jaren zestig en vroege jaren zeventig (uit: *Op de kop gekiekt*, 1976). Links boven is het complex met de miljoenste naoorlogse woning (pijltje!) aan de Hogenkampsweg in aanbouw. Linksonder de Meppelerstraatweg met de eerste strokenbouw uit de periode 1952-1955; rechtsboven de Ruusbroecstraat en omgeving, rechtsonder de Jan Buschstraat en omgeving.

Aan de Hogenkampsweg werd in de jaren zestig een tweede buurtwinkelcentrum gerealiseerd in de vorm van winkelstrips met daarboven etagewoningen. Er kwam vanuit het centrum een nieuwe ontsluitingsweg, de Van Wevelinkhovenstraat, waarvoor in West een doorbraak door de oudere structuren moest worden gemaakt.

Uiteindelijk telde Deze ruim 2000 nieuwe naoorlogse woningen, merendeels opgezet in etagebouw.

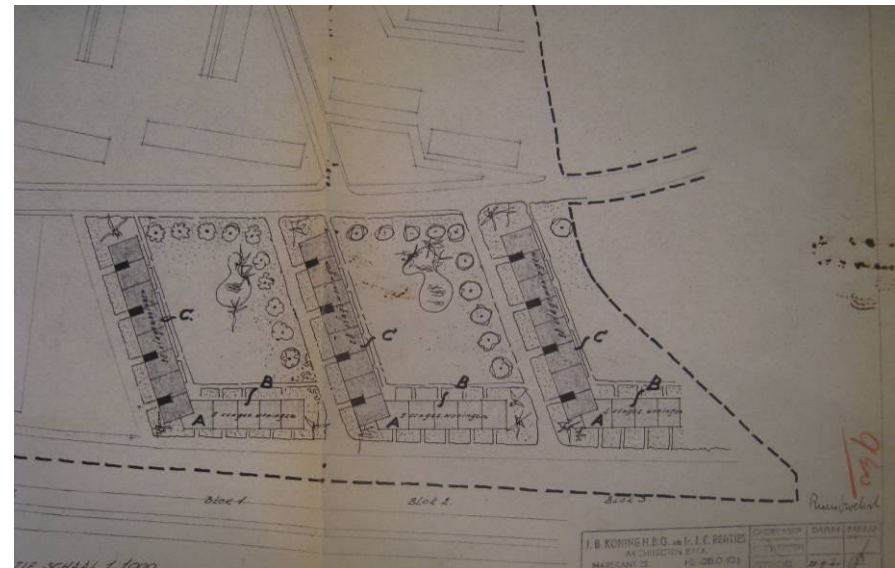
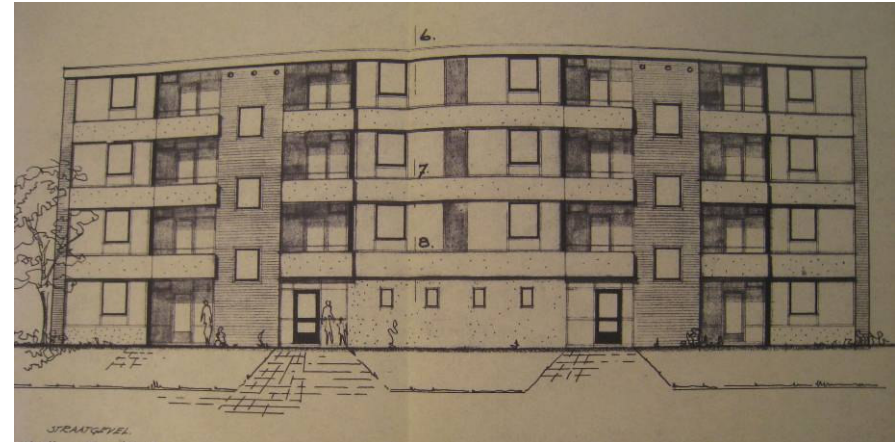
Het Structuurplan van Van Embden werd in de tweede helft van de jaren zestig in deelplannen verder uitgewerkt. Holtenbroek was onderdeel van het in 1958 vastgestelde Uitbreidingsplan (1958), dat voorzag in stadsuitbreidingen in alle windrichtingen, waarbij ook een uitbreiding noordwaarts, over rijksweg 28 was gedacht: de wijken Holtenbroek en Aalanden. Aan het geprojecteerde Zwolle-IJsselkanaal moesten de nieuwe bedrijventerreinen komen te liggen. Toen Zwolle werd aangewezen als kerngemeente binnen het industrialisatiebeleid werden de ambities naar boven bijgesteld. Zo ging het structuurplan van 1961 al uit van vele honderden woningen meer, die in de wijk Holtenbroek moesten worden gebouwd.

In het Structuurplan van 1972 werden de plannen ontvouwd voor de verdere uitbouw van de stad Zwolle in zuidelijke richting.

Latere ontwikkelingen in Deze

Van de recentere ruimtelijke ontwikkelingen moet de bouw van het overdekte winkelcentrum Diezerpoort worden genoemd (geopend in 1992, architecten T. Tukker en J.M. Pieters), de sanering van oude woonbuurtjes in de omgeving van de Langenholterweg en de Warmoesstraat, de sanering van het noordelijke deel van de Indische Buurt en de herontwikkeling van het industrieterrein langs de Nieuwe Vecht.

Het "oudste" deel van naoorlogs Deze Oost, met de strokenbouw aan weerszijden van de Meppelerstraatweg.

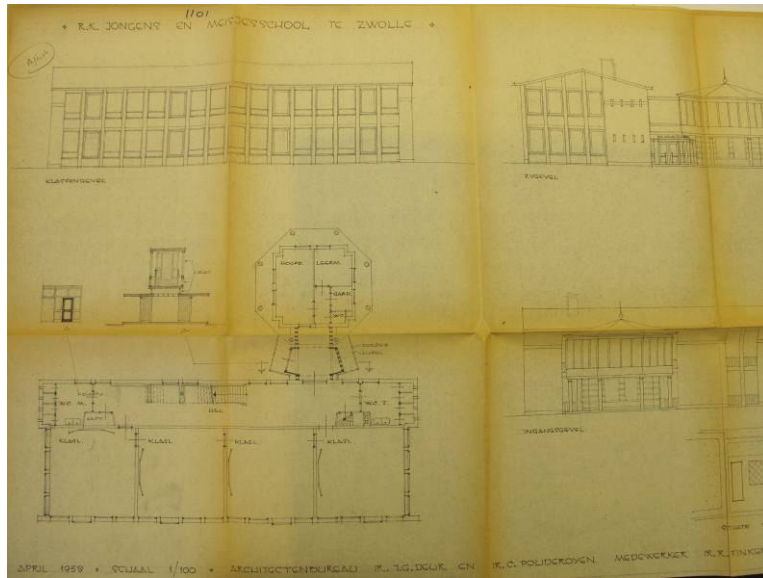
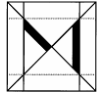

Afb. 127 en afb. 128 Bouwtekening complex Ruusbroecstraat 7-201, 1960, architectenbureau J.B. Koning en J.C. Rentjes (collectie HCO, Zwolle).

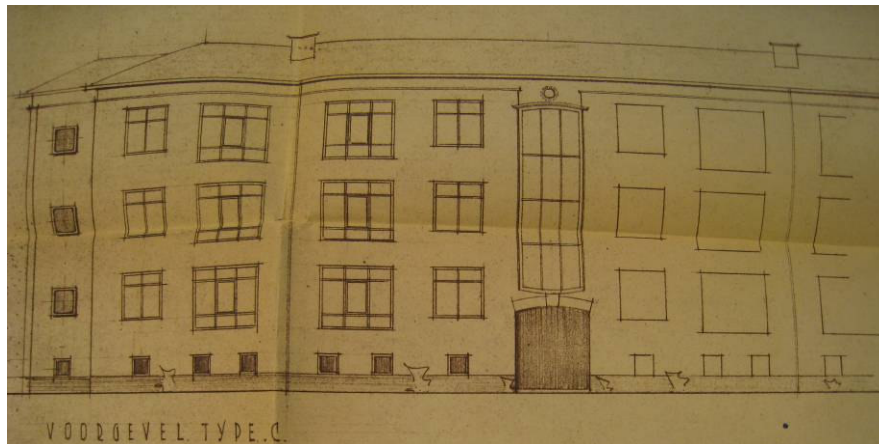

Afb. 129 en afb. 130 Luchtfoto's van Dieze Oost, omstreeks 1970. Hierboven een blik in oostelijke richting, met uiterst links de A28. De monumentale wijkrand met de zaagtandflats en de maisonnettes aan de Geert Grootestraat is goed te zien. Rechts een vogelvlucht in zuidoostelijke richting, met links onder de winkelstrip met flatwoningen aan de Hogenkampsweg.

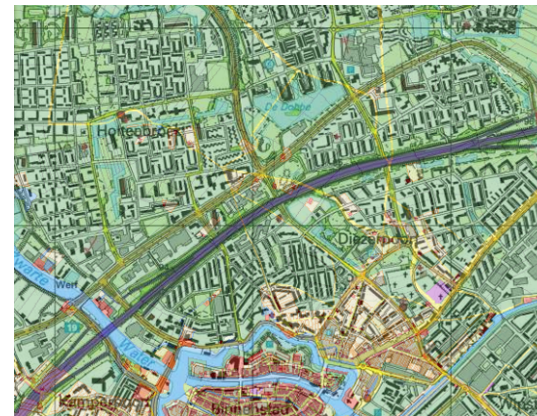
Afb. 131 Bouwtekening van de R.K. school aan de Molenkampsweg (collectie HCO, Zwolle).

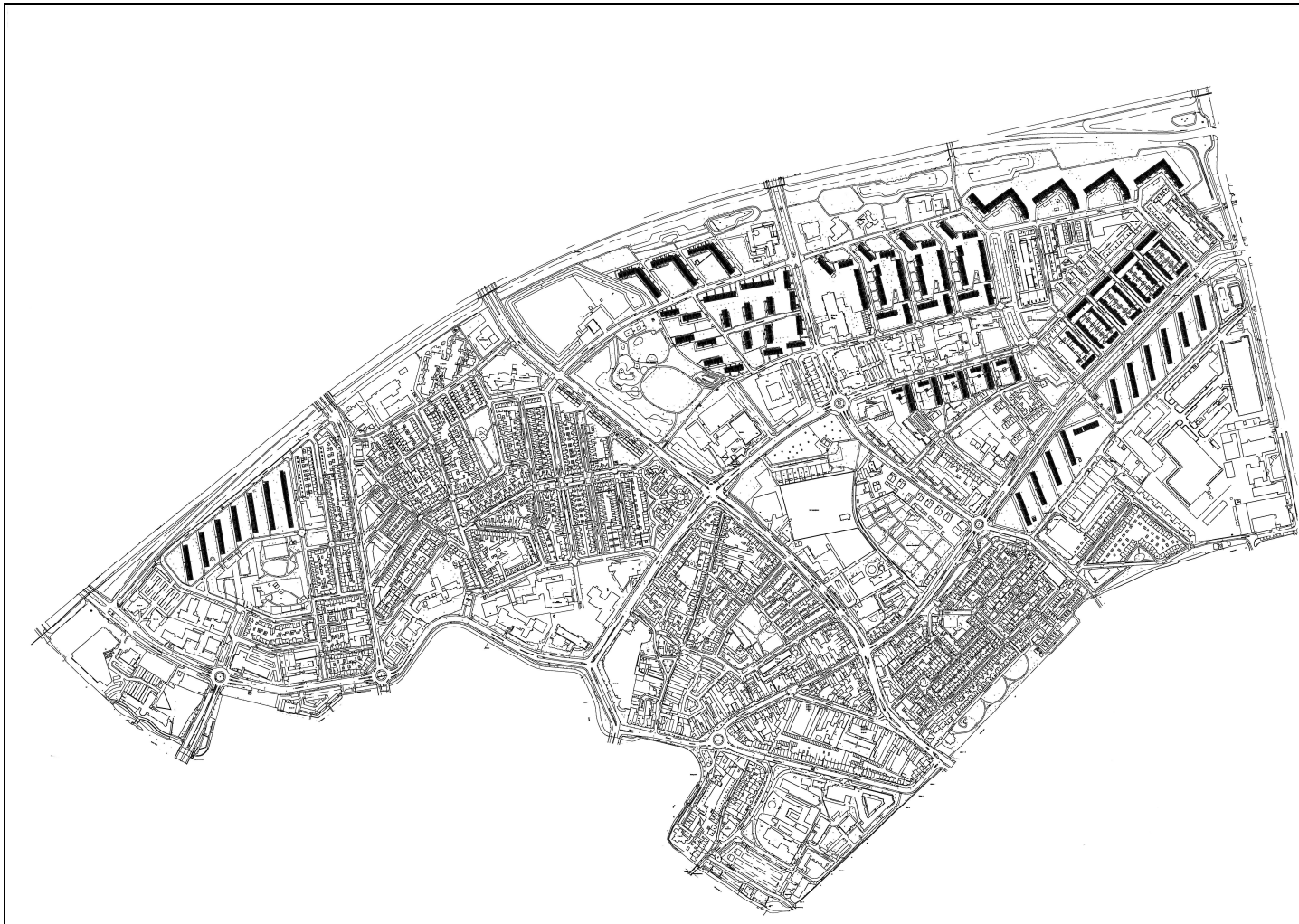
Afb. 132 Bouwtekening Meppelerstraatweg 2-528 (collectie HCO, Zwolle).

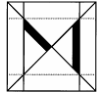
afb. 133 De strokenbouw aan de Minervalaan, Deze West (uit: *Op de kop gekiekt*, 1976).

afb. 134 Deze afbeelding illustreert de ingrijpende transformatie van het oorspronkelijk lege en vooral agrarische gebruikte gebied (in 1832, volgens de kadastrale atlas) in een intensief bebouwd stadsgebied begin 21ste eeuw (bron: watwaswaar.nl).

afb. 135 Overzicht van de (eenvoudige) naoorlogse stempelstructuren in Dieze West en Oost.

4 CULTUURHISTORISCHE KWALITEIT

4.1 Cultuurhistorische waarden: algemene omschrijving

Rijke historie

Diezerpoort is een wijk met een rijke historie. Verschillende fasen uit de boeiende ontwikkelingsgeschiedenis zijn nog aan allerlei structuren en in de bebouwing afleesbaar. Die historische gelaagdheid is bijzonder. Ze vertelt het verhaal van de vroegere voorstad, die in de middeleeuwen tot ontwikkeling kwam, en ook van het voormalige agrarische gebied van de Diezerenk, waaraan de relictten van de oude landwegen en hun namen herinneren. De zaadragershuisjes en molen de Passiebloem herinneren aan de industriële bedrijvigheid in de 18de en de 19de eeuw langs de Nieuwe Vecht.

Kenmerkend zijn de sporen van de expansie van de stad Zwolle in de 19de eeuw, die in het gebied zijn te volgen in de bebouwing van de Bagijneweide (Oosterkerk, HBS, Sophiaziekenhuis, herenhuisbebouwing) en de aanleg van de grote begraafplaatsen ten noorden van de voorstad. De stadsontwikkeling van het interbellum is onder meer te volgen in de drie tuindorpachtige buurtjes, de Schildersbuurt, de Bomenbuurt en de Indische Buurt.

Tenslotte bezit Diezerpoort de eerste grootschalige naoorlogse stadsuitbreiding van Zwolle, stedenbouwkundig en architectonisch van grote waarde vanwege de nog gave modernistische ruimtelijke opzet, als toonbeeld van de "wijkgedachte" en vanwege de interessante vroeg naoorlogse architectuur die in allerlei typen en stijlen is vertegenwoordigd.

Wijk met eigen karakter

Van die lange en rijke historie zijn allerlei relictten en structuren behouden gebleven: naast elkaar in duidelijk te onderscheiden ensembles, maar ook nauw met elkaar verweven, doordat oudere structuren binnen nieuwe ontwikkelingen werden ingepast. Dat geeft Diezerpoort zijn eigen karakter: een caleidoscoop van de ontwikkelingen, die in de loop der eeuwen vlak buiten het centrum van Zwolle plaats hebben gevonden. De belangrijke cultuurhistorische aspecten worden in het onderstaande nader geduid en gewaardeerd.

4.2 Historische ruimtelijke structuren

Het projectgebied heeft historische betekenis vanwege de complexe ontwikkelingsgeschiedenis, waarvan de oudste zichtbare fasen dateren uit de

late middeleeuwen. Grootschalige ruimtelijke ingrepen in de 17de eeuw en vooral de 20ste eeuw hebben het gebied gevormd tot het huidige stadsgebied.

Deze **historische gelaagdheid** uit zich onder meer in de aanwezigheid van interessante en cultuurhistorisch waardevolle ruimtelijke structuren en ensembles. Tezamen vertellen deze ensembles het verhaal van deze bijzondere stadswijk.

Algemeen

Diezerpoort is een grote wijk, die door de Middelweg en de Bisschop Willebrandlaan in twee wijkdelen wordt gescheiden: Dieze West en Dieze Oost.

Hoewel de langdurige ontwikkelingsgeschiedenis in beide wijkdelen veel sporen heeft nagelaten is de eerste indruk, dat het dichtst bij de binnenstad gelegen westelijke deel de oudste structuren en buurten bevat, en dat het oostelijke gedeelte grotendeels in de decennia na de Tweede Wereldoorlog is gevormd.

Dieze West is het wijkdeel met de laatmiddeleeuwse voorstadstructuur, de oude linten, de Bagijneweide met zijn voornamelijk 19de-eeuwse entourage en de tuindorpen uit de jaren twintig en dertig van de 20ste eeuw. In de loop van de 20ste eeuw groeiden de oude buurten aan elkaar, werd het stratenpatroon verdicht en werd er hier en daar gesaneerd. Hierdoor ontstond die merkwaardige, maar levendige mix van oud en nieuw, een stadsbeeld met een verhaal.

Ook de naoorlogse periode drukte zijn stempel op west, maar niet zo prominent als in **Dieze Oost**, dat vanaf circa 1950 zijn toen nog landelijke karakter volledig verloor en werd getransformeerd tot een moderne woonwijk met alle voorzieningen die daar bij horen: scholen, kerken, buurtcentra met winkels, een bedrijventerrein en veel groen. Ook hier bleven echter veel sporen uit een verder verleden bewaard: de 19de-eeuwse begraafplaatsen, oude bebouwing langs de Meppelerstraatweg en de Indische buurt langs de Nieuwe Vecht. De opmerkelijke rijke historische gelaagdheid is één van de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteiten van Diezerpoort.

Cultuurhistorisch waardevolle structuren en ensembles:

1. **Dieze Centrum (Diezerpoort Nieuwstad)** (grijs omkaderd op de cultuurhistorische waardenkaart, zie ook kaartje afbeelding 136)
Het stratenpatroon van de Dieze Centrum uit de late Middeleeuwen is in het huidige stedelijk weefsel volledig bewaard gebleven. De

“voorstad” ontwikkelde zich langs een netwerk van oude(re), steeds vertakkende landwegen, die de Diezerenk ontsloten of als uitvalsweg naar verder gelegen buurtschappen en gebieden dienden. Een belangrijk deel van de oude perceleringen langs de Thomas à Kempisstraat, de Vechtstraat en delen van Diezerplein kan teruggaan op de periode van de laatmiddeleeuwse voorstad en wellicht bevinden zich ook de in bebouwing sporen uit deze tijd. Op verschillende plaatsen bevinden zich relictten van stegen en brandgangen of osendrops tussen de panden.

Het stadsbeeld is compact, de perceelsgebonden bebouwing heeft zijn kleinstedelijke karakter behouden. De oude vertakkingen in het wegenpatroon zijn tegenwoordig markante “knooppunten” met pleintjes en lange zichtlijnen in de aanhakende straten (Thomas à Kempisstraat-Vechtstraat, Vechtstraat-Bisschop Willebrandlaan, Diezerplein-Langenholtterweg, Diezerenk-Holtenbroekerweg).

Het zuidwestelijke deel van Diezerpoort Nieuwstad vormt met de historische gevelwanden van de Diezerkade, de Thomas à Kempisstraat en de Brink een markante entourage voor het monumentale stadsbeeld van de Zwolse vestinggracht.

2. **Bagijneweide en Rhijnvis Feithlaan**

Dit is een stadsuitbreiding uit de late 19de eeuw met de uitstraling van een lommerrijke, welgestelde wijk. Met behoud van veel oudere structuren kwam hier in de late 19de eeuw een kleine stadsuitbreiding tot ontwikkeling met als blikvangers de monumentale HBS, het Sophiaziekenhuis, de Oosterkerk en de watertoren: stuk voor stuk monumentale gebouwen met een, zoals gebruikelijk in die tijd, zeer prominente plek in het stadsbeeld. De straten die deze gebouwen ontsloten werden opgewaardeerd en kregen een voorname herenhuisbebouwing. Langs de westrand bleven elementen van de oude kadestructuur behouden en ten zuiden van het Sophiaziekenhuis ligt de bomenrijke Turfmarkt. Belangrijke elementen in het stadsbeeld zijn hier tenslotte de Nieuwe Wetering met bruggen en kadebebouwing, de Nieuwe Vecht en de Zwolse stadgracht.

3. **De begraafplaatsen**

De Algemene en de Rooms-Katholieke begraafplaats op de Diezerenk, beide uit de eerste helft van de 19de eeuw vormen samen een kostbaar en bijzonder historisch ensemble temidden van de veel jongere

woonbuurten. De terreinen liggen sterk verankerd tussen eeuwenoude wegstructuren: de Meppelerstraatweg, de Bisschop Willebrandlaan (vroeger deel van de Middelweg) en de Molenkampsweg. Op beide terreinen zijn veel historische graven aanwezig, delen van de monumentale omheining en beplanting en enkele gebouwen.

4. De “**tuindorpen**” uit het interbellum (lichtblauw omkaderd op de cultuurhistorische kaart, zie ook kaartje afbeelding 136). Het betreft een drietal karakteristieke kleinschalige buurten met complexmatig gebouwde woningen voor de lagere klassen. Voor de Schildersbuurt en de Indische Buurt werd een eenvoudig stratenplan ontwikkeld, deels uitgaande van bestaande structuren, de Bomenbuurt (Bollenbieste) vertoont een op zich zelf staand plan, dat pas na de Tweede Wereldoorlog is gekoppeld aan de omringende structuren. De ensembles vertonen een grote samenhang door de consequent toegepaste schaal en de aard van de woningen, hoewel verschillende woningbouwverenigingen er hun eigen complexjes bouwden. De kern van de **Bomenbuurt** is het best bewaard gebleven en is van bijzondere waarde door het sterke stratenplan met centrale brede buurtas en de goed ontworpen woningbouwcomplexen met aansprekende gevelwanden en hoekoplossingen. De **Schildersbuurt** is veel eenvoudiger van opzet en is deels sterk veranderd door saneringen aan de Albert Cuypstraat en de Rembrandtlaan. Desondanks bleef het beeld van de vooroorlogse arbeidersbuurt goed herkenbaar. De **Indische Buurt** is eveneens gedeeltelijk gesaneerd, met name het noordoostelijke deel, waar het vooroorlogse karakter verdween. Ten zuiden daarvan is het oorspronkelijke ensemble evenwel goed bewaard en wordt het eenvoudige stratenplan bepaald door enkele markante woningbouwcomplexen uit de begintijd van de buurt (rond 1900-1910), het interbellum en de jaren vlak na de Tweede Wereldoorlog. Aan de oostzijde is sprake van een bijzonder ensemble: het complex van de Binnengasthuiswoningen, grenzend aan de monumentale parktuin van villa Molenzicht en het perceel met de Zaaddragershuisjes.

5. De **naoorlogse stadsuitbreiding: Dieze Oost** (paars omkaderd op de kaart, zie ook kaart afbeelding 136).

Zwolles eerste grote stadsuitbreiding van na Tweede Wereldoorlog is nadrukkelijk en nog grotendeels in de oorspronkelijke toestand

aanwezig in het oostelijke deel van Diezerpoort. Het is een voor de vroegnaoorlogse Nederlandse “moderne” stedenbouw zeer karakteristieke wijk, waarin het aspect van de wijkgedachte is uitgewerkt in een mix van allerlei woningtypen in laag- en hoogbouw, met voor iedereen bereikbare onderwijsvoorzieningen, kerkgebouwen, buurtwinkelcentra en recreatieve voorzieningen, grotendeels in een opvallend groene entourage.

De stapsgewijze voltooiing van de wijk, op basis van de opeenvolgende plannen van Dudok (1950) en Van Embden (1955) is te volgen in de aard van de bebouwing, die opeenvolgende tendensen van de vroeg naoorlogse architectuur laat zien en de wijze van verkavelen. Het oudste deel van de wijk (omgeving Simon van Slingelandtplein) heeft een vrij gesloten verkavelingsstructuur met deels collectieve binnenterreinen en een gesloten bebouwing; naar de wijkranden toe is een open verkaveling toegepast, met daarin appartementengebouwen in stroken- of stempelverkavelingen. Populaire elementen als de *parkway*, de monumentale wijkrand, het groene assenkruis met watersingel en wijkpark, groene zones met scholen en kerken en bebouwing geordend in stempels zijn in het ontwerp toegepast.

De noordrand van de wijk vertoont een bijzondere en stedenbouwkundig waardevolle opzet, naar ontwerp van het bureau van Embden. De overgang tussen de vrij orthogonaal verkavelde wijk naar de groene parkrandzone wordt hier gemarkeerd door een krachtige bebouwingsrand van forse appartementen/maisonnetteggebouwen die overhoeks of in haakvormige structuren zijn geplaatst. Door de omvang van de repeterende bouwmassa's vormen deze complexen zowel vanuit de wijk als vanaf de A28 een zeer beeldbepalend ensemble.

Door de ruime wijkontsluitingswegen, de gevarieerde manier van verkavelen en de alom aanwezige groencomponent (Park De Hogenkamp, de groene parkzone langs de A28, de singelas aan de Schoonhovenstraat de aankleding van de Meppelerstraatweg, de groene binnenhoven en de parkstructuren waarin flatcomplexen aan de Meppelerstraatweg, Schutkenstraat en Pieter Steijnstraat zijn opgenomen, wordt gecamoufleerd, dat de wijk door de vele hoogbouw een hoge woningdichtheid heeft. Het waardevolle stedenbouwkundige ensemble wordt versterkt door de aanwezigheid van enkele architectonisch interessante wooncomplexen uit de jaren vijftig en

zestig en andere gebouwen uit deze periode.

Dieze Oost heeft een hoge cultuurhistorische waarde als uitstekend voorbeeld van vroeg naoorlogse moderne stedenbouw, naar ontwerp van twee landelijk bekende bureaus (Dudok en Van Embden). De planomslag is nog duidelijk zichtbaar, het gebied is wat betreft stratenplan, groencomponent én de architectonische invulling, die onlosmakelijk gerelateerd is aan het stedenbouwkundig plan, grotendeels gaaf gebleven.

6. **De naoorlogse stadsuitbreiding in Dieze West** (paars omkaderd op de cultuurhistorische kaart, zie ook kaart afbeelding 136)
Deze concentreert zich in de westhoek van de wijk (Het Noorden), waar het grote complex etagewoningen aan de Minervalaan met hun kenmerkende repeterende bouwmassa's (in strokenbouw) en de groene entourage een opmerkelijk ensemble vormen. De opzet is vergelijkbaar met het complex aan de Meppelerstraatweg, maar door de perifere ligging minder prominent in het stadsbeeld aanwezig. Overigens wordt deze naoorlogse wijk in Dieze West niet gekenmerkt door een in het oog springend stedenbouwkundig plan. De buurt moet meer worden gezien als de pragmatische opvulling van een restruimte tussen A28 en Burgemeester Roelenweg. Langs de Middelweg bevindt zich een uitloper van de onder 5 genoemde uitbreiding met een aantal markante aspecten: forse blokken etagewoningen langs de wijkontsluitingsweg, een woonbuurtje met laagbouw rond een plantsoen (Bomenbuurt Noord) en een groene zone met bijzondere gebouwen (waaronder de Opstandingskerk) langs de noordrand van de wijk.
7. **Kantoren- en scholenzone langs de singel** (paars omkaderd op de cultuurhistorische kaart, zie ook kaart afbeelding 136)
Langs de Burgemeester Drijbersingel en de na ingrijpende saneringen nieuw aangelegde Van Wevelinkhovenstraat werd een groot terrein bestemd voor de bouw van enkele grote scholen, een kerk en kantoren in een zeer ruim opgezette verkaveling met veel groen. Het GAK, de Belastingdienst en het Arbeidsbureau zijn er gevestigd in grootschalige kantoorgebouwen uit de jaren zestig en zeventig en het Historisch Centrum Overijssel in een nieuw complex. De grote scholen dateren uit respectievelijk 1958 en 1962-1964, de Samenhofkerk uit circa 1965. Door de volledig nieuwe, campusachtige structuur waarin deze gebouwen staan en de modernistische, deels nogal grootschalige

architectuur is het gebiedje een toonbeeld van progressieve stadsvernieuwing/uitbreiding uit het derde kwart van de 20ste eeuw.

8. Agrarisch verleden

Van het vroegere **agrarische landschap** zijn slechts zeer summiere relictten in het gebied behouden gebleven. Vooral de oude landwegen, die in de jongere stadsuitbreiding zijn opgenomen herinneren nog aan deze prestedelijke fase.

4.3 Historische bouwkunde

Een deel van de bebouwing in het plangebied heeft cultuurhistorische waarde. Dat wil zeggen dat er sprake is van objecten en ensembles die voldoen aan de volgende criteria:

- Objecten en complexen met architectuurhistorische waarden: d.w.z. met een relatief hoge ontwerp kwaliteit of representatief voor een bepaalde bouwstijl, stroming, bouwperiode of typologie;
- Objecten, complexen en ensembles met een bijzondere stedenbouwkundig-historische of landschappelijke waarde, d.w.z. als onderdelen van bijzondere complexmatige ontwikkelingen door bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, particulieren e.d. of vanwege specifieke andere situationele aspecten (bijvoorbeeld markante locaties, focus- en oriëntatiepunten, landmarks);
- Gaafheid, d.w.z. objecten en ensembles die in belangrijke mate ongewijzigd zijn gebleven sinds de bouwtijd of waarbij wijzigingen zeer zorgvuldig zijn aangebracht. Objecten en ensembles die in sterke mate zijn veranderd door het wijzigen van (winkel)puien, daken (dakkapellen, ophogingen, karakteristieke detailleringen, stukken of sausen van de gevels, etc. voldoen niet aan dit criterium;
- Objecten en complexen met een monumentenstatus (rijks- en gemeentelijke monumenten).

Het item historische bouwkunde wordt hier thematisch gepresenteerd:

Huizen in de Dieze Centrum, de voormalige Nieuwstad

Langs de oude straten in dit voormalige Voorstadsgebied bleef een belangrijk deel van de eeuwenoude verkaveling intact. Op de vaak smalle, diepe percelen staan aan de straatzijde panden van sterk wisselend karakter en ouderdom. Het

zijn meestal winkel- of horecapanden met bovenwoningen of geschakelde woningen. In de aard en de leeftijd van de panden is de rijk gelaagde geschiedenis van de voorstad afleesbaar. In detail zijn de panden veelal gewijzigd, maar in hoofd- en kapvormen en gevelindelingen is de oorspronkelijke situatie vaak nog goed herkenbaar. Mogelijk bevatten enkele huizen veel oudere bouwrestanten dan de 19de- en 20ste-eeuwse voorgevels door vermoeden, waardoor er sprake is van bouwhistorische waarde (zie adreslijst in hoofdstuk 6). Enkele panden bezitten nog eenvoudige historische winkelpuien of resten daarvan.

Een aantal van deze panden heeft vanwege de gave verschijningsvorm en de duidelijke herkenbaarheid binnen de bebouwingstypologie een hoge tot zeer hoge cultuurhistorische waarde.

De geheel vernieuwde of grondig gewijzigde panden zijn van beperkte architectuurhistorische waarde, maar hebben door hun typologie en schaal wel betekenis voor het samenhangende kleinstedelijke bebouwingsbeeld van het oudste deel van Diezerpoort.

Woningen voor de midden- en hogere klassen

In de Bagijneweide werden vanaf het derde kwart van de 19de eeuw veel huizen voor welgestelden gebouwd. Aanvankelijk waren dit grote vrijstaande neoclassicistische blokvormige herenhuizen, maar vanaf het einde van de 19de eeuw werden ook kleine bouwprojecten met voorname huizen gerealiseerd, vooral aan de Rhijnvis Feithlaan: één en tweelaags huizen met representatieve voorgevels met een rijke detaillering. Jongere ontwikkelingen in de woningbouw voor welgestelden en de hogere middenstand zien we aan de Bagijnesingel (circa 1900-1920), gevolgd door de grote zakelijk-espressieve middenstandswoningen aan de Bagijnesingel en de Rheinvis Feithlaan (circa 1935).

Vooroorlogse woningen voor de lagere klassen

Diezerpoort biedt een staalkaart aan historische woningen en woningbouwcomplexen, die vanaf het einde van de 19de eeuw voor de lagere sociale klassen werden gerealiseerd. In de voormalige voorstad en langs de oude linten staan hier en daar nog kleine laat 19de-eeuwse individuele woningen, vaak lage huisjes met kap, voorzien van een zeer eenvoudig uitgevoerde bakstenen of gepleisterde voorgevel. Enkele ervan zijn in deze cha opgenomen, zoals een dubbele woning met vroeger een stal aan de achterzijde. De meeste van dit soort woningen zijn in het recente verleden gewijzigd door het toevoegen van een verdieping en het moderniseren van de oorspronkelijke

geveldetails.

Al in de periode 1900-1910, maar vooral in de jaren twintig zijn in de Schildersbuurt, de Bomenbuurt en de Indische Buurt door diverse woningbouwverenigingen en particuliere bouwers kleine en grote projecten sociale woningbouw gerealiseerd. Het zijn veelal kleine grondgebonden geschakelde arbeiderswoningen in lange (half)gesloten bouwblokken, met één volledige bouwlaag en een in de vaak prominent aanwezige kap opgenomen verdieping. Een aantal van deze complexen is vanwege hun bijzondere stedenbouwkundige opzet, specifieke typologie, gaafheid en cultuurhistorische waarde in deze cultuurhistorische analyse hoog gewaardeerd.

Het complex rond de Kastanjestraat in de Bomenbuurt is het belangrijkste historische woningbouwcomplex uit het interbellum.

Naoorlogse woningbouw

Diezerpoort toont een staalkaart van de naoorlogse projectmatige woningbouw. De naoorlogse woningbouwcomplexen worden gekenschetst door een grote variëteit aan bouw- en woningtypen: van grondgebonden één- en tweelaags geschakelde bejaarden- en ééngezinwoningen tot allerlei varianten van lage- en middelhoge etagebouw: galerij- en portiekflats, maisonnettes en hoogbouw met inpandig toegankelijke bejaardenwoningen. In de bouwtypologie en de verschillende bouwstijlen zijn de bouwkundige ontwikkelingen van de periode 1950-1965 uitstekend te volgen. De opvallend grote complexen portieketagewoningen aan de Minervalaan en de Meppelerstraatweg vallen op door hun sterke gevelgeleding met brede, gemetselde balkonstroken, die de monumentale zakelijkheid van de vooroorlogse Haagse schoolarchitectuur in herinnering roepen. De hoofdgevels hebben met hun sterk geaccentueerde ingangspartijen en de grote getoogde trappenhuisvensters een traditionalistisch karakter. De flats dateren uit 1952 en behoren tot de eerste naoorlogse "hoogbouw" in Zwolle. Andere vroege naoorlogse woningbouw is te vinden in de omgeving van het Simon van Slingelandtplein en de Paulus Buysstraat (baksteentraditionalisme van de Delftse School). Ook de tweelaags etagewoningen aan de Isaac van Hoornbeekstraat zijn in traditionele trant gebouwd, al is algemene indruk moderner door de grote ramen en de horizontale belijning van de gevels. Typologisch bijzonder in de wijk is het complex maisonnettes aan de Geert Grootestraat. De stijl is nog gematigd modern, niet zo verwonderlijk gezien de vroege bouwtijd van dit type (circa 1956). In de jongere complexen overheerst een modernistischer vormgeving: platte daken, in de gevels zichtbaar gelaten betonnen verdiepingsvloeren, een uitgesproken horizontale belijning in de vensterstroken met grote brede ramen. Kenmerkend wordt de alzijdigheid van

de ontwerpen: de woningblokken staan immers niet langer rond gesloten binnenhoven maar in een open verkaveling. Goede voorbeelden van dit soort complexen zijn te vinden in de omgeving van Schutkenstraat, lang de Hogenkampseweg, de Mombaerstraat en aan de Middelweg. Door het toepassen van haakvormige of trapsgewijs verspringende plattegronden en het combineren van hoog- en laagbouwaccenten in kleine stempels wordt aan de eenvoudige architectuur een speels en vriendelijk karakter gegeven (bijzondere voorbeelden aan de Pieter Steijnstraat en de Ruusbroecstraat). Dit wordt nog eens versterkt door het vele groen van de gemeenschappelijke en semi-openbare groene ruimte waarin de gebouwen zijn geplaatst.

Als totaalensemble heeft de naoorlogse woningbouw in Dieze Oost een hoge stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde. Enkele complexen bezitten een hoge architectuurhistorische vanwege hun uitzonderlijke typologie, vormgeving en hoge mate van oorspronkelijkheid.

Scholen

Van de vooroorlogse scholen in Dieze West resteren de HBS aan de Bagijnesingel (beschermd) en de door stadsarchitect L. Krook in 1929 ontworpen lagere school aan de Hobbemastraat. Het gebouw is sterk vergelijkbaar met andere door Krook ontworpen scholen, bleef in hoofdopzet goed bewaard maar heeft sterk aan architectuurhistorische waarde ingeboet door de volledige modernisering van alle vensterdetails, die thans het beeld nogal overheersen. De school heeft wel stedenbouwkundige betekenis.

Diezerpoort bezit een aantal interessante schoolgebouwen uit de jaren vijftig en zestig van de 20ste eeuw, die alle ruim zijn opgezet en geplaatst in door veel groen bepaalde zones. De typologie en de architectonische uitwerking zijn functionalistisch. De moderne scholenbouw wordt gekenmerkt door vernieuwende plattegrondvormen, grote lokalen met veel lichttoetreding, liefste van meerdere zijden, functiescheiding (lokalen, gymzalen, personeelsruimten in aparte bouwdelen) en een eenvoudige, heldere architectuur. Bijzondere voorbeelden zijn de school aan de Radewijnstraat (traditioneel, Delftse school), de moderne paviljoenschool aan de Zamenhofsingel en de halschool aan de Molenkampsweg.

Kerken

In de Diezerpoort zijn verschillende kerken te vinden, van diverse denominaties en zowel modern als oud. De vroeger in het gebied aanwezige middeleeuwse kapellen zijn geheel verdwenen. Tot de meest in het oog springende kerken behoort de Oosterkerk aan de Bagijnesingel. De kerk dateert uit 1888 en werd gebouwd in een eclectische stijl. De bouw van de nieuwe rooms-katholieke St.-Michaëlskerk aan de Bisschop Willebrandlaan in

1964 (architect C. Pouderoyen) hangt samen met de groei van de wijk Dieze in de jaren zestig. De kerk is een goed voorbeeld van de moderne naoorlogse kerkarchitectuur. Een andere moderne kerk in Dieze is de Opstandingskerk aan de Esdoornstraat. Ditmaal betreft het een Gereformeerde kerk Vrijgemaakt, ontworpen door W. Boxman. Aan de Burgemeester Drijbersingel kwam rond 1965-1970 de Samenhofkerk te staan. Veel kleinschalige van opzet zijn historische evangelisatiegebouwtje van de Nederduitsch Hervormde Stadsevangelië aan de Berkumstraat 100 (1920-1921) en het bijeenkomstlokaal van de Vergadering op de hoek van het Koewegje en de Brink (1914).

►► Waardering van de objecten en ensembles

De bebouwing die aan de eerder in deze paragraaf genoemde criteria voldoet is weergegeven op de bijgevoegde **cultuurhistorische waardenkaart** en tevens in de bijlage met de objectenlijst. Deze omvat een volledig overzicht van alle adressen, met eventuele monumentenstatus, foto en korte omschrijving van de karakteristiek.

Tevens is in deze lijst in kleur de cultuurhistorische kwaliteit weergegeven, zoals die ook op de cultuurhistorische waardenkaart is aangeduid.

■ **Zeer hoge cultuurhistorische waarde:**

Objecten en/of ensembles, met hoge architectuurhistorische waarden: d.w.z. met een relatief hoge ontwerpqualität of representatief voor een bepaalde bouwstijl, stroming, bouwperiode of typologie. Tevens kan er sprake zijn van bijzondere stedenbouwkundig-historische of landschappelijke waarden, d.w.z. als onderdelen van bijzondere complexmatige ontwikkelingen door bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, particulieren e.d. of vanwege specifieke andere situationele aspecten (bijvoorbeeld markante hoeklocaties, focus- en oriëntatiepunten, landmarks)

Deze waarde is dusdanig hoog, dat behoud (en bescherming) van deze objecten wenselijk is. Sommige objecten zijn reeds beschermd.

■ **Hoge cultuurhistorische waarde:**

Objecten en/of ensembles met architectuurhistorische waarden: d.w.z. kenmerkend voor een bepaalde bouwstijl, stroming, bouwperiode of typologie. Tevens kan er sprake zijn van stedenbouwkundig-historische of landschappelijke waarden, d.w.z. als onderdelen van bijzondere complexmatige

ontwikkelingen of vanwege specifieke situationele aspecten (bijvoorbeeld markante hoeklocaties, focus- en oriëntatiepunten, landmarks)

Deze waarde is dusdanig hoog, dat behoud (en bescherming) van deze objecten te overwegen is.

■ **Attentiewaarde:**

Objecten en/of ensembles die voor de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied van (enig) historisch belang zijn, maar niet direct beschermenswaardig zijn. De objecten voegen zich in schaal, hoofdvormen en typologie min of meer binnen de historisch gegroeide situatie en dragen dus in beperkte mate bij aan de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Behoud is mogelijk, maar niet noodzakelijk.

■ **Indifferente waarde:**

Objecten en/of ensembles, die niets of weinig aan de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit van het gebied toevoegen en ook geen wezenlijk onderdeel vormen van de ontwikkelingsgeschiedenis. Behoud is mogelijk, maar niet noodzakelijk.

4.4 Historische groenstructuren

Ook de waardevolle historische groenstructuren zijn op de cultuurhistorische waardenkaart weergegeven.

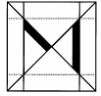
Parken en plantsoenen

Vooroorlogs

Grootschalige openbare parkstructuren uit de periode voor de Tweede Wereldoorlog zijn in het projectgebied niet aanwezig, uitgezonderd de twee 19de-eeuwse begraafplaatsen. Vooral de Algemene Begraafplaats is een aantrekkelijke historische groene enclave in de wijk, met een gevarieerde, deels waardevolle bomenopstand.

Naoorlogs, Dieze Oost

In het na de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen wijkdeel zijn parken en plantsoenen een essentieel onderdeel van het stedenbouwkundig ontwerp. Het middelgrote stadspark De Hogenkamp ligt centraal in de wijk en heeft een voor de ontstaanstijd (circa 1970) kenmerkende modern-landschappelijke aanleg

met grote centrale zonneweide, slingerende paden, langgerekte vijverpartijen en schijnbaar willekeurig geplaatste boomgroepen in de buurt van de paden. In de zuidwestrand van het park bleven enkele oude leilinden bewaard van een vroeger boerenerf.

Naar het oosten toe zet het park zich bijna naadloos voort als de groene onderlegger voor verschillende woonbuurtjes met etagewoningen. De groene weide met verspreid staande bomen is als een tapijt onder de bebouwing over de wijk uitgerold. De ongedwongen groenaanleg vormt een boeiend contrast met de eenvoudige functionalistische woningbouw, die in verschillende stempels in het gebied is geplaatst. Zo maken ook de grote plantsoenen tussen de flats aan de Ruusbroecstraat van dit 'tapijt' deel uit. Genoemde groenstructuren vinden langs de noordrand van Dieze Oost aansluiting bij een langgerekte parkrandzone langs de A28. Karakteristiek zijn hier de langgerekte vijvers en de houtopstand die de wijk afschermt van de drukke snelweg. In deze groene wijkrand is ter hoogte van de Geert Grootestraat een scholenzone met kerk opgenomen.

Naar het zuiden toe is het Park De Hogenkamp via een smalle groene zone gekoppeld aan het gebied met de beide 19de-eeuwse begraafplaatsen. Een langgerekte watersingel met vijver, gesitueerd in een groene omlijsting koppelt de parkway Meppelerstraatweg aan het groene tapijt. De grootstedelijke bebouwing langs de zuidzijde van deze weg, gevormd door een lange reeks forse vierlaags flats is ook hier weer ingebed in een nadrukkelijk aanwezige groenstructuur met grasvelden en solitair.

Het overvloedig aanwezige (semi)openbare groen is een zeer belangrijke ruimtelijke kwaliteit van het stedenbouwkundig plan van Dieze Oost. De groencomponent, die duidelijk als ordeningsprincipe geldt in het stedenbouwkundig plan heeft een hoge cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarde.

In het dichtbebouwde vooroorlogse deel van Diezerpoort (West) was de ruimte voor grootschalige groenaanleg beperkt. De naoorlogse invullingen beperken zich hier tot restruimten. Toch vinden we ook hier enkele markante groenstructuren uit de naoorlogse periode, zoals de groene entourage van de strokenbouw aan de Minervalaan (vergelijkbaar met de Meppelerstraatweg) en het aardige wigvormige parkje als centraal onderdeel in het noordelijke deel van de Bomenbuurt.

Tuinen

Een bijzonder element in de overigens dichtbebouwde Indische Buurt is de diepe tuin achter villa Molenzicht aan de Vechtstraat. De tuin met zijn eenvoudige landschappelijke aanleg en enkele forse oude bomen is fraai

gesitueerd langs de Nieuwe Vecht. Samen met de oude villa, de bebouwing van het Binnengasthuis en de historische Zaadragershuisjes vormt de tuin een karakteristiek ensemble.

Lijnstructuren

Historische bomenlanen met een monumentale beplanting zijn in Diezerpoort zeldzaam. Wel bevindt zich langs de Nieuwe Vecht een waardevolle historische boomopstand, die zeer bepalend is voor het beeld langs deze oude vaart. Verder hebben onder meer de Brink, de Rhijnvis Feithlaan en de Bagijnesingel een min of meer doorgaande laanbeplanting, zij het van vrij recente datum. Ook elders in de wijk zijn er straten met een relatief jonge laanbeplanting. De Meppelerstraatweg met zijn gedeeltelijke laanbeplanting, groene middenberm en de aanpalende plantsoenen heeft door het vele groen het karakter van een *parkway*.

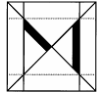
In het oude deel van de Bomenbuurt vormt het verbrede deel van de Kastanjelaan de centrale buurtas. Het beeld wordt hier gedomineerd door een rij forse paardenkastanjes, die telkens ter hoogte van de straathoeken in het stratenplan zijn geplaatst.

Solitaire bomen

Verspreid in de wijk bevinden zich op pleinen, in groenstroken, plantsoenen en groene binnenruimten diverse waardevolle solitair, die door hun omvang door de gemeente Zwolle als "waardevol" of "monumentaal" zijn aangemerkt. Deze bomen zijn bepalend voor het straat- en stadsbeeld. Ze zijn weergegeven op de cultuurhistorische waardenkaart.

afb. 136 Kaart met de belangrijkste ensembles: in oranje de Diezerpoort Voorstad, in paars de vooroorlogse "tuindorpen en in groen de naoorlogse ensembles.

5 AANBEVELINGEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan ter behoud en versterking van de cultuurhistorische kwaliteit in het gebied. Hierbij komen zowel ruimtelijke aspecten aan de orde als objectgerichte.

5.2 Aanbevelingen t.a.v. de karakteristiek van het gebied

- De diversiteit in de cultuurhistorische, ruimtelijke en functionele aspecten en de verschillende tijdslagen als een kwaliteit beschouwen; dit gegeven illustreert de dynamiek van het gebied door de eeuwen heen;
- In het algemeen wordt behoud van de historische hoofdstructuur (zie paragraaf 5.3), de karakteristieke bebouwing (zie paragraaf 5.4) en de karakteristieke groenelementen (5.5) aanbevolen;

5.3 Aanbevelingen t.a.v. van de hoofdstructuren

- Behoud en versterking van het historische karakter van Diezerpoort met zijn gelaagde historie, een levendige mix van oud en nieuw;
- Behoud van het historisch gegroeide stratenplan en de kenmerkende verkavelingen;
- Behoud van het onderscheidende karakter van de verschillende cultuurhistorische ensembles in de wijk: Deze Centrum, Bagijnweide-Rhijnvis Feithlaan, de tuindorpachtige ontwikkelingen uit het Interbellum, de naoorlogse uitbreiding, de 19de-eeuwse begraafplaatsen;

5.4 Bebouwing/objecten

- Beschermen van de objecten en complexen die van “zeer hoge cultuurhistorische waarde” zijn;

- Zoveel mogelijk behoud en herstel van de bebouwing met (zeer) hoge cultuurhistorische waarde;
- Instandhouding/aanpassing van de overige, binnen de context passende bebouwing volgens de reguliere welstandstoetsing (attentiewaarde);
- Handhaven van de bestaande schaal/dimensionering/oriëntaties van de bebouwing in de diverse karakteristieke deelgebieden en deze als uitgangspunt nemen bij nieuwe ontwikkelingen;

5.5 Rooilijnen, erfscheidingen, groen, etc.

- Handhaven van historische rooilijnen en erfscheidingen;
- Handhaven van als waardevol gekenschetste groenelementen (bomenlanen, parken, (semi)openbare groenvoorzieningen, solitairen, tuinen);

6 OBJECTLIJSTEN PROJECTGEBIED

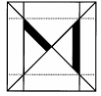
Beschermde objecten in het projectgebied:

- Bagijnesingel 17a (RM)
- Bagijnesingel 19-21 (GM)
- Bagijnesingel 4 (GM)
- Bagijnesingel 6 (GM)
- Bagijnesingel zn (GM)
- Binnengasthuisstraat 1 (RM)
- Binnengasthuisstraat 54-55 (RM)
- Bisschop Willebrandlaan 62 (RM)
- Diezerkade 1 (GM)
- Meppelerstraatweg 1-3 (RM)
- Meppelerstraatweg 5-7 (GM)
- Meppelerstraatweg 19-25 (RM) (en Jupiterstraat 2-4)
- Meppelerstraatweg 19-25 (RM)
- Rembrandtlaan 1-5 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 1 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 2 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 3 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 4 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 5 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 6 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 7 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 8 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 9 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 10 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 11 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 12 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 13 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 14 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 15 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 16 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 17 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 18 (GM)

- Rhijnvis Feithlaan 19 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 20 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 21 (GM)
- Rhijnvis Feithlaan 50 (RM)
- Rhijnvis Feithlaan 94-96 (GM)
- Thomas à Kempisstraat 38 (RM)
- Turfmarkt z.n. (GM), Mennistenbrug
- Turfmarkt z.n. (GM), brugwachtershuisje

Overige objecten met een hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde binnen het projectgebied:

- Albert Cuypstraat 1-15
- Bagijnesingel 1-13
- Bagijnesingel 17
- Bagijnesingel 25-35
- Bagijnesingel 37-41
- Berkumstraat 100
- Binnengasthuisstraat 2-13
- Binnengasthuisstraat 14-53
- Bisschop Willebrandlaan 32-34
- Blekerswegje 4-4a
- Blekerswegje 6
- Boerendanserdijk 1
- Borneostraat 5-13
- Borneostraat 4-10
- Borneostraat 12-50
- Borneostraat 52-60
- Borneostraat z.n.
- Brink 1
- Brink 11-11a-11b
- Brink 13
- Brink 2-3
- Brink 4
- Brink 8-10
- Brink 14-14a

- Burgemeester Drijbersingel 11-13
- Burgemeester Drijbersingel 15
- Burgemeester Drijbersingel 25-25a
- Burgemeester Drijbersingel z.n.
- Ceintuurbaan 15
- Diezerkade 7-8
- Diezerkade 16 (en Thomas à Kempisstraat 1)
- Diezerplein 1a-7
- Diezerplein 21
- Diezerplein 25
- Diezerplein 29-39
- Diezerplein 4
- Diezerplein 20-22
- Diezerplein 34
- Diezerplein 36a
- Eikenstraat 2-2a (en Beukenstraat 83)
- Esdoornstraat 25
- Floresstraat 21
- Geert Grootestraat 2-200
- Kastanjestraat 1-63, 2-34 (en Iepenstraat 63-105, 80-82, Beukenstraat 91-163, Plataanstraat 1-3, 2-4)
- Kastanjestraat 65-87, 36-60 (en Beukenstraat 92-246, Wilgenstraat 33-81, 54-56, Populierenstraat 39)
- Koewegje 5
- Koewegje 4, 4a-e
- Koewegje 12-28
- Langenholterweg 10a
- Meppelerstraatweg 2-528
- Meppelerstraatweg z.n. (monument)
- Minervalaan 3-158
- Mombaerstraat 2-12 (en Jupiterstraat 10-20, Vornkenstraat 1-35)
- Pieter Steynstraat 1-359
- Radewijnstraat 10-12 (en Zerboltstraat 65)
- Rembrandtlaan 15-51 (en Van Ostadestraat 1-21, 2-4, Albert Cuypstraat 30-36, Ruysdaelstraat 2-30, Hobbemastraat 1-3)
- Rhijnvis Feithlaan 23-35
- Rhijnvis Feithlaan 36-38
- Rhijnvis Feithlaan 102-140 (en Stilobadstraat 3)

- Ruusbroecstraat 7-201
- Schuttevaerkade 2-32 (en Rembrandtlaan 1-5)
- Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37, Paulus Buysstraat 2-60, Anthonie van Heimstraat 2-84, Pieter Steynstraat 2-12, Jacob Gillesstraat 1-47, 2-50, Johan van Oldenbarneveltstraat 1-17, 2-22, Anthony Duyckstraat 1-17, 2-22, Adriaan Pauwstraat 1-17, 2-22, Johan de Wittstraat 1-17, 2-22, Meppelerstraatweg 87-127, Caspar Fagelstraat 1-17)
- Sumatrastraat 13-43, 36-74 (en Billitonstraat 23-41, 28-46, Madurastraat 3-27, 6-24)
- Thomas à Kempisstraat 13
- Thomas à Kempisstraat 17
- Thomas à Kempisstraat 90
- Turfmarkt 1
- Turfmarkt 10
- Van Heusdenstraat 2
- Van Wevelinkhovenstraat, bij 1
- Van Wevelinkhovenstraat, bij 105-107
- Vechtstraat 64-80
- Vechtstraat 96
- Vechtstraat 108-110 (en Rhijnvis Feithlaan 43-43a)
- Vermeerstraat 1-23
- Vermeerstraat 25-33
- Warmoesstraat 77-83

Objecten met bouwhistorische verwachtingswaarde:

- Binnengasthuisstraat 54-55
- Blekerswegje 6
- Diezerkade 7-8
- Diezerkade 10-11
- Diezerkade 14
- Diezerkade 16
- Diezerplein 21
- Diezerplein 2
- Diezerplein 4-4a
- Thomas à Kempisstraat 1.2

- Thomas à Kempisstraat 3
 - Thomas à Kempisstraat 5
 - Thomas à Kempisstraat 9
 - Thomas à Kempisstraat 11
 - Thomas à Kempisstraat 13
 - Thomas à Kempisstraat 17
 - Thomas à Kempisstraat 55
 - Thomas à Kempisstraat 57-57a
 - Thomas à Kempisstraat 2
 - Thomas à Kempisstraat 4
 - Thomas à Kempisstraat 6
 - Thomas à Kempisstraat 8a
 - Thomas à Kempisstraat 28-30-32
 - Thomas à Kempisstraat 38-40
 - Thomas à Kempisstraat 90
- 7. Laanbeplanting Floresstraat
 - 8. Enkele bomen langs Meppelerstraatweg
 - 9. Enkele bomen langs de Anthonie Heinsiusstraat
 - 10. Bomen in noordelijke parkrand Dieze Oost
 - 11. Twee bomen in plantsoen Pieter Steynstraat
 - 12. Laanbeplanting Hogenkampsweg (weggedeelte tussen Meppelerstraatweg en Zerboltstraat)
 - 13. Enkele bomen in park langs de Van Wevelinkhovenstraat
 - 14. Beplanting Diezerplein
 - 15. Beplanting in parkje aan de Gennestraat
 - 16. Rij bomen in park Ferdinand Bolstraat
 - 17. Boom in plantsoentje Ruijsdaelstraat

Monumentale bomen (lijst gemeente Zwolle)

1. Beplanting Turfmarkt
2. Beplanting langs de Nieuwe Vecht
3. Enkele bomen in tuin HBS Bagijnesingel
4. Enkele bomen in tuin villa Molenzicht, Vechtstraat
5. Solitaire boom Warmoesstraat
6. Solitaire boom achter bebouwing hoek Bisschop Willebrandlaan-Thomas à Kempisstraat
7. Solitaire boom in plantsoen splitsing Hobbemastraat-Ferdinand Bolstraat (?)
8. Solitaire boom op achtererf perceel Thomas à Kempisstraat
9. Kastanjes op het pleintje Kastanjestraat

Waardevolle bomen (lijst gemeente Zwolle)

1. Beplanting Turfmarkt (onderdelen)
2. Beplanting langs Nieuwe Vecht (onderdelen)
3. Enkele bomen in tuin villa Molenzicht, Vechtstraat
4. Boom achtererf bebouwing Vechtstraat
5. Boom op pleintje in Sumatrastraat
6. Laanbeplanting Borneostraat

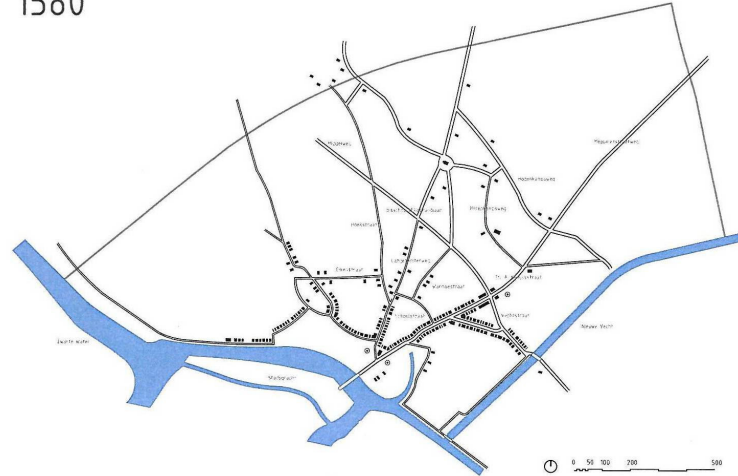

7 LITERATUUR/BRONNEN

- Augusteijn, J., *Historische plattegronden van Nederlandse steden. Overijssel, deel 9.1. De steden van Noordwest-Overijssel*, Alphen aan den Rijn 2002
- Berkenvelder, F.C., *Korte geschiedenis van Zwolle*, Zwolle 1980
- Berkenvelder, F.C., *Zo was Zwolle rond 1900*, s.d.
- Buijs, A. e.a. (Het Oversticht), *Cultuurhistorische kenschetsten IJsseldelta, Noordwest-Overijsselland en Vechtdal, Reestal en Staphorst-Rouveen*, april 2003.
- Conens, H.R., A. Pfeifer e.a., *Op de kop gekiekt. Zwolle in luchtfoto's*, Zwolle 1976
- Coster, W. (red.), *Een kleine staalkaart van het Zwols industrieel erfgoed*, (Zwols Historische Reeks, nummer 2, september 2001).
- Evenboer, B., *Neem nou Zwolle. Een kleine historie over de ontwikkeling van Zwolle. Spoolde / Veerallee*, Zwolle 1987
- Geerse, A., Stedenbouwkundige BV en Urbanoffice, *Nieuwstad Diezerpoort. Op weg naar een ontwikkelingsprogramma*, 2007.
- Geest, J. van, *S.J. van Embden*, Rotterdam 1996
- Hoogstraten, D. van, *Architectuurgids van Zwolle in de 20^e eeuw*, Zwolle 1999
- Hove, J. ten, *Geschiedenis van Zwolle*, Zwolle 2005
- Hove, J. ten, "Zwolle, stad in driestromenland", in: *Overijsselse Historische bijdragen*, 122^e stuk, 2007, p. 163-176.
- Huismans, W. e.a. (red.), *Als de Dag van Gisteren. Honderd jaar Zwolle en de Zwollenaren*, Zwolle 1991-1993.
- Koeman, C. en J.C. Visser, *De stadsplattegronden van Jacob van Deventer*, Alphen aan den Rijn 1994.
- Kuile, E.H. ter, *De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Deel IV De provincie Overijssel, Noord- en Oost-Salland, 's-Gravenhage* 1974
- Louwen, J. en H. Prins, *Ach lieve tijd. 750 jaar Zwolsen, Zwollenaren en hun....*, Zwolle 1980-1982
- Messchaert, K., *Inventarisatie naoorlogse bouwkunst en stedenbouw Zwolle*, z.p. februari 2001 (ongepubliceerde rapportage in opdracht van de gemeente Zwolle.
- Noordegraaf, L., *Nederlandse marktsteden*, Utrecht-Antwerpen 1985, p.70.
- Overbeek, M., *Fietstocht Industrieel Erfgoed in Zwolle*, Zwolle 2003
- Overbeek, M., *De Zwolse School. Zwolse schoolgebouwen van 1865 tot heden*, Zwolle 2008, p. 46.
- De Pater, B.C. en B. Schoenmaker, *Grote Atlas van Nederland 1930-1950*, Zierikzee 2005, p.194-195: Topografische Kaart, 1:50.000, Oost-Zwolle, uitgave mei 1941
- Pfeiffer, A. (tekst) en H.R. Conens (Aerophoto Eelde, Luchtfotografie), *Op de kop gekiekt. Zwolle in luchtfoto's*, Zwolle 1976
- Pot, C.W. van der, *Zwolle's omgeving omstreeks 1900*, Zwolle z.j.
- Rijst, B. van der, *Oud Zwolle vanuit de lucht. Foto's: KLM Aerocarto*. Hoogeveen 1996
- Schrier, D.M. van der en J.P. van den Berg, "Hoe de Aa te Zwolle weteringen aantrok", in: *Overijsselse Historische bijdragen*, 116^e stuk, 2001, p.53-83.
- Van Schagen Architecten, *De meerwaarde van het bestaande. Kansen voor Dieze Oost*, Rotterdam-Zwolle 2008.
- Versfelt, H.J., *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*. Groningen 2003.
- Het Oversticht, *Inventarisatie Jongere Bouwkunst 1850-1940. Beschrijving Gemeente Zwolle*. Zwolle 1988.
- *Ontwikkelingsvisie Diezerpoort ben ik*, vastgesteld door de Gemeenteraad van Zwolle op 11 mei 2009.
- *Toelichting bestemmingsplan Diezerpoort*, i.h.b. hoofdstuk 2, Beschrijving bestaande situatie, 8 september 2006.
- *Drie stedenbouwkundige ensembles in de wijk Dieze-Oost, Zwolle. Een studie in het kader van NOBO; Programma Naoorlogs Bouwen in Overijssel, bouwlaag 3: "Opgestroopte Mouwen"*, z.p. en z.j.
- *Wijkanalyse Diezerpoort*
- <http://watwaswaar.nl/>
- Website beeldbank Overijssel, uitgave van de gemeente Zwolle, mei 2007.
- <http://www2.historischcentrumoverijssel.nl/zwolle/zw/geschz3.htm>

Bijlage: Ontwikkeling Dieze, illustraties uit *Nieuwstad Diezerpoort, op weg naar een ontwikkelingsprogramma*, samengesteld door Andries Geerse, Stedenbouwkundige bv en Urbanoffice (ontwerpteam Andries Geerse, Marek Vogt en Madir Shah), 2007

1580

1870

1650

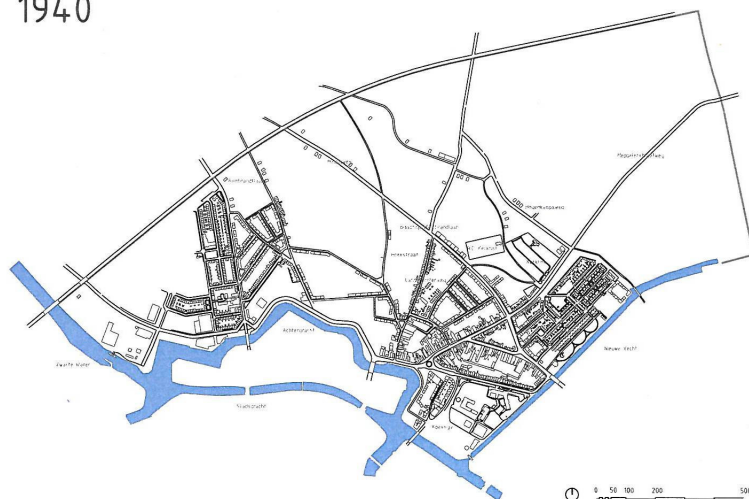

1910

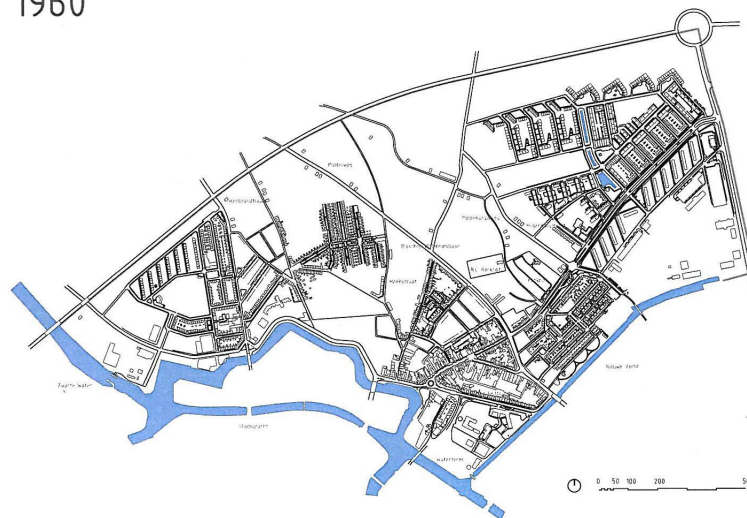
1940

1980

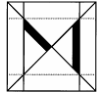

1960

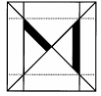
2007

LIJST CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE BEBOUWING	Adres		Karakteristiek	Waarde Zie kaart
	Adriaan Pauwstraat	1-17, 2-22	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Albert Cuypstraat	1a	In de door reeksen eengezinswoningen gedomineerde omgeving neemt dit object een opvallende plek in. Het vermoedelijk rond 1950 gerealiseerde bouwwerk vormt een restant van de oude gemeentewerf. Karakteristiek is de opzet met een ijzeren vakwerkconstructie en een breed betonoverstek. Het tegenover de Jan Tooropstraat gesitueerde pand wijkt terug ten opzichte van de rooilijn.	
	Albert Cuypstraat	1-15	De Zwolse architect H. de Nie bouwde dit als een hofje opgezette complex in 1939-1940. Door zijn opzet en vormgeving vertegenwoordigt het hofje architectuurhistorische waarde en is er sprake van typologisch belang. Bij de rond 1999 uitgevoerde renovatie bleef het authentieke karakter goed behouden. Als een oorspronkelijk voor 'r.k. armlastige ouderen' bedoeld complex dat werd opgericht door stichting "De Doetinchemshuizen" is het hofje van cultuurhistorische betekenis. Verder is dit tussen twee straten gelegen complex dat de kopzijde van een groter woonblok beslaat van stedenbouwkundig belang.	
	Albert Cuypstraat	2-16	Zie ook: Jan Tooropstraat 1-17, 10-20. Het vanuit één opzet gerealiseerde woningbouwcomplex is in 1927 gebouwd door de Zwolse architect G.Th. Ruberg. Opdrachtgever was woningstichting Het Noorden. Karakteristiek is de vormgeving in een zakelijke trant, met mansardedaken die een echo vormen van de Amsterdamse School. Twee hoge topgevels accentueren de toegang naar de Jan Tooropstraat. Stedenbouwkundige betekenis als een voorbeeld van een ruim opgezet woningbouwcomplex met markante hoekpartijen. In deze betekenis is er verwantschap met de tuindorpgedachte. In de hoofdopzet is het authentieke karakter goed herkenbaar gebleven.	
	Albert Cuypstraat	30-36	Zie: Rembrandtlaan 15-51	

	Albert Cuypstraat	38-60	Zie ook: Van Ostadestraat 6-14, Ruysdaelstraat 1-23, Hobbemastraat 5-13. Vanuit één opzet gerealiseerd woningbouwcomplex uit 1927 met een geheel omsloten binnenterrein, als invulling van een door vier straten omsloten woonblok. Opdrachtgever: woningstichting Concordia; architect G.Th. Ruberg. Stedenbouwkundige betekenis als een karakteristiek voorbeeld van stadsplanning in het interbellum, met markante topgevels bij de hoekpartijen. Opvallende ligging tegenover een ruim plantsoen. De tweelaags woningen hebben omlopende schilddaken. Gewijzigde detaillering.	
	Albert Cuypstraat	62-108	Zie ook: Ruysdaelstraat 25-79, 80-110, Rembrandtlaan 101-117a. Woningbouwcomplex uit circa 1955-1960. Voorbeeld van naoorlogse stadsplanning, ingepast in een bestaande wijk. Vrij ruime opzet in de vorm van strokenbouw met langgerekte gevelwanden, deels met voortuintjes. De tweelaags woonblokken zijn bescheiden vormgegeven en opgezet als beneden- en bovenwoningen. Ze worden gekenmerkt door een afwisseling van telkens vier ingangen en vrij forse vensterpartijen. Met pannen gedekte zadeldaken. Door renovatie is de detaillering van vensters en ingangen gewijzigd (deels kunststof).	
	Albert Cuypstraat	17-93	Zie: Minervalaan 3-158	
	Anthonie Heinsiusstraat	1-95	Deze galerijflat is in 1956 in opdracht van de Algemene Zwolse Coöperatieve Woningbouwvereniging (AZCW) gebouwd, door de Arnhemse architecten Corn. Nap en G.J.P. van Ede. Medewerking van het Zwolse constructiebureau ir. H.P. van Schieveen. Het flatgebouw neemt aan de kopzijde van het woonbuurtje langs de Isaac van Hoornbeekstraat e.o. een stedenbouwkundig waardevolle plek in, als een scherm ter begrenzing van de wijk. Een karakteristiek detail vormen de 'gekartelde' daklijsten langs de kopgevels. Nadruk op een strak lijnenspel van horizontalen en verticalen. Markante trappenhuissecties.	
	Anthonie van der Heimstraat	2-84	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Anthony Duyckstraat	1-17, 2-22	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	

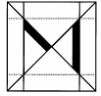
	Bagijnesingel	1-13	In één opzet gerealiseerd blok van zeven herenhuizen uit 1932, architect C.H. Voogd. De tweelaags woningen hebben een gezamenlijk schilddak en zijn uitgevoerd in een zakelijke trant. Ze vertegenwoordigen architectuurhistorische kwaliteiten. Door hun ligging bij de Schoenkuipenbrug nemen ze een stedenbouwkundig waardevolle positie in bij de aansluiting van het Groot Wezenland op de Turfmarkt. Het blok markeert de westelijke kopzijde van dit plein, vlakbij de monumentale Oosterkerk.	
	Bagijnesingel	17	De pastorie van de Oosterkerk vormt één geheel met het naastliggende kerkgebouw (Bagijnesingel 17a) en dateert net als de kerk uit 1888. De architecten Meijer voerden de pastorie uit in een historiserende trant met vergelijkbare detaillering als de kerk (rondboogfries). Markante opzet met een symmetrische voorgevel en een middenrisaliet met timpaan. Op de begane grond is de vensterinvulling later gewijzigd. Waardevol architectuur- en cultuurhistorisch ensemble.	
	Bagijnesingel	17a	De Doleantie- of Oosterkerk is in 1888 gebouwd voor de Nederduits Gereformeerde ofwel Dolerende gemeente. Het ontwerp is geleverd door de architecten J.W. en C.W. Meijer. Ze voerden het gebouw uit in een historiserende trant met rondboogvensters en een ranke spits. Het driebeukige schip is onder één zadeldak gevat. Het architectuurhistorisch waardevolle object vertegenwoordigt hoogwaardige esthetische kwaliteiten en neemt aan de kopzijde van de Turfmarkt een stedenbouwkundig belangrijke positie in. Vanaf de Schoenkuipenbrug valt het object op een schilderachtige manier in het zicht. Er is cultuurhistorische waarde door de verwijzingen naar de historie van de protestante gemeenschap in Zwolle.	

	Bagijnesingel	19-21	Dit uit twee herenhuizen bestaande ensemble is van architectuurhistorisch belang als een goed bewaard gebleven voorbeeld van voorname herenhuizenbouw in Neorenaissancetrant uit circa 1895. Tezamen met het complex van de naastgelegen Oosterkerk vormt het object een gaaf historisch ensemble bij de aansluiting op de Turfmarkt. De twee huizen weerspiegelen op een heldere wijze de laat 19 ^{de} -eeuwse ontwikkelingen in het betreffende deel van Zwolle. Nr. 19 is gemeentelijk monument.	
	Bagijnesingel	25-35	Dit uit veertien middenstandswoningen (beneden- en bovenwoningen) bestaande complex dateert uit 1921 en is ontworpen door de Zwolse aannemer-architect H.J. Sluiter. Het complex maakt deel uit van de waardevolle historische gevelwand tegenover de voormalige HBS en wordt gekenmerkt door een tweelaags opzet en met rode pannen gedekte daken. Evenwichtig spel van horizontalen en verticalen, verlevendigd door een topgevel met steekkap. Tezamen met de naastgelegen oudere herenhuizen levert het ontwerp een bloemlezing van architectuurhistorische ontwikkelingen.	
	Bagijnesingel	37-41	Uit 1933 daterend ensemble als hoekoplossing bij de aansluiting van de Bagijnesingel op de Rhijnvis Feithlaan. Het betreft drie herenhuizen die vanuit één opzet zijn gebouwd naar een ontwerp van G.P. Leussink & Zn. De woningen zijn uitgevoerd in een rationalistische trant met enkele markante topgevels. Als hoekoplossing is het ensemble van stedenbouwkundig belang. Verder vertegenwoordigt het zowel in de hoofdvorm als de detaillering goed behouden gebleven drietal architectuurhistorische waarde.	
	Bagijnesingel	4	Naast de voormalige HBS staat deze uit 1909 daterende conciërgewoning, vermoedelijk een ontwerp van stadsarchitect L. Krook. Het in een traditionalistische trant met invloed van de chaletstijl uitgevoerde pand vertegenwoordigt architectuurhistorische waarde en is als annex van de HBS van cultuurhistorisch belang. Tezamen met het schoolgebouw is er sprake van een waardevol ensemble dat aan de Bagijnesingel een belangrijke blikvanger vormt.	

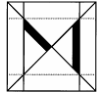
	Bagijnensingel	6	In 1867 werd deze door stadsarchitect B. Reinders in een eclectische stijl uitgevoerde HBS in gebruik genomen. In 1890 zijn de zijvleugels verlengd en in 1952 volgde de toevoeging van een verdieping en de vernieuwing van het trappenhuis. De historische gelaagdheid is nog altijd goed afleesbaar en onderstreept de architectuurhistorische waarde van het gebouw. Als één van de belangrijkste historische schoolgebouwen in Zwolle is er sprake van cultuurhistorisch belang. Tezamen met de naastgelegen conciërgewoning uit 1909 vormt het object een waardevol ensemble nabij de lommerrijke Turfmarkt.	
	Bagijnensingel	z.n.	Het Schoenkuipenbrugje is de laatst overgebleven draaibrug in Zwolle en dateert uit 1907. In dat jaar werd de bestaande ophaalbrug door stadsarchitect L. Krook vervangen door de draaibrug. Tegelijk met de brug en de bijbehorende brughoofden realiseerde hij het naastgelegen houten brugwachtershuisje. Met de tegenover de brug gelegen Oosterkerk en de woningen aan de Bagijnensingel 1-13 vormt de Schoenkuipenbrug c.a. een markant historisch ensemble dat karakteristiek is voor de binnenstad e.o. van Zwolle.	
	Bankastraat	2-10	Zie: Javastraat 17-53	
	Berkumstraat	35-65	Zie ook: Westerveldstraat 1-29, 2-26, Warmoesstraat 44-66. In het kader van de wijksanering in de Diezerpoort is dit complex rond 1980 gebouwd. Architect G. van der Belt voerde de gekoppelde eengezinswoningen uit met een markante gebogen kap. Het gebogen lijnenspel wordt herhaald in de toegangstrapjes en de balkons. Op de hoek van de Berkumstraat en de Bisschop Willebrandlaan neemt het complex een in het oog vallende positie in.	
	Berkumstraat	100	In 1920-1921 liet het bestuur van de Nederduitsch Hervormde Stadsevangelisatie door de bekende Zwolse architect M. Meijerink (1873-1943) dit evangelisatiegebouw met kliniek en conciërgewoning bouwen. Nog altijd verwijst het stermotief boven de ingang naar de benaming "De Ster". M. en H. Meijerink (1901-1967) voegden in 1928 aan de achterzijde een kleine zaal toe. De oorspronkelijke functie ging lang geleden verloren maar het gebouw behield zijn authentieke karakter. Er is sprake van architectuur- en cultuurhistorische waarden. In de wijk neemt het bouwwerk een opvallende positie in.	

	Beukenstraat	83	Zie: Eikenstraat 2-2a	
	Beukenstraat	91-163	Zie: Kastanjestraat 1-63, 2-34	
	Beukenstraat	92-146	Zie: Kastanjestraat 65-87, 36-60	
	Billitonstraat	23-41, 28-46	Zie: Sumatrastraat 13-43, 36-74	
	Binnengasthuisstraat	1	De villa Molenzicht is gebouwd in 1877, in opdracht van de wijnhandelaar W.A. van Laer. Het pand verving een reeds bestaand (gelijknamig) buitenhuis. Erfgenaam Mr. D. van Laer speelde een belangrijke rol bij de overplaatsing van het binnengasthuis naar de belendende percelen (1923-1924). De villa werd het hoofdgebouw van De Gasthuizen en kwam later in gebruik bij woningstichting Openbaar Belang. Het eclectisch vormgegeven pand is van architectuur- en cultuurhistorisch belang en neemt een opvallende positie in bij de brug over de Nieuwe Vecht.	
	Binnengasthuisstraat	2-13	In 1956-1957 in opdracht van de charitatieve Pruimersstichting gebouwd complex van twaalf woningen. De Zwolse architecten H. Mastenbroek en J.H. de Herder leverden het ontwerp. Het in een traditionele trant met enkele moderne details uitgevoerde complex heeft architectuurhistorische waarde als een goed voorbeeld van naoorlogse bouwkunst. Er is cultuurhistorische waarde vanwege de ontstaansachtergrond. Als een ensemble van drie trapsgewijs verspringende bouwdelen neemt het complex een opvallende positie in.	
	Binnengasthuisstraat	14-53	De Zwolse architect Mannes Meijerink bouwde dit complex in 1923. Opdrachtgever was de stichting Het Nieuwe Binnengasthuis. Het voor ouderenhuisvesting bestemde binnengasthuis markeert de verplaatsing van het gasthuis uit de binnenstad. Bij de renovatie is het authentieke karakter goed behouden gebleven waardoor er nog immer sprake is van architectuurhistorische waarde. Als een laat voorbeeld van een charitatieve stichting is het complex van cultuurhistorische betekenis. De woningen nemen een in het oog vallende positie in tegenover het lommerrijke park tussen de Binnengasthuisstraat en de Vondelkade.	

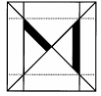
	Binnengasthuisstraat	54-55	De zaadragershuisjes verwijzen nog altijd naar de prestedelijke fase van het gebied langs de Nieuwe Vecht. Hier bestonden diverse oliefabrieken en oliemolens, waarvan molen De Passiebloem het restant vormt. De zaadragers droegen het lijnzaad naar de molens en fabrieken, waar het werd verwerkt tot lijnolie. De huisjes hebben een 18 ^{de} -eeuwse oorsprong en zijn van architectuur- en cultuurhistorisch belang. Aan het hier gelegen park nemen ze een opvallende positie in.	
	Bisschop Willebrandlaan	30	Voorheen Molenkampweg 1. Vrm. r.k. Sint-Franciscusschool uit 1958-1959 naar ontwerp van het Nijmeegse bureau J.G. Deur en C. Pouderoyen dat vlakbij ook de nieuwe Sint-Michaëlskerk bouwde. De eertijds voor het lager onderwijs bestemde school is opgezet volgens het haltype. De hal is tegelijk een gang die naar de klaslokalen leidt. Opmerkelijke centraalbouwvormige uitbouw, bestemd voor het schoolhoofd, een leermiddelenkamer, garderobe en wc. Markant voorbeeld van naoorlogse scholenbouw. Cultuurhistorisch belang voor de ontwikkelingsgeschiedenis van katholiek Zwolle.	
	Bisschop Willebrandlaan	32-34	De vrm. Sint-Michaëlskerk (nr. 32) met pastorie (nr. 34) dateert uit 1964. Architectenbureau J.G. Deur en C. Pouderoyen, Nijmegen. Het complex vormt de opvolger van de (gesloopte) neogotische Michaëlskerk in de binnenstad. Het complex is van architectuurhistorisch belang als een voorbeeld van moderne naoorlogse kerkarchitectuur c.a. Cultuurhistorische waarde voor de ontwikkelingsgeschiedenis van katholiek Zwolle. De markante toren vormt al op grote afstand een belangrijke blikvanger en een oriëntatiepunt.	
	Bisschop Willebrandlaan	62	De r.k. begraafplaats dateert uit 1841. Op het door F.W.J.A. baron Van Lamsweerde geschonken terrein staat een sterk in het oog vallende neogotische kerkhofkapel uit 1883. De begraafplaats is bereikbaar via een in dezelfde stijl uitgevoerde toegangspoort. Verder omdat dit historisch waardevolle ensemble een tegelijk met de kapel gebouwd baarhuisje en een Calvariekruis waarvan het gietijzeren corpus uit 1853 dateert. De door kerkhofmuren omzoomde Molenkampsweg scheidt het terrein van de Algemene Begraafplaats uit 1823-1824. Cultuurhistorisch waardevol en van wezenlijk belang voor de geschiedenis van katholiek Zwolle.	

	Blekerswegje	1a-1d	In 1957 in opdracht van J. Jansen (Brink 11) naar een ontwerp van de Gebr. Boxman uit Zwolle gebouwd pand. Het bescheiden vormgegeven bouwwerk werd opgezet als een bedrijfspand met magazijn, kantoor en bovenwoning voor de uitgeverij La Rivière & Voorhoeve die vanaf 1920 op deze locatie gevestigd is geweest. Later vestigde er zich het installatiebedrijf fa. Huberts. Het ontwerp is karakteristiek voor de traditionele variant in de naoorlogse bouwkunst. Bij de aansluiting van het Blekerswegje op de Diezerkade en de Brink neemt het object een opvallende positie in. Enkele detailwijzigingen.	
	Blekerswegje	4-4a	Het uit 1903 daterende bouwwerk vormt een restant van de historische gevelwand langs de stadsgracht vertegenwoordigt architectuur- en cultuurhistorische waarde. Het voor zijn ontstaansperiode vrij ouderwetse ontwerp is geleverd door A.A. Lankhorst Azn. die het pand in opdracht van H. Zijlstra bouwde. Tegelijk met deze beneden- en bovenwoning realiseerde hij enkele inmiddels verdwenen houtloodsen. De rechts van het pand gelegen toegangspoort is eveneens verdwenen. Door de ligging langs genoemde stadsgracht vertegenwoordigt dit opmerkelijke pand ensemblewaarde.	
	Blekerswegje	6	Tegenover de Stadsgracht staat dit pand uit omstreeks 1840-1860, maar vermoedelijk met een oudere kern. Het tweelaags pand is in zijn vormgeving verwant aan het late Classicisme. Als een restant van de historische bebouwing langs genoemde stadsgracht is het object van cultuurhistorische waarde. Het bouwwerk neemt een in het oog vallende positie in.	
	Boerendanserdijk	1	Dit langs het water van de Nieuwe Vecht gelegen pand uit circa 1915 maakt deel uit van een historisch ensemble waartoe ook molen De Passiebloem behoort. Het in 2009 door brand aangetaste pand vormt als een voormalige portierswoning het enige restant van het gesloopte fabriekscomplex van de firma Reinders (oliefabrieken). Net als genoemde molen verwijst de woning naar de vroegere bedrijvigheid langs de Nieuwe Vecht waar oliehoudende zaden in molens en fabrieken tot olie werden verwerkt.	

	Borneostraat	5-13	Zie ook: Soendastraat 12-14. Dit van een jaarsteen voorziene sociale woningbouwcomplex dateert uit 1935-1936 en vormt de laatste vooroorlogse invulling van de wijk. Het in opdracht van de Derk Buisman Stichting gebouwde complex is uitgevoerd in een traditionalistische trant, verwant aan de Delftse School. In rode handvormsteen uitgevoerd metselwerk. Zorgvuldig gedetailleerde ingangen in een ondiepe portiek met blokverbandlijsten en een luifel. Stedenbouwkundige waarde als onderdeel van vooroorlogse stadsinvulling in een arbeiderswijk. Vermoedelijke architect: M. Meijerink.	
	Borneostraat	15	Zie: Soendastraat 1-5	
	Borneostraat	17-61	Dit blok uit 1946-1947 markeert de naoorlogse ontwikkelingen in de Diezerpoort. Architectenbureau Meijerink leverde in opdracht van woningbouwvereniging Samenwerking het ontwerp. De tweelaags woningen zijn uitgevoerd in een traditionalistische trant met kenmerken van de Delftse School. Opzet als 'een Hollands huis' met bakstenen gevels en een pannendak. Markante onder een segmentboog gevatte ingangen en ruitvormig siermetselwerk. Door zijn langgerekte gevelwand voegt het complex zich naar de bestaande opzet van het met woonblokken ingevulde buurtje.	
	Borneostraat	4-10	In 1936 in opdracht van de Zwolse Vereniging tot Verbetering der Arbeiderswoningen gebouwd complex, naar ontwerp van W.A.N. Aberson. Vroeg voorbeeld van een portiekflat, met beneden- en bovenwoningen die toegankelijk zijn via twee trappenhuizen. Opvallend is de aansluiting bij de traditionele huizenbouw, door het hoge zadeldak met pannendekking. Het ontwerp is van typologische waarde. Ondanks enkele detailwijzigingen bleef het authentieke karakter goed behouden.	
	Borneostraat	12-50	Complex van twintig arbeiderswoningen, in 1928 in opdracht van de Zwolse Vereeniging tot Verbetering der Arbeiderswoningen gebouwd. De architect was W.A.N. Aberson. Karakteristiek is de verwantschap met de Amsterdamse School. Dit blijkt vooral uit de mansardedaken met rode pannendekken. Hoog doorgestoken topgevels met steekkappen vormen een levendige afwisseling binnen het door horizontalen gedomineerde lijnenspel. Karakteristieke invulling in een door gevarieerde vooroorlogse bebouwing gedomineerde woonwijk.	

	Borneostraat	52-60	<p>Aan de betreffende zijde van de Borneostraat bouwde de Vereniging tot Verbetering der Arbeiderswoningen ook dit markante blok. Het dateert uit 1924 en is ontworpen door J.D.C. Koch, Zwolle. De éénlaags woningen zijn voorzien van roodgedekte zadeldaken met dakhuizen die langs de bovenzijde met verticale sierstroken zijn verlevendigd. De langs de onderzijde van de dakhuizen doorlopende goten vormen een markant horizontaal tegenwicht. Ondanks detailwijzigingen bleef het authentieke karakter goed behouden. Karakteristieke invulling van een vooroorlogse arbeiderswijk.</p>	
	Borneostraat	z.n.	<p>Tussen 70 en 72. Het betreft de doorgang naar het vroegere binnengasthuis ofwel de voor ouderenhuisvesting bestemde woninkjes die in 1923-1924 door architect M. Meijerink aan de Binnengasthuisstraat werden gebouwd. De poort draagt het jaartal 1924 en is voorzien van het opschrift GASTHUIS. Het object vormt een wezenlijk onderdeel van bedoeld complex en is van cultuurhistorische waarde. Aan de Borneostraat is de poort een markante afwisseling binnen de aaneengesloten gevelwand.</p>	
	Brink	1	<p>Zie ook Thomas a Kempisstraat 2. Het hier gevestigde stadscafé markeert een oud perceel waarvan de huidige verschijningsvorm teruggaat op circa 1850. Vermoedelijk is er evenwel een oudere kern. Het pand maakt immers deel uit van de gevelwanden aan de kop van de Thomas a Kempisstraat, waar Deze van oudsher direct vanuit de stad bereikbaar was. Het uit verschillende panden bestaande bouwwerk vertegenwoordigt bouw- en architectuurhistorische waarden en neemt een stedenbouwkundig belangrijke positie in.</p>	
	Brink	5-7	<p>Dit uit het laatste kwart van de 19de eeuw daterende complex van drie woningen ligt in de zichtas van het haaks op de Brink aansluitende Koewegje. De woningen zijn uitgevoerd in een bescheiden trant met gemetselde gevels en een hoofdgestel. In de loop van de tijd ondergingen ze een aantal wijzigingen maar in de hoofdvorm is het authentieke karakter goed behouden gebleven.</p>	

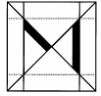
	Brink	11-11a-11b	Deze voormalige villa dateert uit circa 1860-1870 en vormt een stedenbouwkundig waardevol hoekpand aan het wigvormige pleintje bij de aansluiting van het Koewegje op de Brink. Als een voorbeeld van de villabouw die vanaf het derde kwart van de 19 ^{de} eeuw langs een uitvalsweg van de stad werd gerealiseerd vertegenwoordigt het object cultuurhistorische waarde. Karakteristiek zijn de witgepleisterde gevels met hoeklisenen en een hoofdgewel. De getoogde vensters zijn voorzien van een T-schuifraam.	
	Brink	13	Dit in 1914 gebouwde pand is van cultuurhistorische betekenis door de opzet als een samenkomstlokaal met woning voor de 'Vergadering', een religieus genootschap dat in de jaren 1880 in het kader van het Reveil ontstond. De Vergadering was in Zwolle nauw gerelateerd aan de uitgeverij La Rivière & Voorhoeve die even verderop aan de Brink was gevestigd. Nog steeds is Brink 13 als een kerkje in gebruik. Het authentieke karakter van dit pand is goed behouden gebleven. Markant afgeschuinde hoekpartij bij de aansluiting op het Koewegje.	
	Brink	2-3	Deze gevelwand is karakteristiek voor het kleinschalige en welhaast dorpse karakter bij de entree van de Diezerpoort, aan de Brink. De gevels dateren uit het midden van de 19 ^{de} eeuw en maken vermoedelijk deel uit van een oudere bouwkern. Tezamen met de overige bebouwing rondom de Brink vertegenwoordigen de panden een waardevol stedenbouwkundig ensemble, als achtergrond van de hier gelegen historische stadsgracht.	
	Brink	4	Het pand is één van de oude villa's die rond 1850-1860 bij de aansluiting van de Brink op het Blekerswegje zijn gebouwd, langs de uitvalsweg van de stad en bij de hier gelegen haven. Het tegenwoordig als een winkel en bovenwoning in gebruik zijnde object wordt nog altijd gekenmerkt door karakteristieke gepleisterde gevels met een cordonlijst en een hoofdgewel.	

	Brink	8-10	<p>Stedenbouwkundig waardevol ensemble dat uit een blok van drie middenstandswoningen bestaat. Ze zijn in 1935 vanuit één opzet naar een ontwerp van C.J. Vriens gebouwd en uitgevoerd in een vrij zakelijke trant. Vanaf de Bagijnesingel valt dit in rode handvormsteen opgetrokken blok op door zijn zorgvuldige opzet. Het blok vertegenwoordigt architectuurhistorische waarde. Zowel in de hoofdvorm als de detaillering is het authentieke karakter goed behouden gebleven.</p>	
	Brink	12	<p>Uit 1932-1933 daterend pand. Het van siermetselwerk voorziene ontwerp vertegenwoordigt enige architectuurhistorische kwaliteiten. Zowel in de hoofdvorm als de detaillering is het authentieke karakter goed behouden gebleven. Er is situeringswaarde door de markante ligging bij de aansluiting van het Koewegje op het wigvormige pleintje langs de Brink. Architect onbekend (signatuur onleesbaar).</p>	
	Brink	14-14a	<p>In 1959-1960 liet de op de hoek van het Blekerswegje gevestigde uitgeverij La Rivière & Voorhoeve haar bestaande magazijn verbouwen tot een magazijn met kantoor. Het Zwolse architectenbureau Lankhorst schiep een modern-functionalistisch pand dat wordt gekenmerkt door een evenwichtig spel van horizontalen en verticalen. Op de verdieping kwam het directiekantoor. Ondanks het verlorengaan van de uitgeverij-belettering langs de daklijst is het authentieke karakter goed behouden gebleven. Het ontwerp vertegenwoordigt architectuurhistorische kwaliteiten.</p>	

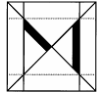
	Burgemeester Drijbersingel	11-13	<p>Dit uit 1958 daterende en in 1966-1967 uitgebreide schoolgebouw (Dr. Itardschool = Vermeerstraat 42) is een opmerkelijk voorbeeld van naoorlogse scholenbouw in Zwolle. Het complex werd gebouwd als een B.L.O.-school voor lager en kleuteronderwijs voor jongens en meisjes. Architect S. van der Wal (directeur Openbare Werken) zette de school op volgens het paviljoensysteem, met de nadruk op 'licht, lucht en ruimte' en met onder meer aparte ruimtes voor een schoolarts en een logopediste. Hij ging daarbij uit van het schooltype Wilhelmi dat omstreeks 1950 in Groningen was geïntroduceerd. De zeven door middel van lage portalen geschakelde klaslokalen verhouden zich in een flauwe curve tot elkaar. De entree is gericht op de Vermeerstraat. De klaslokalen krijgen van verschillende zijden licht, maar zijn duidelijk georiënteerd op het zuiden, waar ze de grote open speelruime afkaderen. Ondanks het (gedeeltelijke) verlies van de oorspronkelijke functie is het authentieke karakter goed behouden gebleven. Het ruim opgezette complex maakt deel uit van de groene kantoren- en scholenzone, die in de jaren zestig werd ontwikkeld aan het noordelijke Zwolse stadssingel. De gebouwen liggen hier in een groene, campusachtige structuur, karakteristiek voor ontstaansperiode, toen onderwijsgebouwen (en kantoren) vaak geclusterd werden in groene zones in wijkranden. De school is vanaf 2000 (deels) in gebruik bij het Leger des Heils.</p>	
	Burgemeester Drijbersingel	15	<p>Het gebouw van de Samenhofkerk dateert uit omstreeks 1965-1970 en is in opdracht van de Baptistengemeente gebouwd. Het Zwolse architectenbureau Meijerink leverde het ontwerp. Voorbeeld van moderne naoorlogse kerkarchitectuur. Karakteristiek voor dit modern-functionalistische bouwwerk is de als een tamelijk lage sokkelverdieping opgezette eerste bouwlaag die terugwijkt van de tamelijk robuuste bovenverdieping. Het object maakt deel uit van een strook met deels grootschalige (kantoor)bebouwing en scholen in een campusachtige opzet, die de overgang van de woonbuurtjes van Diezerpoort naar het binnenstadsgebied markeert.</p>	

	<p>Burgemeester Drijbersingel</p>	<p>25-25a</p>	<p>Dit vroegere kantoor van het GAK is in 1952-1953 gebouwd door architect H. Hoogewoning (Bureau Elling). Het bestaat uit enkele meerlaags vleugels met platte daken. Het ruim opgezette complex maakt deel uit van de groene kantoren- en scholenzone, die in de jaren zestig werd ontwikkeld aan het noordelijke Zwolse stadssingel. De gebouwen liggen hier in een groene, campusachtige structuur, karakteristiek voor ontstaansperiode, toen onderwijsgebouwen (en kantoren) vaak geclusterd werden in groene zones in wijkranden.</p> <p>In de jaren 1970 is het gebouw enkele malen uitgebreid maar het authentieke functionalistische karakter bleef goed behouden. In de voortuin een betonnen kunstwerk in de vorm van een gestileerde vogel (of vis).</p>	
	<p>Burgemeester Drijbersingel</p>	<p>z.n.</p>	<p>De beeldhouwer Frits Sieger maakte in 1966 de bronzen plaquette van Dr. L.L. Zamenhof, grondlegger van het Esperanto. Het monument staat bij de aansluiting van de Burgemeester Drijbersingel op de Zamenhofrotonde. De plaquette bevond zich eerder bij het Esperanto-monument van J. Maagendans aan de Zamenhofsingel (1976). Toen het is herplaatst op de huidige locatie is een nieuw muurtje gemetseld, waartegen de plaquette is aangebracht. Op het betreffende groenperceel valt het kunstwerk pas in tweede instantie op. De plaquette is van kunst- en cultuurhistorisch belang.</p>	

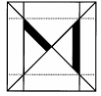
	Burgemeester Roelenweg	1	Voormalige Lederwarenfabriek Welma, met kantoor en woning, in 1953 gebouwd in opdracht van J. Cohn, naar ontwerp van architect P. Lankhorst uit Zwolle. Behoort tot de vroeg-naoorlogse industriële ontwikkelingen ten noorden van het Zwarte Water, nabij het centrum. Sobere traditionele baksteenarchitectuur, in details gewijzigd.	
	Burgemeester Roelenweg	9	Het behandelcentrum voor Geestelijke Gezondheidszorg RIAGG dat in 1994-1995 door architect J.J.M. Klompenhouwer van Brouwer Steketee Architecten (Rotterdam) werd gebouwd, wordt aan het Zwarte Water en de hier gelegen Hofvlietbrug gekenmerkt door een hoge en in paarsrode baksteen opgetrokken bouwmassa. Het gebouw heeft een opmerkelijke plattegrond, met drie vleugels die haaks aansluiten op een centraal aan het water geplaatst torenachtig bouwdeel.	
	Burgemeester Roelenweg	11	Nagenoeg direct aan de weg gelegen kantorencomplex (advocatenkantoor Nysingh) dat uit omstreeks 1985-1990 dateert. Het bouwwerk wordt gekenmerkt door een functionalistische opzet en bestaat uit meerdere bouwlagen onder platte daken. Geen hoge architectuurhistorische waarden.	
	Burgemeester Roelenweg	13	Omvangrijk kantorencomplex uit 2007 (Achmea), deel uitmakende van een strook met instellings- en kantoorbebouwing langs het Zwarte Water. Het modern-functionalistische complex wordt gekenmerkt door deels in hoogte verspringende, meerlaags bouwdelen, de toepassing van verschillende staal- en betonconstructies en ligt ingebed binnen een stelsel van bijbehorende parkeerterreinen. Opmerkelijke cilindervormige 'kantortoren'. Ontwerp van architectenbureau LKSVD, Kick Leijh. Prominente situering aan Zwarte Water, A28 en Burgemeester Roelenweg. Voorbeeld van hedendaagse architectuur met hoge ruimtelijke kwaliteit.	

				
	Burgemeester Roelenweg	15-17	Bedrijfsbebouwing uit omstreeks 2000 (Ferwerda Automaterialen). Het pand vanuit een utilitaire optiek opgezette gebouw zal zijn samengesteld uit een staalskelet en wordt gekenmerkt door een massieve en 'doos-achtige' verschijningsvorm. Karakteristiek zijn de platte daken en de met beplating afgewerkte gevels. Geen bijzondere architectuur- of cultuurhistorische betekenis.	■
	Burgemeester Roelenweg	19-25	Net als het bedrijfspand op de nrs. 15-17 maakt dit bouwwerk deel uit van een terrein met enkele autobedrijven, op de hoek van de Blaloweg en de Burgemeester Roelenweg. Het pand is opgezet als een autobedrijf, gecombineerd met een showroom en dateert uit omstreeks 2000. Er zijn twee bouwlagen, gevat onder een plat dak. Karakteristiek is ook hier de doosvormige en puur utilitaire opzet. Geen bijzondere architectuurhistorische betekenis.	■
	Caspar Fagelstraat	1-17	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Caspar Fagelstraat	2-64	Zie: Isaac van Hoornbeekstraat 1-95, 2-96	

	Ceintuurbaan	15	Dit door de Eindhovense gloeilampenfabriek Philips gerealiseerde bedrijfscomplex is vanaf 1953 in fasen tot stand gekomen, met de jongste bouwdelen uit de jaren 1970. Het eigen bouwbureau van Philips leverde de ontwerpen, veelal in samenwerking met het aannemersbedrijf J. van Egteren uit Enschede. De diverse gebouwen – bestemd voor de productie van condensatoren – kenmerken zich door een modern-functionalistische vormgeving. Karakteristiek is dan vooral het strakke lijnenspel van horizontalen en verticalen en deels in een rasterpatroon opgenomen vensterreeksen. Karakteristiek voorbeeld van naoorlogse bedrijfsarchitectuur, markant gelegen op de hoek van de Floresstraat.	
	De Voochtstraat	1-47	Zie: Zerboltstraat 2-68	
	Diezerenk	4-6	Deze twee woningen aan de Diezerenk dateren uit 1929-1930 en werden gebouwd naar een ontwerp van H.J. Gelder. Ze zijn karakteristiek voor de kleinschalige arbeidersbebouwing op de Diezerpoort. De twee in een zakelijke trant uitgevoerde huizen vallen op door hun markante hoge kap.	
	Diezerenk	44-46	Dit laat 19 ^{de} -eeuwse pand verwijst nog naar het vroegere dorpsachtige en landelijke karakter van Diezerpoort. Van dit bouwwerk bleef een vooroorlogs ontwerp voor de toevoeging van een schuur behouden. Het pand zal oorspronkelijk als een kleine boerderij hebben gefungeerd. Ondanks een aantal wijzigingen is het authentieke karakter goed behouden gebleven.	

	Diezerhoven	1-7	Uit 1927 daterende hoekbebouwing. Blijkens de bewaard gebleven bouwtekeningen ging het hier oorspronkelijk om de combinatie van woon- en werkbebouwing (winkel, werkplaats). Het tweelaags pand markeert de hoekaansluiting van enkele straten. Deels gewijzigde detaillering.	
	Diezerhoven	9-21	Dit complex van aaneengesloten arbeiderswoningen dateert uit omstreeks 1925. De éénlaags woninkjes zijn voorzien van een gezamenlijk mansardedak met rode pannendeckking. Ze hebben elk een asymmetrisch ingedeelde voorgevel waarvan het woonkamervenster is opgezet met een kruiskozijn. De detaillering van ramen en deuren ging deels verloren.	
	Diezerkade	1	De uit 1880 daterende voormalige villa van baron Van Pallandt is ontworpen door de architecten W. en F.C. Koch. Het oorspronkelijk vrijstaande pand is tegenwoordig in gebruik als een dubbele winkel met bovenwoning. De villa is uitgevoerd in een eclectische trant met sierlijsten en van kuiven voorziene vensters. Architectuurhistorisch waardevol. Stedenbouwkundig van belang door de markante hoekligging bij de aansluiting op de Burgemeester Drijbersingel en door de ligging langs een historische stadsgracht met brug. Het pand is één van de villa's die vanaf het derde kwart van de 19 ^{de} eeuw bij de entree van Dieze zijn gerealiseerd.	
	Diezerkade	1a, 2-3, 4, 5, 6	Straatwand, bestaande uit een rij aaneengesloten historische panden, die door de schaal en de overeenkomstige opzet (twee bouwlagen met kap, gevelbreedte, ligging op diepe percelen) een markant ensemble vormen. De bovengevels met traditionele indeling zijn nog intact. Mogelijk bevinden zich achter de 19 ^{de} -en vroeg 20 ^{ste} -eeuwse voorgevels nog oudere bouwschikkingen. Belangrijk ensemble in het stadsbeeld langs de Stadsgracht.	

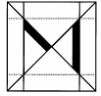
	Diezerkade	7-8	<p>Zie ook Diezerplein 2. Dit architectuurhistorisch waardevolle pand dateert uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Karakteristiek zijn onder meer de hoge kap en de vrij zware kozijnen. Het pand maakt deel uit van de historische gevelwand langs de als een haven in gebruik zijnde stadsgracht die de overgang naar Deze markeert. Als onderdeel van de gevelwand en op de hoek van het Diezerplein vertegenwoordigt het object stedenbouwkundige waarde. Het typologisch waardevolle object verwijst naar de historische ontwikkelingen van Deze en is daardoor van cultuurhistorisch belang.</p>	
	Diezerkade	9, 10, 11, 12, 13, 14, 15	<p>Straatwand, bestaande uit een rij aaneengesloten historische panden, die door de schaal en de overeenkomstige opzet (twee bouwlagen met kap, gevelbreedte, ligging op diepe percelen) een markant ensemble vormen. De bovengevels met traditionele indeling zijn nog intact. Mogelijk bevinden zich achter de 19de-en vroeg 20ste-eeuwse voorgevels nog oudere bouwsubstanties. De hoge schilddak van de nrs. 10-11 kunnen daar op wijzen. De nrs. 9 en 12 hebben een bovengevel met markante decoratieve details uit de tweede helft van de 19de eeuw. Belangrijk ensemble in het stadsbeeld langs de Stadsgracht.</p>	
	Diezerkade	16	<p>Zie ook Thomas a Kempisstraat 1. In zijn huidige verschijningsvorm dateert dit pand uit omstreeks 1850, maar de bouwmassa zal van oudere datum zijn. Alleen al door de geknikte opzet neemt dit hoekpand een markante positie in waardoor er sprake is van situationele waarde. Het pand vertegenwoordigt bouw- en architectuurhistorische kwaliteiten. Als een onderdeel van de oudste bebouwing van Deze is het object van cultuurhistorische betekenis.</p>	

	Diezerplein	1a-7a	Deze voormalige herenhuizen uit omstreeks 1905 zijn vermoedelijk gebouwd door de bekende Zwolse architect G.G. Post. De nu deels tot winkels omgevormde woningen zijn uitgevoerd in Jugendstiltrant met kenmerken van de historiserende bouwkunst. Karakteristiek is dan vooral de roodverblendstenen detaillering. Het levendig vormgegeven ontwerp neemt mede door de ligging aan een klein pleintje een markante positie in. De schuine ligging van het blok is het gevolg van een oude verkavelingssituatie, toen hier nog een deel van de vroeg 17 ^{de} -eeuwse vestinggracht lag.	
	Diezerplein	9-9a	Winkelwoonhuis, bestaande uit twee winkels met bovenwoningen uit de jaren dertig van de 20 ^{ste} eeuw. Het pand bleef wat betreft de hoofdvorm, de gevelindelingen, de winkelpuien en de bovengevels met markante erkerramen vrij gaaf bewaard. De witte verflaag is niet origineel. Karakteristiek voorbeeld van eenvoudige winkelarchitectuur uit het interbellum. Het pand heeft enige beeldbepalende waarde vanwege de ligging aan het Diezerplein.	
	Diezerplein	21	Uit omstreeks 1870 daterend pand met een gaaf bewaard gebleven winkelpui uit 1924-1925. Ene J. Ester liet de pui tegelijk met een op het achterterrein te bouwen schuur realiseren, toen het woonhuis op de begane grond een winkelfunctie kreeg. In 1927 liet de heer Ester het schilddak vervangen door de huidige mansardekap. Weliswaar zijn de penanten van de pui wit overgeschilderd en is de detaillering van de bovenvensters gewijzigd, maar het bouwwerk behield zijn authentieke karakter. Bij de aansluiting op een wigvormig pleintje neemt het object een stedenbouwkundig markante positie in.	

	Diezerplein	25	Dit uit circa 1898 daterende pand is van typologisch belang als een goed herkenbaar voorbeeld van een historisch bedrijfspand met bovenwoning. Het ontwerp is uitgevoerd in Neorenaissancetrant, met speklagen en sluitstenen. Opvallend is uiteraard de brede inrijpoort die nog altijd verwijst naar de kleinschalige bedrijfsactiviteiten die in het verleden in de Diezerpoort plaatsvonden. Het object is van situationeel belang als een markant onderdeel van de historische bebouwing langs een wigvormig en met linden beplante pleintje.	
	Diezerplein	29-39	In 1909-1910 liet aannemer H.J. Sluiter dit blok naar een ontwerp van de bekende Zwolse architect G.G. Post bouwen. Door het metselwerk in rode verblendsteen is aangesloten bij de Jugendstil. Verder wordt het ontwerp gekenmerkt door traditionele motieven zoals speklagen en segmentbogen. Mede door de brede overstekken kreeg het complex een levendig en schilderachtig karakter, waardoor het zich harmonieus voegt naar het tegenover liggende en met linden beplante pleintje. Typologisch waardevol door de combinatie van woningen en (hoek)winkels. Ondanks enkele wijzigingen bleef het authentieke karakter goed herkenbaar.	
	Diezerplein	2	Zie Diezerkade 7.	
	Diezerplein	4	Uit circa 1870 daterend pand met een door de Gebr. Boxman ontworpen winkelpui uit 1949. De van oorsprong symmetrische voorgevel van dit bouwhistorisch waardevolle object is nog goed herkenbaar (middenrisaliet). De winkelpui verwijst naar de historische winkelnering in Deze die hier vanaf circa 1850 steeds belangrijker werd. Ondanks de wit overgeschilderde gevels is het authentieke karakter van het pand goed herkenbaar gebleven.	
	Diezerplein	14, 16- 16a		

	Diezerplein	20-22	<p>In 1903 liet de bakker F.T. Redeker de bestaande bebouwing naar een ontwerp van G.Th. Ruberg verbouwen. Het pand werd opgezet met een bakkerswinkel, beneden- en bovenwoningen. Door de voorgevel in rode verblendsteen neemt het object een opvallende positie in, vlakbij een wigvormig en met linden beplant pleintje. Karakteristiek voor de historiserende gevelgeleding zijn de speklagen en de segmentbogen met sluitstenen. Door de gevelbeëindiging met een witgeverfd hoofdgestel voegt het pand zich naar oudere ontwerpen. De markante positie wordt versterkt door de drielaags opzet, terwijl het Diezerplein juist door tweelaags bebouwing wordt gedomineerd.</p>	
	Diezerplein	34	<p>Het betreft het rechter pand op de foto. Kleinschalige bedrijfsbebouwing uit omstreeks 1915-1920, cultuurhistorisch waardevol door de verwijzing naar de historische ontwikkelingen in Dieze. Het zowel in de hoofdvorm als de detaillering goed behouden gebleven object vormt tezamen met het vroegere bedrijfs- en winkelpand op nr. 36a een architectuurhistorisch en situationeel waardevol ensemble, op de hoek van de Schoolstraat.</p>	
	Diezerplein	36a	<p>Linker pand op de foto. Dit vrml. bedrijfs- en winkelpand telt twee bouwlagen onder een afgeplat omlopend schilddak. Het dateert uit circa 1895 en is uitgevoerd in een neorenaissancistische trant. Cultuurhistorisch waardevol door de verwijzing naar de historische nering en bedrijvigheid in Dieze. Het zowel in de hoofdvorm als de detaillering goed behouden gebleven object vormt tezamen met het vroegere bedrijfspand op nr. 34 een architectuurhistorisch en situationeel waardevol ensemble, op de hoek van de Schoolstraat. Markante historische winkelpui.</p>	

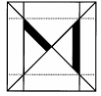
	Eikenstraat	2-2a	Zie ook: Beukenstraat 83. Het sinds 2002 bij de Brede School in gebruik zijnde complex dateert uit 1962-1964 en is ontworpen door architect S. van der Wal (directeur Openbare Werken). De deels voor het VGLO- en deels voor het ULO-onderwijs bestemde school (Dr. A. Jacobsschool en E. Heimansschool) werd uitgevoerd volgens het haltype, met rondom een ontmoetingshal gegroepeerde klaslokalen. De diverse vleugels werden ingericht voor theorie- en praktijklokalen. Aan de kopzijden gesitueerde trappenhuisen. Karakteristieke functionalistische vormgeving, met een deels in het zicht gelaten betonstructuur en gemetselde gevels. Het authentieke karakter – deels met vitrinevensters – is vrij goed behouden gebleven.	
	Esdoornstraat	25	De Opstandingskerk (Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt) is in 1964 gebouwd door architect W. Boxman. Het opmerkelijke complex bestaat uit drie geschakelde rechthoeken: een voorplein, een vleugel met nevenruimtes en de kerkzaal zelf. In 1999 is het gebouw uitgebreid. Het functionalistisch vormgegeven bouwwerk wordt gekenmerkt door een evenwichtig spel van horizontalen en verticalen. Door zijn hoekligging neemt het gebouw een in het oog vallende positie in, waarbij de markante stalen toren van oriënterende betekenis is.	
	Floresstraat	1-15	Vanaf 1957 kwam dit bedrijfscomplex tot stand, met diverse latere verbouwingen en wijzigingen. Opdrachtgever was het automobielbedrijf van de fa. Berendsen en De Graaf. Architect onbekend. Tegenwoordig zijn er diverse bedrijfjes gevestigd. Het bouwwerk is een karakteristiek voorbeeld van naoorlogse kleinschalige bedrijfsbebouwing.	

	Floresstraat	21	Uit circa 1955 daterend bedrijfsgebouw dat in samenhang met de Philipsfabrieken (zie Ceintuurbaan 15) is gebouwd. Het uit een hoge bedrijfshal bestaande bouwwerk is opgezet in een staalskelet met gemetselde gevels en stalen ramen. Het platte dak is voorzien van shedkappen. Ze vormen opmerkelijke lichtstraten, als een karakteristiek onderdeel van dergelijke bedrijfsbebouwing. Gaaf bewaard gebleven karakter.	
	Geert Grootestraat	3-3a	Geheel overeenkomstig de stedenbouwkundige uitgangspunten in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog markeert een strook met schoolgebouwen de wijkgrens, in de oksel tussen de Ceintuurbaan en de A28. Langs laatstgenoemde weg zijn de scholen in een ruime groenstrook gesitueerd. Net als de tegenoverliggende flatgebouwen zijn ze diagonaal op de straat gericht. Het onderhavige bouwwerk uit circa 1960 verloor de oorspronkelijke functie. Karakteristiek is nog steeds de modern-functionalistische opzet met een markante afwisseling van lokalen en tussenliggende verbindingsdelen. Vrij gaaf karakter.	
	Geert Grootestraat	5	Vermoedelijk gaat het hier om een voormalige kleuterschool, gebouwd omstreeks 1960. Het éénlaags bouwwerk is uitgevoerd volgens het paviljoentype en met een deels in het zicht gelaten betonskelet. Evenwichtige afwisseling van horizontalen en verticalen. Markante ligging op de groenstrook langs de A28. Vrij gaaf karakter.	
	Geert Grootestraat	2-200	Dit flatcomplex dateert uit 1956 en is ontworpen door de architecten H. Mastenbroek en J.H. de Herder. S.J. van Embden en N.P.H.J. Roorda van Eysinga leverden het stedenbouwkundige plan. Het betreft een opzet met maisonnettes die bereikbaar zijn via galerijen met een aan een kopzijde geplaatst trappenhuis. Markant is de afwisseling van de zeslaags flatgebouwen met bijbehorende blokken met tweelaags eengezinswoningen met flauw hellende zadeldaken. De diagonaal gesitueerde woningblokken zijn tezamen met de flatgebouwen in stempelvorm gerangschikt. Langs de Geert Grootestraat vormt dit grid een scherm ter afscheiding van de	

			<p>hierachter gelegen intieme woonbuurtjes. Tezamen met andere bebouwing maakt het complex deel uit van de groenstructuur langs de rand van de wijk en de A28. In 1977 is het complex in opdracht van woningbouwvereniging Beter Wonen in het kader van 'groot onderhoud' ingrijpend gerenoveerd.</p>	
	Gennestraat	1	<p>In 1916 liet de Zending- en Zondagsschoolvereniging "Wees een Zegen" het gelijknamige gebouw bouwen. Deze vereniging had een (Synodaal) Gereformeerde grondslag en was opgericht in 1877. Nog steeds prijkt op de voorgevel van het catechisatielokaal de oorspronkelijke naam, maar zijn functie heeft dit gebouw al lang verloren. In de door woningbouw gedomineerde omgeving neemt het pand een opvallende positie in. Cultuurhistorische waarde. De detaillering ging evenwel verloren, dichtgemetselde vensters.</p>	
	Hemerkenstraat	1-67, 2-82	Zie: Van Ummenstraat 1-47, 2-82	
	Hobbemastraat	1-3	Zie: Rembrandtlaan 15-51	
	Hobbemastraat	5-13	Zie: Albert Cuypstraat 38-60	
	Hobbemastraat	6	<p>Stadsarchitect L. Krook leverde het ontwerp voor deze in 1929 gebouwde school die was bestemd voor het openbaar lager onderwijs. Overeenkomsten zijn te zien met de een jaar later door Krook gebouwde Elbertsschool (Kamperpoort). Karakteristiek is de vermenging van zakelijke kenmerken met motieven van de Amsterdamse School. Alhoewel het gebouw in zijn hoofdvorm goed behouden is gebleven, onderging de detaillering ingrijpende wijzigingen, met onder meer nieuwe ramen in afwijkend materiaal.</p>	

	Hogenkampsweg	25	De Vrije Evangelische kerk neemt door haar dakvormige opzet een opmerkelijke positie in. Het gebouw dateert uit omstreeks 1980-1985. Voor de verstedelijking van dit op verschillende begraafplaatsen aansluitende gebied stonden hier diverse standaard-pelmolens. Aan de Hogenkampsweg neemt het vrijstaande kerkje door zijn opvallende vormgeving een in het oog vallende positie in.	
	Hogenkampsweg	105-199	Zie ook: Jan Buschstraat 7-65, Schutkenstraat 1-55, 2-56, Ruusbroecstraat 8-134, Hornstraat 1-99, 2-28. Het uit portiekflats bestaande complex is in 1960-1961 gebouwd naar een ontwerp van de Arnhemse architect L.J. Swarts. De in sobere functionalistische trant vormgegeven flatgebouwen staan als strokenbouw in een open verkaveling, ingepast binnen een ruime groenstructuur met gazons en geboomte. De bouwblokken aan de Hogenkampsweg vormen markante stedenbouwkundige accenten langs de Hogenkampsweg, één van de wijkontsluitingswegen van Dieze Oost (hoge waarde). Eén van deze blokken bevat de miljoenste naoorlogse woning in Nederland (nr.139). De oplevering op 8 november 1962 werd gevierd in aanwezigheid van koningin Juliana. Voor de woning is een herinneringsmonument opgericht (zeer hoge waarde).	
	Hogenkampsweg	2-144	Het Zwolse architectenbureau Vriens ontwierp dit in 1973-1974 gebouwde flatcomplex. De bouw- en beheermaatschappij Bouw Modern liet de 28 woningen uitvoeren als vrijgezellen- en alleenstaandenflats. Er werd uitgegaan van het type van de portiekflat. In zijn vormgeving sluit het complex min of meer aan bij de traditionele ontwikkelingen, met een pannendak en gemetselde gevels (ter verhulling van het betonskelet). Langs de als een doorgaande weg dienende Hogenkampsweg vormen de flatgebouwen een monumentale gevelwand.	
	Holtenbroekerweg	1-5	Zie: Vermeerstraat 49-61	
	Hornstraat	1-99, 2-28	Zie: Hogenkampsweg 105-199	
	Iepenstraat	63-105, 80-82	Zie: Kastanjestraat 1-63, 2-34	

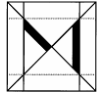
	lepenstraat	62-78, 84-128	Zie: Populierenstraat 13-37, 14-44	
	Isaac van Hoornbeekstraat	1-95, 2-96	Zie ook: Caspar Fagelstraat 2-64. De betreffende 128 woningen zijn in opdracht van de Zwolse woningbouwvereniging A.Z.C.W. in 1954-1955 gebouwd. Architectenbureau H. en A.H. Klomp uit Enschede leverde het ontwerp. De volgens het portiektype opgezette flatgebouwen maken deel uit van een open verkaveling en zijn in strokenbouw gerangschikt. Ze worden gekenmerkt door evenwichtige gevelindelingen en een vrij traditionalistische vormgeving met de nadruk op schoonmetselwerk en pannendaken. Karakteristiek is de regelmatige afwisseling van ingangspartijen en van ijzeren hekwerken voorziene balkons. De ruime ligging op groenstroken met heesters en geboomte accentueert de voor de bouwperiode karakteristieke aandacht voor 'licht, lucht en ruimte'. Het authentieke karakter is goed behouden gebleven.	
	Jacob Gillesstraat	1-47, 2-50	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Jan Buschstraat	7-65	Zie: Hogenkampsweg 105-199	
	Jan Buschstraat	6	In 1971 door de Zwolse architect W. Wormhoudt in samenwerking met het eveneens in Zwolle gevestigde bedrijf H.P. van Schieveen gebouwde school. Het gebouw – dat oorspronkelijk als een christelijke L.E.A.O.-school diende – wordt gekenmerkt door een functionalistische opzet met haaks op elkaar aansluitende vleugels rondom een binnenhof. Bij de hoofdingang is tegen de gevel een kunstwerk aangebracht. Het schoolcomplex neemt een opvallende positie in bij de aansluiting van de hier gelegen woonbuurtjes op het park De Hogenkamp.	

				
	Jan Tooropstraat	1-17, 10-20	Zie: Albert Cuypstraat 2-16	
	Javastraat	17-53	Zie ook: Bankastraat 2-10. Het sociale woningbouwcomplex aan de Javastraat en de Bankastraat (Indische Buurt) dateert uit circa 1925 en is gebouwd in opdracht van de Algemeene Zwolsche Coöperatieve Woningbouwvereniging. De naam van de architect is niet bekend, wel dat hij uit Amsterdam kwam. Karakteristiek voor deze éénlaags arbeiderswoningen is de opzet met pannendaken die op geregelde afstanden worden afgewisseld door brede dakhuizen met een steekkap, hetgeen aan het complex een levendig karakter verleent. Karakteristiek voorbeeld van vooroorlogse stadsplanning in een arbeiderswijk met verwantschap aan de tuindorpedachte.	
	Johan de Wittstraat	1-17, 2-22	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Johan van Oldenbarneveldtstraat	1-17, 2-22	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	

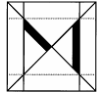
	Jupiterstraat	1-27	Blok met ruime middenstandswoningen uit circa 1930-1935. De tweelaags woningen zijn gevat onder een gezamenlijk schilddak met op de hoeken een steekkap. Zorgvuldig samengesteld ontwerp, goed behouden gebleven historisch karakter. Bij de aansluiting op de Meppelerstraatweg vormen ze een monumentale gevelwand, pal tegenover de vrml. Marechausseekazerne uit 1929. Mogelijk zijn de woningen in samenhang met deze kazerne gerealiseerd en waren ze bestemd voor het hier werkzame personeel.	
	Jupiterstraat	53-99	Zie: Zerboltstraat 2-68	
	Jupiterstraat	2-4	Zie: Meppelerstraatweg 19-25	
	Jupiterstraat	10-20	Zie: Mombaerstraat 2-12	
 	Kastanjestraat	1-63, 2-34	Zie ook: Iepenstraat 63-105, 80-82, Beukenstraat 91-163, Plataanstraat 1-3, 2-4. De Algemeene Zwolsche Coöperatieve Woningbouwvereniging liet dit complex in 1933-1934 bouwen. Het is één van de eerste arbeiderscomplexen in de Bomenbuurt, gebouwd naar een ontwerp van het Zwolse architectenbureau H. Klomp. De tweelaags woningen worden gekenmerkt door een evenwichtige opzet met afgeschuinde hoekpartijen en roodgedekte pannendaken. Karakteristiek is verder het onderscheid tussen de vrij hoog doorgestoken gevelvelden van de eerste bouwlaag en de tamelijk lage en welhaast onder de dakoverstekken schuil gaande tweede bouwlaag. Er vonden detailwijzigingen plaats maar het authentieke karakter is goed behouden gebleven. Karakteristiek voorbeeld van stedenbouwkundige planning tijdens het interbellum. Door de vrij ruime opzet en de aandacht voor groenstroken met beplanting is er verwantschap met de tuindorpgedachte.	

	Kastanjestraat	65-87, 36-60	<p>Zie ook: Beukenstraat 92-146, Wilgenstraat 33-81, 54-56, Populierenstraat 39. De bekende Zwolse architecten M. en H. Meijerink bouwden dit complex in 1933-1934 in opdracht van de Algemeene Zwolsche Coöperatieve Woningbouwvereniging. Het behoort tot de oudste bebouwing in de Bomenbuurt en is ruim opgezet, met onder meer een brede groenstrook met kastanjabomen. De aan de Amsterdamse School verwante woningen worden gekenmerkt door een zorgvuldige opzet, met deels verspringende mansardedaken met rode pannendekking, markante hoekpartijen en evenwichtig opgezette vensterreksen. Door zijn opzet en vormgeving is het complex van architectuurhistorisch belang. In combinatie met de wijkaanleg en door de verwantschap met de tuindorpgedachte vertegenwoordigen de woningen stedenbouwkundige waarden.</p>	
	Koewegje	5	<p>Het uit circa 1925 daterende pand aan het Koewegje 5 (links op de foto) vertegenwoordigt architectuurhistorische waarde als een zowel in de hoofdvorm als de detaillering goed bewaard gebleven voorbeeld van een ontwerp in een expressief-zakelijke trant met invloed van de Amsterdamse School. Karakteristiek is onder meer de aan de voorsteven van een schip verwante erkeropzet en de hoge als een puntdak uitgevoerde kap. Komende vanaf de Bagijnesingel neemt het object een markante positie in aan het begin van het Koewegje.</p>	
	Koewegje	7	<p>Rechts op de foto. De in 1933 in opdracht van dhr. D. Altena gebouwde middenstandswoning wordt gekenmerkt door een zakelijk vormgegeven ontwerp, met ook hier een markante hoge kap. Het zorgvuldig vormgegeven pand onderging in de loop van de tijd enkele detailwijzigingen en vormt ondanks de stilistische verschillen een markante twee-eenheid met nr. 5.</p>	

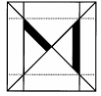
	Koewegje	4, 4a-e	Voormalig bedrijfspand met beneden- en bovenwoningen uit omstreeks 1895-1900. Het bovenin van een hijsbalk voorziene bouwwerk heeft typologische waarde en is door de opzet als bedrijfspand van cultuurhistorische betekenis. Tezamen met de nabijgelegen Oosterkerk en de historische woonbebouwing aan het Koewegje maakt het object deel uit van een gevarieerd ensemble dat in verschillende periodes tot stand is gekomen. Aan het Koewegje valt het pand op door zijn hoge opzet.	
	Koewegje	12-28	In 1923 bouwde de Zwolse aannemer-architect H.J. Sluiter dit complex dat werd opgezet als een reeks gekoppelde arbeiderswoningen. Het complex wordt gekenmerkt door een symmetrische opzet met vier op een wolfseinde aansluitende topgevels. De woningen zijn bescheiden en op een zorgvuldige wijze gedetailleerd, met de nadruk op evenwichtige maten en verhoudingen.	
	Langenholterweg	37-49a	Van deze in 1899 door aannemer-architect G. Kamphuis gebouwde arbeiderswoninkjes vormt de karakteristieke voorgevel een reconstructie van het origineel. De erachter gelegen bouwmasa is bij een renovatie in de jaren 1980 geheel vernieuwd. Toch geven de woningen nog altijd een beeld van een vanuit één opzet gerealiseerd laat 19 ^{de} -eeuws arbeiderscomplex. Karakteristiek zijn de neorenaissancistische detaillering en de symmetrische opzet met een markante topgevel. Bij de vernieuwing van ramen en deuren is zorgvuldig aangesloten bij het authentieke karakter.	

	Langenholterweg	73-75	Twee arbeiderswoningen uit het derde kwart van de 19 ^{de} eeuw. De éénlaags pandjes geven een goed beeld van de arbeidershuisvesting in deze periode en zijn karakteristiek voor de toenmalige kleinschalige bebouwing in Diezerpoort. De woninkjes ondergingen enige wijziging (onder meer vernieuwde dakdekking) maar het authentieke karakter is goed behouden gebleven.	
	Langenholterweg	2-2a	In 1935 liet dhr. Merjenberg de hier bestaande woning met wagenloods vervangen door het huidige winkelhuis met bovenwoning. Architect E. Kragt uit Zwolle leverde het ontwerp. Het pand is zorgvuldig vormgegeven in een mengstijl van Amsterdamse School en zakelijke kenmerken. Karakteristiek zijn onder meer de langs de linker gevelhoek doorgestoken penant en de steile kap met keramische pannendekking. Bij de aansluiting van de Langenholterweg op de Schoolstraat neemt het object een opvallende positie in. Lange tijd was in het pand een zuivelwinkel gevestigd (G. Vonk).	
	Langenholterweg	10	In 1930 door architect Schoemaker gebouwd woonhuis dat tot een verbouwing in 1940 was gecombineerd met een winkel. Het éénlaags pand heeft een markante mansardekap met steile benedenschilden, verwant aan de vormtaal van de Amsterdamse School. Zowel in de hoofdvorm als de detaillering is het historische karakter goed behouden gebleven.	

	Langenholterweg	10a	Voormalig bewaarschooltje uit 1933, gebouwd door de Zwolse aannemer-architect J.W. Oosterwijk. Dit schooltje maakte deel uit van een groot r.k. complex waarvan de overige bebouwing (lagere school) is gesloopt. Karakteristieke opzet in een mengstijl van Amsterdamse School en zakelijke kenmerken. Het gebouw waarin lange tijd het jongeren centrum Action was gevestigd, verkeert deels in een ruineuze staat.	
	Langenholterweg	12-20	In 1928 bouwde de Zwolse architect J.W. Stil dit complex dat uit tweelaags arbeiderswoningen bestaat. Door de opzet met drielichtsvensers en ramen met horizontaalroeden geven de woningen een beeld van de contemporaine bouwkundige ontwikkelingen, met de nadruk op een evenwichtig lijnenspel. De detaillering ging evenwel op enkele adressen verloren.	
	Madoerastraat	3-27, 6-24	Zie: Sumatrastraat 13-43, 36-74	
	Meppelerstraatweg	1-3	De Algemene Begraafplaats dateert uit 1823-1824. De op de hoek van de Molenkampsweg liggende entree en de naastliggende dienstwoning met wachtruimte dateren uit circa 1895 en zijn uitgevoerd in een tamelijk rijke Neorenaissance-trant met diverse markante details. Dit ensemble neemt een sterk in het oog vallende positie in, tegen de achtergrond van de lommerrijke begraafplaats. Hoge architectuur- en cultuurhistorische waarde.	

	Meppelerstraatweg	5-7	De op de hoek van de Hogenkampsweg gelegen panden dateren uit 1904-1905 en werden gebouwd voor ene J. Dijk. Architect was D. de Herder. Nr. 7 vormde Dijk's woonhuis, nr. 5 was het bijbehorende stalgebouw. Laatstgenoemd gebouw heeft tegenwoordig een woonfunctie maar is in zijn oorspronkelijke betekenis nog steeds herkenbaar aan de hand van een tekststrook en het motief van een paardenhoofd. Beide panden zijn markant gedetailleerd.	
	Meppelerstraatweg	19-25	Zie ook: Jupiterstraat 2-4. In 1929 als een brigadegebouw van de Koninklijke Marechaussee gerealiseerd bouwwerk. Ontwerp: bureau van de Eerstaanwezend Ingenieur, Groningen. Dit eertijds als een hoofdgebouw met een vrijstaande bergplaats, smederij en stalgebouw opgezette complex neemt nog altijd een markante positie in met hoge stedenbouwkundige waarde. Het in een mengstijl van Nieuwe Haagse School en Zakelijk-Expressionisme uitgevoerde ontwerp vertegenwoordigt hoge architectuurhistorische waarde. Zeer goed bewaard gebleven karakter. Cultuurhistorisch waardevol.	
	Meppelerstraatweg	87-127	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Meppelerstraatweg	2-528	Complex portiekflats uit 1952, naar ontwerp van P.A. Lankhorst. Karakteristiek zijn vooral de trappenhuissecties met hun hoog doorgestoken vensterpartijen en de door een pergola voorafgegane ingangen. Aan de achterzijde vallen de breed opgezette balkons op. Hier doet de tamelijk massieve opzet en het krachtige lijnenspel denken aan de vormtaal van de vooroorlogse Nieuwe Haagse School. Markante strokenbouw in ruim aangelegde plantsoens met heesters en geboomte. Stedenbouwkundig waardevol als omkadering van de parkway-achtige Meppelerstraatweg.	

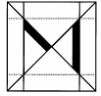
				
	Meppelerstraatweg	z.n.	Dit herdenkingsmonument uit 1963 is opgericht ter nagedachtenis aan vijf verzetslieden uit Zwolle en Zwollerkerspel die hier op 31 maart 1945 zijn gefusilleerd. Het monument is ontworpen door Mastabo. De vijf gebroken zuilen op dit monument symboliseren de vijf slachtoffers. Het tussen de rijbanen van de Meppelerstraatweg gesitueerde object heeft cultuur- en kunsthistorische waarde.	
	Middelweg	115-233	De Zwolse architect W. Wormhoudt bouwde de flats in 1961-1962 in opdracht van de woningbouwvereniging Samenwerking. Hij ging uit van twintig etagewoningen en twee garages. Wormhoudt voerde de flatgebouwen uit volgens het principe van de portiekflat. Karakteristiek voor deze in een betonskelet opgetrokken gebouwen is de evenwichtige gevelindeling met balkons en 'velden' met vierkante vensters. De flatgebouwen vormen een monumentale gevelwand langs de Middelweg en vormen tegenover het park De Hogenkamp een scherm voor het achter het complex gelegen woonbuurtje.	
	Minervalaan	3-158	Zie ook: Albert Cuypstraat 17-93. In 1952 bouwde architect P.A. Lankhorst het omvangrijke complex van 195 etagewoningen (drie woonlagen) en 24 etagewoningen (twee woonlagen). Opdrachtgever was woningbouwvereniging Beter Wonen. Lankhorst ging uit van het portiekflattype. De in een betonconstructie opgetrokken gebouwen doen denken aan de vormtaal van de vooroorlogse Nieuwe Haagse School. Ondanks detailwijzigingen bleef het authentieke karakter goed behouden. Het complex maakt deel uit van een open verkaveling, met strokenbouw in een parkachtige setting.	

	Mombaerstraat	2-12	Zie ook: Jupiterstraat 10-20; Vornkenstraat 1-35. Dit complex uit circa 1960 omvat vijf flatgebouwen waarvan er drie aan de Vornkenstraat staan, één aan de Jupiterstraat en één aan de Mombaerstraat. De flatgebouwen tellen vier bouwlagen waarvan de onderste is opgezet als een sokkelverdieping met bergingen en garages. De woonlagen worden gekenmerkt door een afwisseling van vensterpartijen en inpandige balkons. Aan de kopzijden gelegen vitrinevensters. Open verkaveling in een parkachtige setting.	
	Paulus Buysstraat	2-60	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 2-38	
 	Pieter Steynstraat	1-359	De in een zaagtandvorm gerangschikte flatgebouwen vormen door hun geknikte opzet een markante begrenzing van de wijk. Open verkaveling binnen een ruime groenstrook, karakteristiek voor de naoorlogse stedenbouwkundige uitgangspunten. Het complex markeert de aansluiting van de wijk op de A28. De uit 1955 daterende flatgebouwen werden in opdracht van de A.Z.C.W. ontworpen door het Arnhemse bureau C. Nap en G.J.P. van Ede. Ze zijn uitgevoerd volgens het portiektype, met hoge trappenhuizen die door hun witgeverfde gevels een markante afwisseling vormen binnen de gevelvelden. Het spel van horizontalen en verticalen vindt bovendien een levendige afwisseling in de uitkragende balkons met hekwerken. Zowel in stedenbouwkundig opzicht als in de vormgeving is het complex karakteristiek voor de naoorlogse ideeën over de opzet van een nieuwe wijk. In de loop van de tijd onderging het complex slechts geringe (onderhouds) wijzigingen waardoor het authentieke karakter goed herkenbaar is gebleven.	
	Pieter Steynstraat	2-12	Zie: Simon van Slingelandtplein 1-20, 21-37	
	Plataanstraat	1-3, 2-4	Kastanjestraat 1-63, 2-34	

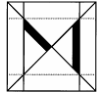
	Populierenstraat	13-37, 14-44	Zie ook: Wilgenstraat 32-52, 58-76; Iepenstraat 62-78, 84-128. Complex uit omstreeks 1935, bestaande uit reeksen aaneengeschakelde eengezinswoningen. De over verschillende straten verspreide blokken worden afgewisseld door afzonderlijk gerealiseerde bebouwing (deels naoorlogs). De woningen zijn tweelaags en gevat onder gezamenlijke zadeldaken die op regelmatige afstanden zijn voorzien van een steekkap met topgevel. Ze zijn deels gecombineerd met voortuintjes en verwant aan de tuindorpedachte. Grotendeels gewijzigde detaillering.	
	Populierenstraat	39	Zie: Kastanjestraat 65-87, 36-60	
	Radewijnstraat	10-12	Zie ook: Zerboltstraat 65. Dit voormalige schoolgebouw dateert uit omstreeks 1955. Het bouwwerk bestaat uit twee bouwlagen en een zolderverdieping onder een met pannen gedekte kap. Het ontwerp sluit aan bij de traditionalistische richting in de naoorlogse bouwkunst, hetgeen behalve uit genoemd pannendak ook uit de zorgvuldig gemetselde gevels blijkt. De school verloor zijn oorspronkelijke functie en is nu onder meer in gebruik als een islamitisch ontmoetingscentrum (aleviten). Gaaf bewaard gebleven karakter.	
	Regelandisstraat	1-67, 2-82	Zie: Van Ummenstraat 1-47, 2-82	
	Rembrandtlaan	1-5	Zie: Schuttevaerkade 2-32	
	Rembrandtlaan	7-9	Deze dubbele woning dateert uit 1922 en is gebouwd naar een ontwerp van P. Neefs, bouwkundige. Ene C. Spanhaak liet dit dubbele pand als een winkelhuis (l.) en een woonhuis realiseren. Markante vormgeving met een gezwenkte mansardekap en een hoog doorgestoken dakhuis met trappenhuissectie. Door zijn opzet en vormgeving neemt het pand een opvallende positie in op de hoek van de Jan Tooropstraat.	

	Rembrandtlaan	15-51	<p>Zie ook: Van Ostadestraat 1-21, 2-4, Albert Cuypstraat 30-36, Ruysdaelstraat 2-30, Hobbemastraat 1-3. In 1923 gebouwd woningbouwcomplex naar ontwerp van D. de Herder & Zn. De éénlaags woningen zijn voorzien van gezamenlijke mansardedaken met rode pannendekking. Op regelmatige afstanden worden ze onderbroken door topgevels met een steekkap. Alhoewel de detaillering bij een aantal woningen wijziging onderging is het authentieke karakter goed behouden gebleven. Het complex maakt deel uit van een uit diverse woningbouwcomplexen bestaande arbeiderswijk en is in zijn tamelijk ruime opzet verwant aan de tuindorpgedachte. De diverse complexen vormen langgerekte gevelwanden en sluiten langs de achterzijde aan op gesloten binnenhoven.</p>	
	Rembrandtlaan	59-61	<p>Dubbel pand uit 1924, opgezet met twee bouwlagen en een roodgedekt pannendak waarop twee steekappen aansluiten. Weliswaar onderging het linker pand op de begane grond enige wijziging, maar dit beperkt zich vooral tot het witgeverfde metselwerk. Verder is het authentieke karakter goed behouden gebleven. De symmetrische opzet van dit dubbele woonhuis wordt geaccentueerd door de middenportiek en de opzij liggende erkers die tot aan een topgevel reiken.</p>	
	Rembrandtlaan	75-99	Zie: Ruysdaelstraat 32-78	
	Rembrandtlaan	101-117a	Zie: Albert Cuypstraat 62-108	

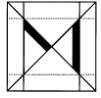
	Rhijnvis Feithlaan	1-21	Omstreeks 1885 tot stand gekomen en architectuurhistorisch waardevol complex met herenhuizen in Neorenaissancetrant, tegenover het voormalige Sophiaziekenhuis. Karakteristiek is de toepassing van speklagen, gevelpilasters en sluitstenen. In zijn authentieke opzet is het complex goed herkenbaar gebleven. Aan de Rhijnvis Feithlaan maken de woningen deel uit van een historische gevelwand met belangrijke stedenbouwkundige waarde.	
	Rhijnvis Feithlaan	23-35	De in de late 19 ^{de} eeuw tot stand gekomen woonhuizen nabij de bocht in de Rhijnvis Feithlaan zijn stedenbouwkundig van belang als een karakteristiek onderdeel van de uit herenhuizen bestaande bebouwing aan de westzijde van deze straat. Weliswaar zijn er detailwijzigingen te zien, maar in de hoofdvorm is het karakter van deze panden goed bewaard gebleven. Karakteristiek is vooral de detaillering in renaissancistische trant, met speklagen, sluitstenen enz. Stedenbouwkundig waardevol ensemble, karakteristiek voor de voorname bebouwing die zich vanaf het derde kwart van de 19 ^{de} eeuw in het betreffende deel van Zwolle ontwikkelde.	

	Rhijnvis Feithlaan	36-38	Dit hoekpand markeert de bocht in het verloop van de Rhijnvis Feithlaan. Het pand voegt zich naar de overige bebouwing langs de westzijde van deze straat en heeft situationele waarde. Markante opzet met in hoogte verspringende bouwdelen, hetgeen aan de twee woningen een levendig karakter geeft. Weliswaar vond er enige detailwijziging plaats maar het authentieke karakter is goed behouden gebleven.	
	Rhijnvis Feithlaan	39-42	Bij de aansluiting op de Vechtstraat bevindt zich enige bebouwing uit het interbellum. Het hier bedoelde blok dateert uit 1924 en is gebouwd in opdracht van de firma Van Ulsen en Hendriks. Het authentieke karakter van de vier tweelaags middenstandswoningen is goed behouden gebleven. Langs het water van de Nieuwe Vecht vormen de woningen een waardevolle historische gevelwand.	
	Rhijnvis Feithlaan	43-43a	Zie: Vechtstraat 108-110	
	Rhijnvis Feithlaan	50, 94	Zie ook: Stilobadstraat 7-9. Het voormalige Sophia Ziekenhuis bestaat uit een verzameling gebouwen uit diverse periodes. Het oudste deel dateert uit 1882-1884, naar ontwerp van stadsarchitect J.L. van Essen. In de vroege 20 ^{ste} eeuw verrees in de tuin op het achterterrein een vleugel in historiserende trant (Stilobadstraat 7-9). Uit 1915 dateert de door L. Krook gebouwde vleugel met het markante torentje (Rhijnvis Feithlaan 94). In de jaren 1930 volgde de imposante nieuwbouw van de toenmalige stadsarchitect J.G. Wiebenga, i.s.m. architect Van der Linden. Tegenwoordig zijn in dit bouwdeel kunstenaarsateliers ondergebracht.	

				
 	Rhijnvis Feithlaan	102-140	Zie ook: Stilobadstraat 3. Tot de vroeg naoorlogse onderdelen van het ziekenhuiscomplex behoort aan de Rhijnvis Feithlaan het vierlaags bouwdeel uit 1956. In dat jaar werd een nieuwe polikliniek in gebruik genomen. De uitbreiding is karakteristiek voor de jongere bouwfases van het complex. Evenwichtige opzet met vensterreeksen met stalen ramen. Goed behouden gebleven authentiek karakter. Aan de Stilobadstraat 3 (zie foto) staat een bouwdeel dat nog steeds een medische functie vertegenwoordigt (Pathologie en Medische Microbiologie). Ook hier betreft het bebouwing uit de jaren 1950. Het gebouw telt twee bouwlagen en een plat dak met schuine helling. Tezamen met de oudere ziekenhuisbebouwing vertegenwoordigen de jongere bouwdelen ensemblewaarde. Cultuurhistorisch waardevol en van belang voor de sociale geschiedenis van Zwolle.	
	Ruusbroecstraat	7-201	De Stichting Algemeen Mijnwerkersfonds van de Limburgse steenkolenmijnen liet dit complex in 1960 bouwen, naar een ontwerp van J.B. Koning en J.C. Rentjes uit Hengelo. Het betrof 84 etagewoningen en 14 eengezinswoningen. De in een stempel gegroepeerde portiekflats en eengezinswoningen vormen ten opzichte van elkaar een levendige afwisseling, als bebouwingsstrook langs een met fors geboomte ingevulde parkstructuur aan de rand van de wijk. Zowel de flatgebouwen als de eengezinswoningen zijn op ruime gazons gesitueerd. Open verkaveling. De woningen werden opgezet als éénlaags bungalows. Markant zijn de in siermetselwerk uitgevoerde kopgevels van de	

			flatgebouwen.	
	Ruusbroecstraat	203-205	Schoolcomplex uit omstreeks 1965, gecombineerd met een bijbehorende (conciërge)woning (nr. 203). Het gebouw bestaat uit enkele haaks op elkaar aansluitende vleugels onder een plat dak. Functionalistische vormgeving, met aan de achterzijde een opmerkelijk veelzijdig paviljoen. De school maakt deel uit van de parkachtige setting langs de rand van de wijk, waar deze wordt begrensd door de A28.	
	Ruusbroecstraat	8-134	Zie: Hogenkampsweg 105-199	
	Ruysdaelstraat	1-23	Zie: Albert Cuypstraat 38-60	
	Ruysdaelstraat	25-79, 80-110	Zie: Albert Cuypstraat 62-108	
	Ruysdaelstraat	2-30	Zie: Rembrandtlaan 15-51	
	Ruysdaelstraat	32-78	Zie ook; Rembrandtlaan 75-99. Omstreeks 1935 gerealiseerd woningbouwcomplex dat is uitgevoerd in een zakelijke trant. De tweelaags arbeiderswoningen worden gekenmerkt door een vrij bescheiden opzet en hebben roodgedekte pannendaken. Markant zijn de op regelmatige afstanden toegepaste risalieten met een topgevel en steekkap, welke aan het complex een afwisselend karakter geven. Het complex vormt een wezenlijk onderdeel van een arbeiderswijk uit het interbellum, met verwantschap aan de tuindorpgedachte. Langgerekte gevelwanden omzomen de achter de woningen gelegen gesloten binnenhoven.	

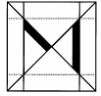
	Schoolstraat	9	Voormalige bedrijfsbebouwing uit omstreeks 1900, waarvan ook het iets jongere gedeelte rechts deel uitmaakt. Het uit twee bouwlagen en een plat dak bestaande bouwwerk verwijst naar de historische kleinschalige bedrijvigheid in Dieze. Vooral in de detaillering onderging het pand nogal wat wijzigingen door de vernieuwing van ramen en inritten.	
	Schoolstraat	2-8	Deze vier rond 1925 gebouwde éénlaags arbeiderswoningen zijn vanuit één opzet gerealiseerd en uitgevoerd in een vrij zakelijke trant. Karakteristiek is de uitvoering met vrij brede drielichtsvensters. In de loop van de tijd onderging het complex een aantal detailwijzigingen.	
	Schoolstraat	62-66	Ensemble van drie arbeiderswoningen, deels éénlaags (nrs. 64-66) en deels tweelaags (62). Het éénlaags gedeelte dateert uit omstreeks 1885 en is gevat onder een zadeldak. Nr. 62 is omstreeks 1895 gebouwd en voorzien van een plat dak. Afgezien van enkele geringe detailwijzigingen (voordeuren) bleef het authentieke karakter goed herkenbaar.	
	Schutkenstraat	1-55, 2-56	Zie: Hogenkampsweg 105-199	
	Schuttevaerkade	2-32	Zie ook: Rembrandtlaan 1-5. De bekende Zwolse architect G.Th. Ruberg bouwde dit complex in 1927, in opdracht van woningstichting "Het Noorden". Ruberg zette het uit beneden- en bovenwoningen alsmede enkele hoekwinkeltjes bestaande complex symmetrisch op. Bij de aansluiting van de Schuttevaerkade op de Rembrandtlaan neemt het complex een stedenbouwkundig belangrijke positie in. Weliswaar onderging de detaillering enkele wijzigingen maar het authentieke karakter is goed behouden gebleven.	

	Simon van Slingelandtplein	1-20, 21-37	<p>Zie ook: Paulus Buysstraat 2-60, Anthonie van der Heimstraat 2-84, Pieter Steynstraat 2-12, Jacob Gillesstraat 1-47, 2-50, Johan van Oldenbarneveltstraat 1-17, 2-22, Anthony Duyckstraat 1-17, 2-22, Adriaan Pauwstraat 1-17, 2-22, Johan de Wittstraat 1-17, 2-22, Meppelerstraatweg 87-127, Caspar Fagelstraat 1-17. Omstreeks 1955 gebouwd complex dat uit een combinatie van blokken in hoog- en laagbouw bestaat. Opdrachtgever waren de woningbouwverenigingen Bouwlust en Samenwerking. Vermoedelijke architect is M. Meijerink. De blokken zijn in een traditionalistische trant vormgegeven, met zorgvuldig uitgevoerd metselwerk en met rode pannen gedekte daken. Aan de Meppelerstraatweg en de haaks hierop aansluitende zijstraten vallen dan de reeksen met tweelaags eengezinswoningen op. Deze straten vormen intieme buurtjes, tussen enerzijds de Meppelerstraatweg en anderzijds de Isaac van Hoornbeekstraat waar zich tot een afzonderlijk woningbouwcomplex bevindende hoogbouw bevindt. Aan het Simon van Slingelandtplein overheerst de als portiekflats uitgevoerde drielaags hoogbouw. Hier wordt de buurtfunctie van het plein geaccentueerd door de reeksen buurtwinkeltjes op de begane grond van de flatgebouwen. Verder omvat het complex twee- en drielaags portiekflats zonder winkels. Door de zorgvuldige vormgeving vertegenwoordigt het complex esthetische kwaliteiten en is er sprake van architectuurhistorische waarden. De stedenbouwkundige opzet en combinatie met ruime groenstroken en voortuintjes geeft een goed beeld omtrent de ideeën over wijkinvulling in de periode van de Wederopbouw.</p>	
	Soendastraat	1-5	<p>Zie ook: Borneostraat 15, Sumatrastraat 34. In 1936 in opdracht van "Stichting Algemeen Belang" gebouwd complex. De in een zakelijke trant uitgevoerde tweelaags woningen hebben gezamenlijke pannendaken en zijn opgetrokken in genuanceerd metselwerk. Langs de bovenzijde van de met portieken gecombineerde ingangspartijen bevindt zich een klein oculusvenster, als een markant en opvallend detail. Ondanks detailwijzigingen is het oorspronkelijke karakter goed herkenbaar gebleven.</p>	

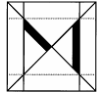
	Soendastraat	12-14	Zie: Borneostraat 5-13	
	Stilobadstraat	3	Zie: Rhijnvis Feithlaan 102-140	
	Stilobadstraat	7-9	Zie: Rhijnvis Feithlaan 50, 94	
	Sumatrastraat	13-43, 36-74	Zie ook: Billitonstraat 23-41, 28-46, Madurastraat 3-27, 6-24. Aan de Sumatrastraat e.o. bevindt zich dit voor de Indische Buurt karakteristieke complex uit omstreeks 1925. Architect C.F. Bouman leverde het ontwerp. Karakteristieke opzet met roodgedekte mansardedaken die verwantschap tonen met de Amsterdamse School. Topgevels vormen op regelmatige afstand een afwisseling binnen de betreffende gevelwanden. Goed bewaard gebleven hoofdvorm. In de stedenbouwkundige opzet is het op een plantsoen aansluitende complex karakteristiek voor de tuindorpgedachte.	
	Sumatrastraat	34	Zie: Soendastraat 1-5	
	Thomas a Kempisstraat	1	Zie Diezerkade 16	
	Thomas a Kempisstraat	3, 5, 9, 11	Straatwand, bestaande uit een rij aaneengesloten historische panden (onderbroken door de nieuwe gevel van nr. 7), die door de schaal en de overeenkomstige opzet (twee bouwlagen met langskap, gevelbreedte, ligging op smalle diepe percelen) een markant ensemble vormen. De bovengevels met traditionele indeling zijn nog intact. Mogelijk bevinden zich achter de 19 ^{de} -eeuwse voorgevels nog oudere bouwsubstanties. De rij wordt geflankeerd door de waardevolle panden op de nrs. 1 en 13, 15. Belangrijk ensemble aan het begin van de Thomas à Kempisstraat en de pleinvormige Brink.	

	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>13</p>	<p>Blijkens het gevelschrift vormt dit pand de uitvalsbasis ofwel sociëteit van de Z.H.T.C. (Zwols Hoger Technisch Corps). Deze studentenvereniging is opgericht in 1952. Van oorsprong was de vereniging gekoppeld aan de HTS, nu aan hogeschool Windesheim. Het in zijn huidige verschijningsvorm uit omstreeks 1850 daterende pand heeft een (voormalige) winkelpui uit circa 1925-1930. Het pand vormt een markant onderdeel van de historische bebouwing rond de rotonde aan de kop van de Thomas a Kempisstraat.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>17</p>	<p>Dit op de hoek van een doorgang gelegen pand valt op door de opzet in Neorenaissancetrant, maar met een brede winkelpui uit omstreeks 1930. De gaaf bewaard gebleven pui geeft een goede indruk van de ontwikkelingen op het gebied van de winkelarchitectuur tijdens het Interbellum. De opzet met een inloopportiek laat zien hoezeer het 'overdekte winkelen' toen reeds een rol begon te spelen. De penanten, borstweringen en portiekvloer werden betegeld.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>55</p>	<p>Op de hoek van een steeg ligt dit uit omstreeks 1800 daterende pand. De van vlechtingen voorziene zijgevel en de achterbouw zijn opgetrokken in handgevormde baksteen. Het pand onderging diverse wijzigingen maar heeft bouwhistorische waarde als een onderdeel van de oudste bebouwing aan de Thomas a Kempisstraat. Mogelijk gaat het hier om een oude stadsboerderij.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>149-155</p>	<p>Laat 19de-eeuws ensemble van tweelaags woonhuizen in Neorenaissancetrant. Blijkens de geveldetailering zijn er enkele bouwfases te onderscheiden. De tweelaags woningen laten zien hoe langs de Thomas a Kempisstraat vanaf de late 19de eeuw geleidelijk schaalvergroting plaatsvond. Ze onderscheiden zich ten opzichte van de nog vrij dorpsachtige éénlaags woninkjes. Markante ligging nabij het kruispunt met de Bisschop Willebrandlaan en de Vechtstraat.</p>	

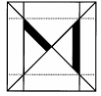
	Thomas a Kempisstraat	2	Zie Brink 1.	
	Thomas a Kempisstraat	4, 6, 8a	Deel van straatwand, bestaande uit een rijtje historische panden (onderbroken door een osendrop tussen 4 en 6), die door de schaal en de overeenkomstige opzet (twee bouwlagen met schilddak, gevelbreedte, ligging op smalle diepe percelen) een markant ensemble vormen, in aansluiting op nr.2. De bovengevels met traditionele indeling zijn nog intact. Nr. 6 heeft een historische winkelpui. Mogelijk bevinden zich achter de 19 ^{de} - eeuwse voorgevels nog oudere bouwschikkingen. Belangrijk ensemble aan het begin van de Thomas à Kempisstraat en de pleinvormige Brink.	
	Thomas a Kempisstraat	30-32	De twee grotendeels achter moderne winkelpuien schuilgaande panden hebben een oudere kern die op zijn minst teruggaat tot omstreeks 1800-1840. De éénlaags panden worden gekenmerkt door een vrij forse kap. Door hun ouderdom vormen de twee panden een verwijzing naar de historische ontwikkelingen in Dieze.	
	Thomas a Kempisstraat	38	De gevelsteen draagt het jaartal 1885 maar het gaat hier om een pand met een vermoedelijk oudere kern. De hamer en het hoefijzer op dezelfde steen verwijzen naar de vroegere bestemming van dit pand: een stalhouderij (lange tijd was er de hoof- en kachelsmederij van J.H. Eijhusen gevestigd). De uitbouw aan de voorzijde was bestemd voor de stalling van paarden die van nieuwe hoefijzers werden voorzien. De classicistische voorgevel met in blokverband uitgevoerd pleisterwerk neemt een markante positie in. Een tweede gevelsteen (Hessen Waagen) is afkomstig van een pand uit de binnenstad en hier in 1986 herplaatst. In de Thomas a Kempisstraat e.o. waren in het verleden verschillende stalhouderijen en smederijen gevestigd.	

	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>60</p>	<p>Karakteristiek winkelpandje uit omstreeks 1895, met een van diverse siermotieven voorziene topgevel. In deze opzet geeft het pand nog immer een beeld van de historische winkelbebouwing langs de Thomas a Kempisstraat. De winkelpui heeft een deels gewijzigde detaillering. Later wit overgeverfde gevel.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>72</p>	<p>Het later witgeverfde pand (midden op de foto) dateert uit omstreeks 1915-1920, mogelijk met een oudere kern. Dit bouwwerk is opgezet als een winkelhuis met bovenwoning. Asymmetrische winkelpui met portiek en hoekpenanten. Originele schuiframen op de bovenverdieping. Geen bijzondere architectuurhistorische waarde.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>74</p>	<p>Dit éénlaags arbeiderswoninkje dateert in zijn huidige verschijningsvorm uit 1937. G.J. Selhorst liet de aannemer G. Bosch het bestaande winkelpand omvormen tot een woning. De asymmetrische winkelpui met portiek verdween en er kwamen twee vensters en een ingang voor terug. In deze opzet is het historische karakter goed behouden gebleven en geeft het object nog steeds een helder beeld van de kleinschalige en dorpsachtige bebouwing die Dieze van oudsher typeerde. De van liggende roeden voorziene ramen van de dakkapel gingen evenwel verloren.</p>	
	<p>Thomas a Kempisstraat</p>	<p>90</p>	<p>Zie ook: Vechtstraat 91-93. Dit op het kruispunt met de Vechtstraat en de Bisschop Willebrandlaan gelegen bouwwerk dateert in zijn huidige verschijningsvorm uit omstreeks 1850-1875, maar heeft mogelijk een oudere kern. Vermoedelijk gaat het om een oude stadsboerderij. Architectuur- en bouwhistorisch waardevol. Stedenbouwkundig belangrijke ligging.</p>	

	Turfmarkt	1	In 1892 kwam aan de Turfmarkt de door architect J. Schotel ontworpen watertoren van Zwolle te staan. Vanwege de markante drie geledingen kreeg dit object op den duur de bijnaam 'Joris Driepinter'. Door bouwvalligheid waarbij er zelfs sprake was van een dodelijk ongeval, werd de toren in 1959 ommanteld en kreeg het bouwwerk zijn huidige verschijningsvorm. Door zijn opzet en vormgeving is de toren karakteristiek voor de ontwikkelingen in de periode van de Wederopbouw.	
	Turfmarkt	10	Het riologemaal Oost aan de Turfmarkt is in 1969 gebouwd, naar een ontwerp van Openbare Werken Zwolle. Het bouwwerk is een goed bewaard gebleven voorbeeld van industrieel erfgoed uit de eerste decennia na de oorlog. Karakteristiek voor het in een functionalistische stijl uitgevoerde gebouw is onder meer het markante gevelraster aan de voorzijde. De hier gelegen vensters bieden een zicht op het inwendige van het gebouw. Het object maakt deel uit van de voor verschillende functies gerealiseerde bebouwing rondom de Turfmarkt.	
	Turfmarkt	z.n.	Mennistenbrug (officieel Weezenbrug). Waar de Nieuwe Vecht in de Wetering uitmondt bevindt zich deze brug met bijbehorend (en gelijknamig) sluisje. De naamgeving hangt samen met een vroegere brugwachter die tot de mennistenkerk behoorde. In de huidige opzet dateert het complex uit circa 1915, met een aan de brug gelegen karakteristieke brugwachterspost. Karakteristiek voor dit markante gebouwtje is de rationalistische vormgeving met de nadruk op een ambachtelijk karakter (natuurstenen hoek- en negblokken, leidekking).	

	Turfmarkt	z.n.	Het houten brugwachtershuisje maakt deel uit van het complex van de Schoenkuipenbrug (zie ook Bagijnesingel z.n.). Deze laatst overgebleven draaibrug in Zwolle dateert uit 1907 en werd gebouwd naar een ontwerp van stadsarchitect L. Krook. Tezamen met de brug en de bijbehorende brughoofden realiseerde hij het houten huisje. Het huisje heeft architectuurhistorische en ensemblewaarden en vormt een schilderachtig element langs het hier gelegen water en de door fors geboomte omzoomde Turfmarkt.	
	Van Heusdenstraat	2	Uit omstreeks 1960 daterend gemaal, vermoedelijk ontworpen door de dienst Openbare Werken. Het functionalistisch vormgegeven bouwwerk wordt gekenmerkt door een transparante opzet met een karakteristieke in een gevelraster opgenomen vensterpartij. Aan het van een ruime vijver voorziene plantsoen tussen de Vos van Heusdenstraat en de Paulus Buysstraat neemt dit markante object een in het oog vallende positie in.	
	Van Ostadestraat	1-21, 2-4	Zie: Rembrandtlaan 15-51	
	Van Ostadestraat	6-14	Zie: Albert Cuypstraat 38-60	
	Van Schoonhovenstraat	1-39	Zie: Zerboltstraat 2-68	
	Van Schoonhovenstraat	41-107	Zie: Van Ummenstraat 1-47, 2-82	
	Van Ummenstraat	1-47, 2-82	Zie ook: Regelandisstraat 1-67, 2-82; Hemerkenstraat 1-67, 2-82; Van Schoonhovenstraat 41-107. Het uit omstreeks 1960-1965 daterende complex vormt een grid in het blok tussen de Radewijnsstraat en de Geert Grootestraat. De volgens het portiektype uitgevoerde flatgebouwen omzomen hier enkele puur voor het bestemmingsverkeer bestemde zijstraten. Ze zijn in stempels gerangschikt in een open verkaveling en maken deel uit van een tamelijk intiem woonbuurtje in een ruime parkachtige setting. Levendige opzet door de afwisseling in diverse hoogtes. Markante opzet met bakstenen gevels. Als sokkelverdieping dienende eerste bouwlaag met garages en bergingen.	

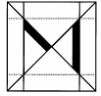
	Van Wevelinkhovenstraat	1	Het voormalige schoolgebouw van de Thorbecke Scholengemeenschap dateert uit 1979. In zijn opzet en vormgeving weerspiegelt dit bouwwerk de contemporaine ontwikkelingen. Opvallend zijn dan vooral de horizontale gevelstroken in de vorm van uitkragende betonnen borstweringen. Het lijnenspel van de gevels wordt versterkt door de terugwijkende lintvensters. Architectuurhistorisch van belang.	
	Van Wevelinkhovenstraat	Bij 1	In 1997 door Evert Strobos gemaakte luifels in corten-staal. Daarbij richtte hij zich op het principe van vouwen. Strobos ontwierp het kunstwerk voor het toegangsterrein van de eertijds hier gevestigde Thorbecke Scholengemeenschap. De uitgangspunten schuilen en ontmoeten zijn dan aan deze 'gevouwen luifels' te koppelen.	
	Van Wevelinkhovenstraat	Bij 105-107	Door Herman Nieweg in 1979 gemaakt kunstwerk naast de Stilosportthal. De in beton gegoten zuil is voorzien van een knopvormige bekroning en toont een reliëf van gestileerde figuren die zich op de balsport richten. Bakstenen trapjes van verschillende grootte bieden rondom het object voor groot en klein de gelegenheid om door de opening bovenin het beeld te kijken. Herman Nieweg was als docent beeldhouwen verbonden aan het CeleCentrum in Zwolle.	
	Vechtstraat	7-9	Markant winkelpand uit circa 1905. Het uit een dubbele winkel met bovenwoningen bestaande bouwwerk valt op door zijn drielaags opzet, terwijl de flankerende panden éénlaags zijn. Het object is uitgevoerd in een sobere Neorenaissancetrant en heeft een vrij goed behouden gebleven authentiek karakter. Als een historisch dubbel winkelpand verwijst het object naar de toenemende winkelnering in Dieze vanaf het einde van de 19 ^{de} eeuw.	

	Vechtstraat	49-51	Kleinschalige bebouwing die nog verwijst naar het dorpse karakter van het oude Dieze. Dit uit circa 1850 daterende pand wordt gekenmerkt door een éénlaags opzet en een met rode pannen gedekt zadeldak. Weliswaar is de detaillering van ramen en deuren ingrijpend vernieuwd, maar het authentieke karakter is nog goed herkenbaar.	
	Vechtstraat	91-93	Zie: Thomas a Kempisstraat 90	
	Vechtstraat	74-80	Het gaat hier om één van de eerste supermarkten in Zwolle. In 1961 liet Franken's Levensmiddelenbedrijf (Pick-Pack Franken) het bestaande winkelpand samenvoegen met het rechter buurpand en door het Zwolse architectenbureau Gebr. Boxman geheel nieuw optrekken. Binnen de uit diverse periodes daterende bebouwing aan de Vechtstraat neemt het met twee bovenwoningen gecombineerde bouwwerk nog altijd een markante plek in. De met mozaïek beklede penanten en dito kolom van de winkelpui alsook de hier gelegen inloopportiek geven een goed beeld van de winkelarchitectuur uit het derde kwart van de 20 ^{ste} eeuw. Karakteristiek is verder de in tegelstrips uitgevoerde bekleding van de bovenverdiepingen waar nadruk is gelegd op een strak lijnenspel van verticalen en vooral horizontalen. In het oog vallende ligging aan het pleintje in het tracé van de Vechtstraat.	
	Vechtstraat	96	Uit omstreeks 1900 daterend pand waarvan de eerste bouwlaag ingrijpend is gewijzigd en ook de raamdetaillering enkele wijzigingen onderging, maar dat nog altijd een opmerkelijke plek inneemt binnen de bebouwing aan de Vechtstraat. Mogelijk gaat het hier om een voormalige sociëteit of samenkomsthal met bovenwoning. Opvallend is de tamelijk rijke geveldetaillering in een historiserende trant en met veelkleurig siermetselwerk.	

	Vechtstraat	108-110	Zie ook: Rhijnvis Feithlaan 43-43a. In zijn huidige verschijningsvorm dateert dit hoekpand uit 1937-1938 en is het gebouwd naar een ontwerp van architect H. Klomp. Het pand omvat evenwel een oudere villa uit circa 1860 die aan de achterzijde nog zichtbaar is. Er is dan ook sprake van bouw- en architectuurhistorische waarden. Op de hoek van twee straten en als onderdeel van de gevelwanden langs de Nieuwe Vecht neemt dit in een zakelijke trant uitgevoerde winkelpand met bovenwoningen een in het oog vallende positie in, met belangrijke stedenbouwkundige waarde.	
	Vermeerstraat	1-23	Omstreeks 1935 gebouwd complex met middenstandswoningen, omhoekende langs de pleinvormige aansluiting van de Vermeerstraat op de Rembrandtlaan. Hier vormt het complex een stedenbouwkundig waardevolle hoekoplossing. De in een zakelijke trant vormgegeven woningen worden gekenmerkt door expressieve en breed overstekende pannendaken. Aan genoemd pleintje vormen ze een symmetrische gevelwand maar met twee verschillende risalieten.	
	Vermeerstraat	25-33	Het uit houten noodwoningen bestaande complex dateert uit 1950. De uit Oostenrijk geïmporteerde woningen werden als een bouw pakket opgezet, op betonnen funderingen en met een roodgedekt pannendak. Het gaat hier dan om het zogeheten 'Einfamilienhaus Zuiderzee'. De woningen werden door het Woningbureau van Philips Gloeilampenfabriek ter beschikking gesteld voor haar in Zwolle gevestigde werknemers. Architectuur- en cultuurhistorische waarde.	
	Vermeerstraat	49-61	Zie ook: Holtenbroekerweg 1-5. Complex met middenstandswoningen uit 1934. De in een zakelijke trant uitgevoerde woningen worden onder meer gekenmerkt door markante breed overstekende daken met rode pannendekking. Door de deels vrijstaande en verspringende opzet maar ook door de topgevels met steekkappen vormt het complex een stedenbouwkundig waardevolle hoekoplossing. Goed herkenbaar gebleven authentiek karakter.	

				
 	Vlasakkers	1	<p>Aan de Vlasakkers ligt dit voormalige boerderijtje uit omstreeks 1870. Door de tweelaags opzet en het platte dak is de oorspronkelijke opzet aan de voorzijde niet direct herkenbaar. Door het kleurverschil in het metselwerk is evenwel te zien dat het voorhuis oorspronkelijk éénlaags was. Aan de achterzijde is dit bouwdeel gecombineerd met de nog goed als zodanig herkenbare deel, gevat onder een afgewolfd zadeldak. Het voormalige boerderijtje verwijst naar het vroegere landelijke karakter van dit deel van Zwolle.</p>	
	Vornkenstraat	1-35	Zie: Mombaerstraat 2-12	
	Vornkenstraat	37-75	Zie: Zerboltstraat 2-68	

	Warmoesstraat	77-83	Op de hoek van de Warmoesstraat en de Bisschop Willebrandlaan nemen deze vier woningen een opvallende plek in. Ze dateren uit omstreeks 1880 en zijn uitgevoerd in Neorenaissancetrant, met speklagen en sluitstenen. Het hoekpand op nr. 83 heeft pas later een winkelfunctie gekregen, zo omstreeks 1915-1920. Door de hoge topgevel met schouderstukken vormt dit pand een markante hoekoplossing. Ook de twee eenlaags woninkjes links zijn karakteristiek voor het historische karakter van de Diezerpoort. Architectuur- en cultuurhistorisch waardevol.	
	Warmoesstraat	44-66	Zie: Berkumstraat 35-65	
	Westerveldstraat	1-29, 2-26	Zie: Berkumstraat 35-65	
	Wilgenstraat	33-81, 54-56	Zie: Kastanjestraat 65-87, 36-60	
	Wilgenstraat	32-52, 58-76	Zie: Populierenstraat 13-37, 14-44	
	Zerboltstraat	2.1	Voormalige Chr. Opleidingsschool voor Kleuterleidsters. In 1963-1964 bouwde architect W. Wormhoudt deze school. Reeds een jaar later breidde hij het gebouw uit, met onder meer een nieuw trappenhuis (voorgevel). Het gebouw bestaat uit een hoofdvluegel met administratieruimtes (b.g.) en theorielokalen (bov.verd.) en een achtervluegel met gemeenschapslokaal. Vooral laatstgenoemde ruimte is karakteristiek voor de naoorlogse scholenbouw. Markante hoekligging. Evenwichtig samengesteld ontwerp. De school is sinds 2008 een dependance van het Gymnasium Celeanum.	
	Zerboltstraat	2-68	Zie ook: Jupiterstraat 53-99, De Voochtstraat 1-47, Vornkenstraat 37-75, Van Schoonhovenstraat 1-39. Woningbouwvereniging Samenwerking liet het complex in 1958 naar een ontwerp van de Zwolse architect Wim Wormhoudt bouwen. De in een stempelvorm gerangschikte blokken bestaan uit meerlaags flatgebouwen (zaagtandvorm), afgewisseld door éénlaags woningblokken met bijbehorende schuurtjes. Het grid is ingevoegd binnen ruime groenstroken met heesters en geboomte en geeft een goed beeld van de naoorlogse stedenbouwkundige uitgangspunten. Open verkaveling in parkachtige setting. Vooral de laagbouw is in zijn authentieke opzet goed behouden gebleven. De flatgebouwen ondergingen ingrijpende wijzigingen.	

